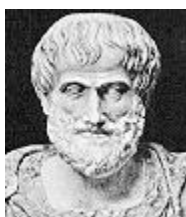

**ADAMEC JIŘÍ
FILOSOFICKÝ SEMINÁŘ
KATEDRA TEORIE**

ČAS HEIDEGGEROVA BYTÍ
(1889 – 1976)
PŘEHLED „SOUBORNÉHO VYDÁNÍ“

**Jiří Adamec
Michal Tábořský**

Brno 2017

ČAS HEIDEGGEROVA BYTÍ
(1889 – 1976)
PŘEHLED „SOUBORNÉHO VYDÁNÍ“

Jiří Adamec
Michal Táborský

Brno 2017

© Adamec Jiří
Filosofický seminář – katedra teorie
ISBN 978-80-87234-66-2

Ú V O D

Myšlenky a spisy jednoho z největších myslitelů dvacátého století (na které dopadá oprávněný stín z členství v Hitlerově NSDAP, které si ponechal až do roku 1945), ať chceme nebo ne, prostupují naší přítomností víc, než si patrně umíme přiznat. Možnost odkrývání bytí prostřednictvím odhalování lidského jsoucna, co by základního určení existence je pro nás již natolik samozřejmé, že se opět neptáme po jeho smyslu víc, než kam dohlédnou naše mrzké potřeby peněz a věcí. Oč více se vytrácí z horizontu našeho myšlení zájem naplnit reálné bytí pravdivou přítomností, o to více strádáme touhami, které naplňujeme falešnými zážitky televizní zábavy, honbou za nevšedním cestováním, usilováním o šokující zpravodajství, adrenalinovými sporty, v nichž aby jeden duši vypustil a, bůh ví čím ještě. A při tom všem prostě není čas na to, zabývat se myšlením. A tak bytí, jako průběh existenciálních událostí, nechává uplynout čas, který si přivlastnil pouze jeden prostorový moment, v němž se to vše odehrává a jímž je tedy těkavost bez konce, pocity marnosti, strachu, úzkosti a zoufalství, že život je a bude prázdným obsahem nenaplněnosti. Z této trvale a hrozivě bezprostřední okolnosti, jíž se nelze zbavit jinak, než na ni zapomenout přehlušením, se člověk navrátil k počátkům sebe sama, uměle se vměstnal do něčeho, co zde již bylo, když stejnou situaci Heidegger označil

jako upadání a s ním i vše, co se doposud vydávalo za příruční jsoucno, neboť z toho, co má být po ruce a má sloužit člověku, se staly zbraně k tomu, jak člověka a jeho lidskost potlačit. Dnešní člověk se již nenachází v pouhé zapomenutosti na bytí, ale je i utlačovatelem vlastní existence, tím, kdo popírá humanitu výsměchem ke všemu, čím ve své historii prošel. Popření a výsměch mu dávají falešnou možnost vynikat. Neboť popřít cokoliv z minulosti osvobozuje přítomnost z nebezpečí řádu, povinnosti, nutnosti podstupovat námahu bytí jako usilování o kulturu sebeurčení: morálka nejenže není tím, co se prostě nenosí a, co vlastně jen zdržuje (neboť mluvit o morálce znamená už jen nadávat), morálka dokonce už nic nezmůže, protože ten, kdo mluví o morálce je sám podezřelý z nemorálnosti, kterou patrně něco zakrývá. Bytí ve světě se tak omezilo již jen na pouhé nadávky a tak se vlastně vše, co jest, stalo předmětem poukazu ke špatnosti. A tak i filosofie je podezřelá z krádeže, najmě z krádeže času.

*Adamec Jiří
o Vánocích 2017*

Heideggerovy tituly v češtině

- *O pravdě a bytí, Praha 1993.*
- *Co je metafysika, Konec filosofie a úkol myšlení, Básnický bydlí člověk, Praha 1995, 2006.*
- *Bytí a čas, Praha 1996, 2006.*
- *O humanismu, Praha 2000.*
- *Aristotelova Metafysika IX, 1 – 3, Praha 2000.*
- *Kant a problém metafysiky, Praha 2004.*
- *Fenomenologická interpretace Kantovy Kritiky čistého rozumu, Praha 2004.*
- *Věda, technika, zamyšlení, Praha 2004.*
- *Rozvrh fenomenologické interpretace Aristotela, Praha 2008.*
- *Anaximandrův výrok, Praha 2012.*
- *Už jenom nějaký bůh nás může zachránit, Praha 2013.*
- *Věk obrazu světa, Praha 2013.*
- *Co znamená myslet, Praha 2014.*
- *Rozhovory k osmdesátým narozeninám, Praha 2013.*
- *Původ uměleckého díla, Praha 2016.*

Biografie Martina Heideggera

- Walter Biemel, *Martin Heidegger, Praha 1995.*
- Elzbieta Ettingerová, *Hannah Arendtová a Martin Heidegger, Praha 1994.*

**PŘEHLED SVAZKŮ
(1 – 16) GESAMTAUSGABE**

Není až takovou samozřejmostí, že se myslitelské úsilí setká se svojí dobou a jejími naléhavými potřebami. Ve výsledku toho všeho, co člověk koná je, tak jako tak, tázání po smyslu. Martin Heidegger se, jako každý člověk, rovněž ptá po smyslu bytí. Než však tuto otázku položí ve významu, kterým vytvoří novou, existenciální a na fundamentální ontologii založenou filosofii, musí se vyrovnat s jiným problémem, kterým je jeho postoj k filosofii jako takové. Neboť v původním založení, se věnoval teologii. Přesto hned od prvních zápisů, které zaznamenává již jako student filosofie, ukazuje na svůj zájem směrem k současnosti a naléhavosti otázek, jimiž se hodlá zabývat: Immanuel Kant, Franz Brentano, Aristoteles. Tato trojice se dá považovat v oné době (1913 a bezprostředně v letech následujících, na německých universitách) za klasicou. V **GA 1 FRÜHE SCHRIFTEN**, Heideggerovy články těmito jmény zahajují. Dále, jako student orientovaný zcela přítomně, Heidegger svoji disertační práci věnuje potom rovněž k tématu: *DIE LEHRE VOM URTEIL IM PSYCHOLOGISMUS (Ein kritischpositiver Beitrag zur Logik* (1913). Tento námět není nijak bez dobového odůvodnění. Edmund Husserl vydává totiž ve stejném roce *Logische Untersuchungen* již podruhé (upravené) a Whitehead s Russellem dokončují vydání monumentální, třísvazkové studie, navždy měnící tvář logiky: *Principia mathematica*.

Již způsob zpracování naznačuje, že Heidegger je myslitelem analytickým. Také definatorické vyjadřování ukazuje na to, že je schopen zcela přesně vyjádřit záměr, kterým má myšlenka uplatnit svůj obsah. Tyto přednosti nakonec způsobí, že Heidegger obhajuje své studium bez větších obtíží a navíc je také považován za talentovaného studenta, od kterého se mnohé očekává.

Doktorantským spisem potom Heidegger uzavírá (v prvním svazku *GA*) vypracování tématu: *DIE KATEGORIEN - UND BEDEUTUNGSLEHRE DES DUNS SCOTUS* (1915). Teprve později se ukázalo, že tituly o nichž Heidegger referuje jsou mylně v jeho době připisovány Duns Scotovi. Nic méně, opět, jako sonda do raného Heideggerova stylu myšlení se i tato práce ukazuje velmi důležitou, neboť v ní již v elementárních znacích zaznívají některá témata později striktně rozvedená a uplatněná v jeho základním díle *SEIN UND ZEIT* (1927). K této skutečnosti přispívá rovněž poslední článek prvního svazku *GA* na téma: *DIE ZEIT-BEGRIFF IN DER GESCHICHTSWISSENSCHAFT* (1916). Pokud zde autor použil pojmu „Zeit“ musíme jej však doposud vnímat pouze jako určení, kterému slouží ve vztahu k nadpisu, tj. čas jako pojmový výraz bytí.

Hned v **GA 2** máme k dispozici hlavní, výše jmenované Heideggerovo dílo. Když ovšem uvážíme jistou spisovatelskou „skromnost“, která autorově hlavnímu

tématu do této doby předcházela, je s podivem, že se mu tzv. „*bible filosofů*“ zdařila bez větších průtahů, za cirka osm let promyslet a sepsat. *SEIN UND ZEIT* představuje knihu nejen s novými myšlenkami, ale rovněž knihu, která hovoří novým filosofickým slovníkem. Otázka po *bytí* může být vypracována pouze jako otázka respektující lidské *bytí* – *jsoucno* (*DASEIN*) a teprve takto položená otázka se může ptát, zda způsob kladení této tradiční otázky odpovídá povaze toho, na co se ptá, když odpověď doposud nepřišla a vůbec tzv. „*bytí*“ a „*jest*“ jsou slova vlastně tautologická (tedy klademe-li je v jedné rovině, jako otázku: „*co je bytí*“?). *Bytí* je jednoduchý pojem. Jako takový *proto odolává jakékoliv definici*. Vymezit pojem *bytí* tak lze pouze na vhodně vybraném *jsoucnu*, jímž je, jak bylo výše zdůrazněno, *lidské jsoucno* (*DASEIN*). Starostí o toto lidské *bytí* získává člověk vztah ke světu, které je proto vposledku lidským *bytím ve světě*. Obstaráváním nástrojů a zacházením s nimi, stává se člověk *jsouc-nem o sobě*. Rovněž tím, že člověk žije svojí vlastní dějinností, je jeho *starost o bytí ve světě úzkostí ze světa*, již předchází *strach*. Souběh těchto okolností dělá člověka vědoucím o svém *bytí ve světě*, a to zejména tím, že člověk ví že *jest*, vynachází se na světě, spolu s věcmi a jejich účely, stejně jako on sám. Člověk jako toto *bytí ve světě* je potom *spolubytím* s ostatními (*Mit-sein*).

V **GA 3** se Martin Heidegger věnuje tématu *KANT UND DAS PROBLEM DER METAPHYSIK* (1929). Představitel německé klasické filosofie Immanuel Kant (1724 – 1804) se našemu autorovi těší, do jisté míry celoživotní pozornosti, podobně jako tomu je rovněž v případě Aristotela (384 – 322 př. n. l.). Předmět metafysiky Heidegger u Kanta rozebírá z: *KRITIK DER REINEN VERNUNFT* (1781), neboť tuto otázku u zakladatele německé klasické filosofie nepovažuje za dostatečně zodpovězenou. Sepsání tohoto svazku předcházelo několik semestrových přednášek na universitách v Rize a Davosu v letech 1927 a 1928. Sám vznik tématu, jeho příprava, tedy spadá ještě do let, kdy Heidegger pracoval na dokončovacích materiálech kolem vydání *SEIN UND ZEIT*, které poprvé vyšlo v Husserlových „*Fenomenologických ročenkách*“ (sv. VIII).

Celým výkladem se táhnou tři základní okruhy: 1. otázka metafysiky času a prostoru (tedy podmínek apriorní cesty k reflexi poznání); 2. transcendentální filosofie a 3. otázka antropologická a sice, jak s metafysikou souvisí nastolení vědomí o bytí člověka? Na první otázku Heidegger odpovídá tak, že je zásadní uznat světu to, že sám o sobě představuje objekt poznání; na druhou problematiku nahlíží tím způsobem, že transcendence je schematismus; k třetí problematice se staví tím způsobem, že ji zodpovídá jako určení filosofie samotné, když člověka staví do středu zájmu,

jako bytí o sobě, čímž mu ozvuky *SEIN UND ZEIT* pronikly i do tohoto výkladu. Ovšem tím, že podáním se předložený materiál stává existenciální analytikou bytí, má nepochybně pro způsob náhledu, s nímž je přistupováno ke Kantově knize a její interpretaci, bezpochyby originální a podnětné zpracování, které se stalo vzorem následujícím generacím filosofů.

Z válečných let (1944) potom pochází Heideggerův spis, zařazený jako **GA 4 ERLÄUTERUNGEN ZU HÖLDERLINS DICHTUNG**. Obliba, kterou v tomto německém básníkovi Heidegger měl, spočívala předně v tom, že vyjadřoval ryzí „němectví“. V předložené knize Heidegger rozebírá filosofický obsah Hölderlinovy básně: *Heimkunft / am die Verwandten (Ukrytý v příbuznosti)*. Za votivní, v celém výkladu autor zdůrazňuje myšlenku, kdy interpretuje básnictví jako *zrušení řádu světa a nastolení řádu slova*. Bytí a to, skrze co se jeví, tedy fenomény jsoucna, nahlíží prostřednictvím básníka, jako nastolování nového řádu světa v řeči a pojmech. Svět, nebo-li bytí, se *ukrývá* a *jest* přístupné pouze z toho, co je mu v řeči *příbuzné*.

Řada článků, uvedených v **GA 5 HOLZWEGE** (1935 až 46) jsou příspěvky esejistického charakteru. Jejich význam spočívá předně v pojmové preciznosti, s níž Heidegger přistupuje k rozborům dalších otázek bytí.

Rozsáhlé pojednání, spadající do dvou svazků **GA 6 NIETZSCHE** (1961), představuje svým způsobem jedi-

nečný text, popisující mj. základní, ale také kontroverzní pojetí, zahrnující maximální rozsah celé Nietzscheovské filosofie: *Der Wille zur Macht als Kunst*; nebo *Die Ewige Wiederkehr des Gleichen*; *Europäische Nihilismus*; dále *Nietzsches Metaphysik*; *Entwürfe zur Geschichte des Seins als Metaphysik*, aj.

Vcelku široké obliby a popularity, nejen u odborníků, ale stejně tak u studentů nebo i laiků, zajímajících se o filosofii, dosáhl Heideggerův soubor témat vtěsnaný do **GA 7 VORTRÄGE UND AUFSÄTZE** (1936 – 1954). Podobně jako v Holzwege (*GA 5*) jsou i zde uveřejněny články, kterými Heidegger upřesňuje své postoje k problému bytí. Opět se i tady zabývá Nietzscheovým „Zarathustrou“; ovšem spis obsahuje v tomto souboru *jedno* ze zlomových a patrně také nejvýznamnějších autorových témat: *Die Frage nach der Technik* (1953). Od vydání, tohoto dvaatřiceti stránkového textu, se potom obecně chápe vývoj Heideggerových myšlenek, jako směřovaný k druhému tvůrčímu období. Jestliže doposud Heidegger trval na tom, aby otázka po bytí byla zodpovídána z toho, co lze na takové otázce přeformulovat, tak aby se otázka ptala určitěji, potom ve jmenovaném eseji autor problém staví do zřetele, kdy se máme zamyslet nad tvůrčími schopnostmi, jimiž své bytí obhajujeme.

Svazek **GA 8 WAS HEIBT DENKEN**, obsahuje přednášky z let 1951 až 1952. Tuto svoji aktivitu Heideg-

ger měl na universitě ve Freiburgu. V jistém smyslu rehabilitace, která mu umožnila vrátit se na akademickou půdu, vrátila současně opětný zájem o jeho filosofii. (*Člověk se učí a myslí, aby měl správnost svého vědění. Jako taková, mu potom tato správnost vědění umožňuje prosazovat vůli, či zájem. Myšlení člověka vede na cestě k vědomí o bytí, atd.*)

GA 9 WEGMARKEN, zahrnuje řadu čtrnácti článků (1919 až 1961), které v zásadě mapují celoživotní průběh Heideggerova myslitelského úsilí: (výběrem tedy) *Phänomenologie und Theologie* (1927); *Was ist Metaphysik* (1929); *Vom Wesen der Wahrheit* (1930); *Brief über den Humanismus* (1946); *Hegel und die Griechen* (1958)... Možno konstatovat, že *Úvod do metafysiky* a *Dopis o humanismu* tvoří vlastní páteř, tohoto souboru článků. V *Úvodu do metafysiky* Heidegger podtrhává nutnost vyrovnat se zpětně s Descartovým „jsem“ / „sum“ a v *Dopise o humanismu* zase nadhazuje otázky kolem toho, co lze ve skutečnosti o lidském jsoucnu říci, co znamená mlčet a tím přicházet k vlastnímu bytí. V článku *O bytnosti pravdy*, se Heidegger zabývá myšlením, a to směrem k tomu, jak řecké *alétheá* / *pravdu* uchopit a přivést prostřednictvím ní, na světlo poznání bytí z jeho skrytosti, předfenomény jsoucna. *Pravda = odkrytost*.

Hutný filosofický text **GA 10 DER SATZ VOM GRUND** (1957) je přetiskem Heideggerovy přednášky,

kteřou proslovil v zimním semestru 1955 / 56 na universitě ve Freiburgu, 25. května 1956 v brémském klubu a následně, téhož roku – 24. října na universitě ve Vídni.

Větou o důvodu má Heidegger na mysli tezi, že: *Nihil est sine ratione (Nichts ist ohne Grund) - - Nicota je iracionální – nicota je zbavená smyslu - nicota je bez důvodu...* Těmito vzory bychom mohli daný výrok překládat. Přesto „*nicota*“ existuje a její smysl je spatřován již v tom, že se sama nutí k úhrnu mezi bytí, jsoucno a existenci. Oč méně, nebo více je racionální, nebo iracionální vůči „*nicotě*“ jsoucno, které je vykazatelné empiricky, či dokonce exaktně? Konečně je, či není „*nicota*“ součástí *jsoucího*?

GA 11 IDENTITÄT UND DIFFERENZ (1949 - 1963) jsou opět menší práce z promýšlení ontologické otázky po bytí. Vedle hlavního tématu, jenž je v názvu („*Jednota a rozdíl*“) spis obsahuje rovněž, společně s dříve vydaným pojednáním *Otázka techniky* (viz GA 7) také článek *Die Kehre (Obrat, 1949)*. Tímto „*obratem*“ jak upozorňují heideggerovští badatelé, má autor na mysli zejména to, že „*údělem bytí je něco před-stavit*“. Dále, *údělem bytí je, samo sebe uvádět v porovnání s časem – touto dějinností, která vyjasňuje bytí samo způsobem, jakým se vystavuje.*

GA 12 UNTERWEGS ZUR SPRACHE je souborem studií (1950 – 1959) v jejichž středu stojí tentokrát

otázky *jazyka* a *řeči*. Vcelku příznačná je zde první Heideggerova stať, rozebírající, jako ukázkou básně Georga Trakla „*Zimní večer*“ (*Ein Winterabend*). Většina zde uložených tezí, je potom propojena v ostatních pojednáních knihy také s básnickým dílem Stefana Georga. Heideggerovo pojednání se nese v duchu jazykově obtížného zpracování v němž převládá opět důraz na bytí, které se teprve řečí vymaňuje z anonymity a získává tak dosah k sounáležitosti mezi myšlením a jsoucím. Neboť *zimní večer je pln očekávání, jestliže dům je prosvětlen a volá poutníka do kraje, když i stůl je přichystán a sníh se snáší na vlhkou zem*. Takto se bytí, jako *situace* stává plností „*okamžiku*“. Jen v něm může člověk zachytit celek jsoucího, jen v jeho oslovení může obejmout krajinu poznání, jen řečí se člověku otevírá bytí, nebo i v mlčení, tedy řečí, která je obrácena do sebe, je člověk součástí všeho, co pojal ve vlastní Já a dotykem mluvení nechal prostoupit vědomím druhého. Takto se řeč stává věcí pro pobývání v myšlence. Potom je skutečné bytí oslovováním, jež to, co učinilo svým obsahem, vydalo mluvením, neboli touto účastí na jsoucím. Jazyk, řeč, mluva a básnictví jsou spojitě nádoby. A pokud básnická řeč ruší původně uložený řád jsoucna, jsoucím samým, potom ruší i bytí nastolující se v tom, co se jeví být samozřejmé.

GA 13 *AUS DER ERFAHRUNG DES DENKENS* (1910 až 1976) je souborem textů, zahrnujících jak menší

články z pozůstalosti, které autor publikoval v nefilosofických časopisech, tak i ty, které proslovil např. v rozhlase; kromě toho soubor obsahuje rovněž Heideggerovy básně, které v mládí psával. Knihu do vydání GA v roce 1983 připravil bratr autora, Hermann Heidegger.

~

Tématické okruhy, kterými jsme tak s Martinem Heideggerem, až doposud prošli, vykazují vždy to společné stanovisko, které bylo vůči filosofii autorem vymezeno, zejména roku 1927, a to: *otázka po bytí*. Také jsme nahlédli, že Heidegger toto bytí odhaluje na, podle něj nejvhodněji vybraném jsoucnu, jakým je bytí člověka, lidské bytí (*Dasein*), a dále analýsa jeho řeči, myšlení, Kantovy a Nietzscheovy filosofie, dále dějinnosti, metafysiky, Hölderlinovy poesie, či umění jako kategorie lidské tvorby, ve smyslu Aristotela, atd. Heidegger tedy vytváří opětným promýšlením lidského jsoucna (toho, co člověk dělá) předpoklad, jak jít znovu toutéž cestou myšlení (viz, doposud známé dějiny filosofie), ale způsobem, jako by zde tato cesta vlastně vyznačena ještě nebyla. Děje se tak analýsami tradičního *názvosloví*, upozorňováním na odklony od *jeho* původního, zakládajícího významu, a také důrazy na vytvoření nového filosofického jazyka.

Současná filosofie však nemůže být dostatečně srozumitelná a aktivní, jak ve výběru svých témat, tak

v jejich výkladu, pokud ztratila dosah ke svým původním významům (např. metafysika, ontologie, dialektika...). Tak je pro Martina Heideggera ono: *λεγειν, νοετος, φιλιο, ποιειν, καταγορειν...* předně tím, co se má stát onou reflexí výkladu, pakliže chce filosofie promlouvat současným jazykem. Takto by ovšem mohl vzniknout dojem, že Heidegger hodlá utopit myšlenku vskutku ve filologických rozborech. V žádném případě. Myslet lze totiž jen tak, jak použijeme slova, kterými rozumíme tomu, čeho je myšlenka nositelem.

Filosofie, které odmítly tento tradiční výklad, se staly vlastně bezejmennými. Tudíž překonání současné bezejmennosti filosofie je, podle Martina Heideggera možné pouze za předpokladu jejího návratu k tradici, neboli k tomu, co jí poskytlo založení, na němž bylo možné myslet svět v jeho existenci a odtud i pokusech myslet bytí tohoto světa z prostředí lidského pobytu, jako takového. Tímto znovu-objevováním přítomnosti se možnost nové filosofie značně komplikuje; neboť, co je tu vlastně skutečným předmětem filosofického myšlení? Věci, nebo jejich jevy, pojmy (?), tyto obrazy vědomí převáděné ve slova a odtud v to, co tedy má vposledku před-stavovat „svět“? Heidegger takto staví filosofii na *počátek (Anfang)*. *Počátkem* filosofie je surovina původního založení myšlenky v pojmech, kterými se svět a jeho empirie udržovali ve vzájemné blízkosti, ba identitě. Proto se pravda (*alétheiá*) měla

stát odkrývajícím to, co v skrytu čekalo na své „vyzdvížení“ z upadajícího bytí sebou, k zjevnosti toho bytí, jež se mohlo stát příručností, neboli bytím pro jiné. Existence je *upadající bytí* do vlastního světa. Tak se i svět měl stát „světským“, když poukazem na „odkrytost“ nemělo již nic, co pochází „ze světa“ mít možnost pozůstat bezejmennosti, anonymitě.

Tento Heideggerův historismus měl za úkol pouze jediný, vyzdvihnout z prachu dějinnosti zašlé pojmy, jejich pravé významy a navrátit jim jejich ztracenou *původnost*. Neznamená to však, zakonzervovat se v minulosti, ale porovnáním si uvědomit vlastní odklony od této původní filosofie, a možná i nebezpečí bezvýchodiskovosti, jestliže by i nadále, naléhavost takového pozorování, byla opomenuta.

~

GA 14 ZUR SACHE DES DENKENS je svazek, který nám zprostředkovává možnost porovnat Heideggerovy myšlenky z doby příprav na vydání *Bytí a času*, s texty autora na totéž téma z průběhu šedesátých let. Zajímavostí na tomto pozdějším textu je, že k problematice Heidegger přistupuje z pozice, kdy původní nadpis knihy z roku 1927 převrací a zamýšlí se nad možností oprávněnosti klást otázku po bytí jako: *Zeit und Sein*. *Čas i bytí jsou myšlenkou, která je obrácená do sebe*.

GA 15 SEMINARE. Z frankfurtských a zurišských universitních pobytů padesátých, až sedmdesátých let,

se dochovaly přesné záznamy všech Heideggerových seminářů v nichž jsou uloženy mj. živé dokumenty autorových tématických výstupů na, zejména antickou filosofii, a to i tam, kde se věnuje, jistým způsobem opět rozpracování svého základního tématu z *Bytí a času*. Nic méně, nejpůsobivější je v tomto svazku určitě originální Heideggerovo několika set stránkové pojetí Herakleita v přímém rozhovoru s jeho studentem Eugenem Finkem (1966/67), následně také asistentem a blízkým spolupracovníkem.

GA 16 *REDEN UND ANDERE ZEUGNISSE EINES LEBENSWEGES*. Ve zcela jiném duchu, než doposud je veden šestnáctý svazek Heideggerových spisů. Obsahuje totiž výhradně autorovy proslovy, projevy, nebo i nástupní řeč, při uvedení do úřadu rektora university ve Freiburgu (22. května 1933), v němž setrval jen několik měsíců; patrně na vlastní žádost, v dalším akademickém roce, tento úřad však odmítl zastávat; na universitě ovšem dále působil. Jsou zde publikovány také jeho úřední dopisy z té doby, které jsou podepisovány oficiálním „*heilováním*“, což bylo dáno příkazem Adolfa Hitlera po nástupu k moci. Svazek takto dokumentuje onu rozpornou část v životě Martina Heideggera. Tento 860-ti stránkový materiál je doplněn i veřejnými přednáškami v plném znění. Mnohé Heideggerovy reakce, které jsou zde zaznamenány, tak daly podněty ke spekulacím o autorově postoji k fašismu.

**PŘEHLED SVAZKŮ
(17 - 46) GESAMTAUSGABE**

GA 17 vstupujeme do řady námětů, které se pro Heideggera staly zásadními v následném rozvoji existenciální filosofie a jejího poměru k fenomenologii Ed. Husserla, které autor promýšlel již od r. 1923, a sice pod názvem: *EINFÜHRUNG IN DIE PHÄNOMENOLOGISCHE FORSCHUNG*. Tento text je zcela suverénní, zdařilou interpretací, která vychází z naprosto samostatných Heideggerových názorů. Mimořádnou pozornost si zaslouhuje členění tématu v obahu a také přesnost vyjadřování, které zde Heidegger uplatnil téměř v definitorických odstavcích. Tato kniha je dnes heideggerovskými badateli považována za autorův výstřel z děla a nepřehlédnutelné ohlášení příchodu nové osobnosti na půdu filosofie dvacátého století.

GA 18 Z navazujícího, letního semestru 1924 pochází rovněž potom spis: *GRUNDBEGRIFFE DER ARISTOTELISCHEN PHILOSOPHIE*. Vzhledem k tomu, že knihu *Sein und Zeit* autor promýšlí ze základu jako pokus o vyrovnávání s aristotelským názvoslovím, jak nás došlo do současnosti, je předložený text jeho prvním uceleným materiálem na toto téma. Téměř s jistotou dnes můžeme říci, že všechny Heideggerovy texty z doby před vydáním *Bytí a času*, jsou jen přípravou k finálnímu zpracování z roku 1927; díla která následují, mají snahu toto téma dále precizovat, promýšlet a případně i vykazovat nové horizonty. Aristotela, Heidegger zpracoval víckrát (nejšířeji např. v *GA 25 a 33*).

GA 19 Marburské přednášky zimního semestru 1924/25 Heidegger věnuje hlubokému rozpracování rovněž předaristotelské klasické filosofie na téma *PLATON: SOPHISTES*. V tomto raném, i když už vyzrálém textu se jasně prokazuje Heideggerův talent pro analytické myšlení, které svého času obdivovali všichni jeho posluchači a k jehož stylu se otevřeně hlásila např. i Hannah Arendtová. Heidegger totiž vymezil základní otázku a zcela novým způsobem, porovnává minulé a současné pojetí názvosloví ve filosofickém popisu a dosavadní rozpracovanosti, a to tím přístupem, že je konfrontuje s otázkou po bytí. Dokládá tak, že např. pravda (*alétheiá*) je hodnocena nejen jako téma filologické a obecně filosofické, ale stejně tak, jako téma ontologické. Neboť, pravda není pouze slovo, nebo výraz, pro souhrn vysvětlující nějaký stav, ale je současně odrazem bytí, které tento souhrn (soujem) okolností vykazuje, zakládá jej v sobě, jako oblast významů, kterými jsou v jednotlivostech, všechny tyto zúčastněné okolnosti propojeny. A proto, dále i v tomto vlastním smyslu Heidegger respektuje i Akvinského východisko, které uvádí rovněž v *Bytí a času*, že: *pochopení bytí je zahrnuto ve všem, co kdo na jsoucím, již předem chápe jako existující* (§1.). Těchto 650 stran textu, je unikátním pohledem na vědeckou možnost filosofické práce, kterou je zapotřebí stále vyžadovat (jako filosofickou analýsu pojmů jimiž rozvrhujeme svět).

GA 20 Z letního semestru 1925 pochází potom text Heideggerových přednášek na téma: *PROLEGOMENA ZUR GESCHICHTE DES ZEITBEGRIFFS*. Zjevně se předešlým souborem přednášek a tímto volným pokračováním autor vymezuje ke svému hlavnímu tématu z roku 1927. Kromě toho, text obsahuje náznaky ucelnějšího porovnávání tématu s Kantem a Husserlovou fenomenologií. Jedním ze společných, provazujících námětů těchto přednášek je i dobové pojetí problému *vnímání a skutečnosti*. Tím se v Heideggerově díle, takto otevřeně zakládá cesta k tomu, co bylo jím samým později rovněž nazváno jako *fundamentální ontologie*. Tedy problém bytí je třeba evidovat v jakémkoliv filosofickém tázání, jako otázku prvotního zájmu a zaměření.

GA 21 Díky pečlivému udržování Heideggerovy písemné pozůstalosti, a to jak v soukromí, tak i na univerzitách, kde působil, bylo možné revidovat celý text přednášek z následujícího, pokračujícího zimního semestru 1925/26, jenž se zabývá otázkami na téma: *LOGIK. DIE FRAGE NACH DER WAHRHEIT*. Ještě více než v předešlých proslovech na akademické půdě, se zde Heidegger věnuje detailům, ba intimně smyslového vnímání, zkušenosti a dále, z těchto objasnění rovněž přechodu k vnímání, např. *času*. *Logikou* je tak předně míněno to, co lze myslet, touto myšlenkou objasnit a dosáhnout tak nepopěrného vědění o tom, co

jest. Logika zde má být průkazem k objasněnosti bytí podle pravidel myšlení.

GA 22 Dále, z pokračující řady marburských přednášek letního semestru 1926, získáváme text opět na tradiční téma: *DIE GRUNDBEGRIFFE DER ANTIKEN PHILOSOPHIE*. Novum v tomto uspořádání studijního materiálu je předně v tom, že hned na začátku Heidegger ohlašuje záměr přistoupit k výkladu tím způsobem, že se tu pokusí o ukázání na praktickou *funkci* filosofických *pojmu*, jak působily a byly používány v tradičním myšlení Řeků své doby. Touto *kritickou funkcí* filosofie, autor nadhazuje letitý problém ve smyslu zkoumání a faktického používání sporné, tradiční terminologie, mezi dobou svého založení a naší přítomností. Poukazy tohoto typu, se v Heideggerově díle objevují častěji a pokaždé, když se jimi zabývá, tak z pozice, kdy hledá další možné způsoby osvětlení. Tento tříset stránkový soupis, stejně jako mnohé jiné autorovy texty, obsahuje rovněž odkazy na tradiční názvosloví v originále, tedy ve starořečtině, Platónovy a Aristotelovy doby.

GA 23 Zimní semestr: 1926 / 27, Heidegger v Marburku věnuje přednáškám: *GESCHICHTE DER PHILOSOPHIE VON THOMAS VON AQUIN BIS KANT*. Spojnice těchto dvou myslitelů je autorovi blízká právě svým ontologickým zaměřením. Akvinský naplňuje *problém bytí* tím, že jej ozřejmuje jako *cestu víry*,

kdežto Kant v celém problému hraje roli myslitele, který překračuje *horizont stvořeného*, lidským *apriori*.

GA 24 zahrnuje texty: *DIE GRUNDBEGRIFFE DER PHÄNOMENOLOGIE*. Tyto hutné autorovy marburské přednášky z letního semestru 1927, se přímo kryjí s dobou, kdy je dokončeno celé základní pojednání *Bytí a čas* a jen o pár měsíců později se dostává na knižní pulty (in Husserlovy: *Ročenky pro fenomenologii...*, sv. VIII). Z textu je znát, že Heidegger měl potřebu dopracovat v předloženém materiálu to, co ve své základní knize doposud nestačil zcela promyslet. A tak jsou zde i významné kapitoly k *ontologii času*, které v zásadě, jako druhý díl tématu knihy *Bytí a čas*, nebyly uveřejněny (teprve později se s tímto tématem mohou Heideggerovi badatelé úplněji seznámit v separátním, rozvedeném vydání - GA 64, viz níže).

GA 25 *PHÄNOMENOLOGISCHE INTERPRETATION VON KANTS KRITIK DER REINEN VERNUNFT* (WS 1927). Jak už jsme poznamenali, Immanuel Kant se stal, vedle ostatních myslitelů, rovněž jedním z hlavních témat. Heideggerova interpretace jeho filosofie, může představovat školskou ukázkou přístupu k řešení naléhavých otázek, které Kantova filosofie před každou generací staví. A je to opět Heideggerův styl, který pronikavým způsobem ozřejmuje hlavní body Kantova myšlení z *Kritiky čistého rozumu*. Autor věnuje nemálo prostoru aprioristickým otázkám v Kantově

myšlení. Poukazuje na nutnost reflexe vlastních apriorních přístupů k myšlení a jejich sebereflexi, kritiku.

GA 26 *METAPHYSISCHE ANFANGSGRÜNDE DER LOGIK* (Marburg, Somm. sem. 1928). Nikoliv právě jednoduchým textem je předložené Heideggerovo zkoumání o logice. Za ústřední postavu si zde vybírá německého filosofa Leibnize (zemř. 1716), který je významnou osobností v souvislosti se zakládajícími jmény *Německé královské akademie nauk*, ale stejně tak i významnou postavou např. v oblasti organisování a financování vědeckých a misijních cest do Číny. Nic méně logika, o níž tady v Heideggerovu spisu jde, se zajímá o problematiku vlastního *předmětu* logiky, vzhledem k možnostem logicky, neboli systematicky myslet, tímto způsobem něco poznávat a nakonec pro poznávající subjekt přinášet soudy, neboli konečná stanoviska, obhajovaná v dalších vědeckých aplikacích a jejich možnostech následného rozšíření, ba i v logice samotné. Poznání jako metoda myšlení. To byl, konec konců hlavní Leibnizův zájem, jak uplatnit praktickou stránku filosofie. Heidegger samozřejmě hájil své stanovisko, a sice v tom ohledu, že hledal z Leibnize východisko směrem k interpretaci problému bytí. Vzhledem k tomu, že Leibniz uvedl na „filosofické tržiště“ tzv. *monády*, tak filosofickou problematiku bytí zbytečně materializoval. Tím se mu nedostávalo odpovědi na základní filosofickou otázku a zůstával vězet v me-

todologických principech. To je ostatně problémem empirie, protože: *bytí není zkušenost, ale danost.*

GA 27 EINLEITUNG IN DIE PHILOSOPHIE (Freiburg, WS 1928). Je filosofie vědou? Co je v zásadě myšleno, pokud si položíme otázku po vědeckosti? Konečně, máme požadovat, aby z podstaty byla filosofie vědou? Jak přistoupit k řešení tohoto tématu? Co je čeho podstatou, kdy se ukázání na předmět poznání stává podstatou? Co je, či má být podstatou vědy? Co má být podstatou pravdy, když to, co má věda odhalovat je pravda sama? Jestliže ten, kdo určuje meze všech těchto tázání je člověk, co je jeho podstatou, co představuje ve svém bytí on sám? Je možné z nesrozumitelného postavení člověka ve světě přijmout jeho tázání po podstatě čehokoliv? Co je v otázce po podstatě subjektem a co je predikátem? Jsoucno je pravda, lidský pobyt (*Dasein*) a z toho vycházející spolubytí. Z těchto pozic je filosofie názor na svět. Názor na svět, to je předně pojem světa v jeho danosti. Věda neodkrývá to, co je dáno, ale to, co je poznání dostupné z momentálně možného způsobu vnímání. Lidké *bytí ve světě* (*In-der-Welt-sein*), se musí odhalit jako bytí odvislé od světa, aby tak mohlo teprve následně ke světu přistoupit, jako předmět o sobě, kde i tento vnější svět je nazírán způsobem celku, jenž náleží sobě samému. Filosofie je proto odhalování vlastního jsoucna v poměru ke jsoucnu absolutnímu, ke jsoucnu

světa vůbec. Filosofie není pouze kladení otázky, ale její záchyt vznikem vědomí.

GA 28 *DER DEUTSCHE IDEALISMUS (FICHTE, SCHELLING, HEGEL) UND DIE PHILOSOPHISCHE PROBLEMLAGE DER GEGENWARD* (Freiburg, SS 1928). Bylo zřejmé, že se německá společnost začíná na konci dvacátých let silně politicky proměňovat. Volání po duchu němectví, bylo slyšet ze všech stran – každý dle svých možností a úhlu pohledu. Ne jinak tomu bylo patrně také u Martina Heideggera, který nejen tímto, ale rovněž i následujícími tématy, do podobných diskusí značně přispíval. Fichte byl přijímán jako součást nacionalistických vizí, Schelling naplňoval ideu svobody (mnichovské přednášky) a Hegel pojetím práva (1821) vracel společnost ke kořenům silného a nesmlouvavého, římského zákonodárství. „*Was heißt eigentlich sein?*“ (Co znamená jednota bytí?) Je to semknutost, sjednocení, nabytí vzájemnosti, neboli: sebeporozumění z pojmu obsahu tohoto bytí, jako takového (S. 275).

GA 29/30 *DIE GRUNDBEGRIFFE DER METAPHYSIK (WELT – ENDLICHKEIT – EINSAMKEIT)*, Freiburg WS 1929/30. Svým příklonem k otázkám metafysiky Heidegger zahajuje cestu k druhému tvůrčímu období. Jednak se tu vyrovnává s přítomnými a přítomně ovlivňujícími mysliteli (*Scheler, Spengler, Ziegler, Klages* aj.), ovšem zásadní obsahovou část knihy před-

stavuje detailní rozpracování problému „nudy“ (Lange-weile).

GA 31 VOM WESEN DER MENSCHLICHEN FREIHEIT. EINLEITUNG IN DIE PHILOSOPHIE. Jako většina filosofů, také Martin Heidegger chápal předmět svého odborného zájmu a zaměření za výraz svobody. Filosofie, to je předně myšlená a realizovaná svoboda. Už jsme nakonec naznačili, že ve vztahu k interpretaci Schellinga (viz, GA 28), tuto pozici obhajoval a uvedl rovněž do svých přednášek. Nyní, v tomto svazku uveřejněných poznámek z letního semestru 1930 (Freiburg), se autor vyslovuje k dané problematice zcela podle osobitých postojů. Fakt, že téma navíc v podnázvu charakterizuje jako *Úvod do filosofie* rovněž ukazuje k tomu, že si byl Heidegger velmi dobře vědom důležitosti, zhodnocovat důležitá místa ve výuce oboru, vždy vzhledem k posunu doby.

GA 32 HEGELS PHÄNOMENOLOGIE DES GEISTES (Freiburg WS 1930/31). Tyto semestrové přednášky k interpretaci Hegelovy *Fenomenologii ducha* v zásadě nejsou tématem, které by bylo zpracováno zvlášť originálním způsobem. Vcelku Heidegger představuje jedno z nejdůležitějších, historicky myslitelských děl soupisem většiny jeho hlavních částí a základním vyslovením se k jejich obsahu. Podíváme-li se ovšem na danou práci i z toho úhlu pohledu, že Heidegger v Hegelovi, v jeho *Fenomenologii* objasňuje ontologickou

stránku věci, potom je zajímavostí, porovnat užití tohoto termínu právě mezi *ním, Hegelem a Husserlem*.

GA 33 *ARISTOTELES, METAPHYSIK* ⊕ 1 – 3. *VON WESEN UND WIRKLICHKEIT DER KRAFT* (Freiburg SS 1931). Separováním a tím tak i značným zviditelněním jednoho konkrétního tématu, jakým je např. problematika Aristotelova pojetí *dynamis*, Heidegger předznamenává další způsob nutného postupu směrem k vytváření cest, jimiž tak bude možné stanovovat podmínky, pro kladení otázky po bytí. Nezapomínejme, že v roce 1927 Heidegger vychází z určení, že otázka po bytí je špatně položená a je třeba stanovit její nový způsob kladení. Aristotelova filosofie, její rozbor, má v tomto ohledu pomoci, takového výsledku se dopátrat. Samozřejmě, že autor nevynechává patřičnou pozornost také oblasti Aristotelových *kategorii* a tzv. *logos*. Konečně těmi, jako předpojetím Aristotelovy „*Fysiky*“, své téma také zahajuje a v náležitém úvodu rovněž zpřesňuje.

Freiburské přednášky ze zimního semestru 1931 až 1932, uveřejněné v Heideggerových **GA 34**, a to pod označením *VOM WESEN DER WAHRHEIT. ZU PLATONS HÖHLENGLEICHNIS UND THEÄTET*, se dotýkají snad nejznámější filosofické spekulace západního myšlení: *podobenství jeskyně*. Odvěká problematika *filosofické, vědecké a životní pravdy*, se tu ozřejmuje otázkou po bytí. Složitost smyslového vnímání a racionálního do-

vozování, až k blízkosti názoru, že odtud lze mít vědomost o tom, co je skutečné, je záhadou myšlení.

GA 35 DER ANFANG DER ABENDLÄNDISCHEN PHILOSOPHIE AUSLEGUNG DES ANAXIMANDER UND PARMENIDES (Freiburg, SS 1932). Nutnost navracet filosofii k jejím vlastním počátkům, se zde opět ohlašuje. Dělá to Heidegger vždy, když se tématicky zaměřuje na rozbor antického myšlení, a to zejména myšlení Řeckého. Nekomentuje stav věci, ale přeinterpretovává. Jeho způsob zpracování je čistě hermeneutický, je to hermeneutika ve své životní praxi, hermeneutika jako poslání filosofa. Eleaté svým přístupem, podle Heideggera, sami sebe zapisují do dějin filosofie právě proto, že sami nadhazují nový způsob výkladu, nový způsob vidění věcí, souvislostí a z toho odvozují také na nový způsob přijetí toho, co lze zvat *obecným*. Proto je *bytí* člověku nepodobné a jsoucí i nejsoucí zároveň, neboť pokud by mělo pouze jednu stranu své mince, potom by nebylo zůstavitelem všeho, ale pouze sebe sama. Podle Heideggera se eleaté nejvíce přibližují tomu způsobu nazírání, který je i jemu (M. Hgg.) vlastní již z uvedení pojmu *bytí* v jeho základní knize *Bytí a čas*. *Bytí* je dokonce i tím, co se samo o sobě nevyvíjí, je tzv. *a-genétos* (α-γενητος). Proto *bytí* nelze vysvětlit z přírody, neboli dění, neboť v ní vše vzniká a zaniká. Příroda je částí *bytí*, je jeho zjevem v tom, co je dáno, daností. Pokud v přírodě něco probíhá, probí-

há tento děj ve smyslu *bytí*, které však natrvalo zůstává neměnné.

GA 36/37 SEIN UND WAHRHEIT; 1. DIE GRUNDFRAGE DER PHILOSOPHIE, 2. VOM WESEN DER WAHRHEIT (Freiburg SS, WS 1936 až 37). Mistrovskou ukázkou naprosté samostatnosti filosofického myšlení je předložený text, ze *Souborného vydání* Martina Heideggera. Předcházející léta, kdy se věnuje antické filosofii, jakoby tvořila nadechování k vlastnímu zaujetí postoje. René Descartes, Immanuel Kant, G. W. F. Hegel a představitelé starořeckého myšlení, o které se v tomto souboru přednášek autor opírá, už jen sekundují Heideggerovým vlastním závěrům, které z jejich studia načerpal. Základními milníky na cestě k nové formulaci otázky po *bytí* tak jsou: starořecké vymezení pojmu *to on*, neboli otázka, co je vlastně *jsoucí* (?), dále Descartovo vymezení subjektu tvarem *jsem – myslím* (*sum – cogito*), Kantovo *apriori* (*bytí člověk myslí jako předpoklad, např. čas a prostor*) a Hegelovo uvedení *bytí* jako *dění* (*Werden*) ve třech úrovních: *logika, příroda a duch*.

•

Pro Heideggera je pravdou vždy to, co na sobě zakoušíme jako nesmlouvavost „přítomného“ a jeho výskytu pouze v jediném významu, a tím je, že se před námi objeví nějaké JEST, které už samo o sobě neuneso žádné jiné určení, neboť s bezvýhradným důrazem vyplňuje veškerou fyzickou i myslitelnou skutečnost.

Dále, zaznívají v tomto souboru přednášek i nová zaměření, jimiž se Heidegger vymezuje směrem k tématům, která ještě mimo to, průběžně zpracovává.

GA 38 LOGIK ALS DIE FRAGE NACH DEM WESEN DER SPRACHE (Freiburg, SS 1934). Stejně takovou originalitou jsou, jak jsme tedy předeslali, paralelní interpretace dalšího zpracování, vedle těch, která jsme společně s autorem doposud, v této části přehledu jeho spisů mohli zaznamenat. Jak z názvu plyne, Heidegger vskutku otázku logiky filosoficky ozřejmuje z promýšlení vztahu: *člověk a řeč*. Tato vzájemnost autorovi nabízí základní východisko z pojmu podstaty (*Grund*), neboli tázání, co je podstatou člověka a, co je podstatou řeči, má vést k otázce, co je podstatou logiky? Jestliže člověk je tvor jednající, myslící a prožívající, je smyslem jeho řeči tyto okolnosti vyjevovat účelným způsobem. Logika tak je, ze základu tím, co člověku umožňuje na své způsoby jednání nahlížet v určitém pořadí, stejně jako vzhledem ke zdrojům svého jednání také způsobem, kdy vědomě takové souvislosti třídí, klasifikuje jak vzhledem k okolnostem, v nichž se nachází, tak vzhledem k vlastní sebereflexi. V logice, logickém uspořádání sebereflexe, je nejurčitěji člověk stavěn před otázku, kým jest, tedy před otázku svého vlastního bytí. V každodennosti se ocitá člověk jen v úhrnu, neboli souběhu událostí. Logikou teprve tento úhrn člověk dělá smysluplným vzhledem k pozadí

svých záměrů, motivů, ale i vědomí svého výskytu a nesmlouvavosti ve faktickém sebezachycení, že *JEST*.

GA 39 *HÖLDERLINS HYMNEN „GERMANIEN“ UND „DER RHEIN“* (Freiburg, WS 1934/35). Ve čtvrtém svazku souborného vydání (viz výše), jsme jedno hölderlinovsky zaměřené promýšlení již společně s autorem zaznamenali. Svazek, který však nyní komentujeme, tvořil v podstatě první záchvěv, kde se Heidegger věnuje konkrétním básnickým celkům Hölderlina. Možná, že ony náběhy vedoucí k obdivu němectví a velikosti „*Germánie*“, jak ji sám spisovatel ukazuje, byly Heideggerovi vhodnou formou oslav toho němectví, které nakonec ve třicátých letech zněly celou společností, i když ještě nikoliv jednotně, ale přeci jen s jistou dávkou pathosu, až nebezpečí toho, že nakonec vyústily do faktického, nesmlouvavého zápasu o život, jestliže byl někdo shledán kritickým, právě pro odmítní podobného typu „*vůdcovství*“... Ostatně níže (GA 52 a 75), se s Hölderlinem setkáme ještě jednou.

GA 40, 41 a 42 v nové řadě vydány nebyly, i když svazky a jejich názvy jsou v seznamu vydavatelství Vittorio Klostermann již uvedeny. Prozatím není k dispozici ani předběžný časový harmonogram, pro konečné vydání těchto i jiných, nepublikovaných dílů.

GA 43 *NIETZSCHE: DER WILLE ZUR MACHT ALS KUNST* (Freiburg, WS 1936/37). Oblíbeného autora Heidegger zpracovával, ještě za aktivního působení

několikrát. Jak jsme již uvedli (viz, GA 6/I., II.), vyvrcholilo nietzscheovské bádání u Heideggera ojedinělým souhrnem textů publikovaným na počátku šedesátých let. Přednáškový komplex, který Heidegger realizoval v druhé polovině třicátých let, měl však své ideologické podmínění. Patrně výrazem „*Kunst*“ mělo být podtrženo, že *vůle k moci* je vskutku jak uměním, prosazovaným na různých úrovních lidské tvořivosti, které je hodno obdivu, tak stejně i dovedností, která spočívá na důmyslu, genialitě toho, kdo takovou *vůli k moci* užívá způsobem, kdy se její výraz stane součástí jiné vůle, např. vůle všech. Není patrně zapotřebí, více analyzovat podobné Heideggerovy teze, jestliže je opět budeme vázat na dobu, v níž vznikly. Rovněž se v těchto přednáškách nechává Heidegger slyšet ve vztahu Nietzscheovy kritiky tehdejšího bolševismu a socialismu, které tak dává výrazně do stejné roviny s křesťanstvím. Ve stejném duchu se odvíjela i politika německého fašismu a jeho kritika sociálních hnutí své doby. Historii je třeba nietzscheovsky přepracovat, abychom mohli nastoupit cestu k realizaci filosofie současnosti (viz, také GA 46, 50, 74 a 87).

Jen stěží se dnes můžeme smířit s faktem, že těmito náhledy se Heidegger po jistou dobu vskutku s fašistickými náladami ztotožňoval, i když jejich obsah ukládal, mj. do universitní, akademické floskule, obhajaného tématu, svého vybraného autora. Doba a

přítomnost myšlení tu stály, až nápadně blízko sebe. Nejčastěji na tuto okolnost odkazují francouzští autoři.

GA 44 (V nové řadě doposud nevydáno).

Text **GA 45** *GRUNDFRAGEN DER PHILOSOPHIE. AUSGEWÄHLTE „PROBLEME“ DER „LOGIK“* (Freiburg, WS 1937/38), zahrnuje další rozvíjení námětů, které Heidegger realizoval, už i v jiných přednáškách. Tyto *Ausgewählte – Vybrané problémy logiky*, se věnují např. tomu: co je ve filosofii možné nazývat *pravdou* a co *správností*; dále, co je vzhledem k poznání tím, co je vyjasněno a tím, co lze považovat za správné – např. vedení v nějaké činnosti; jak porozumění souvisí s poznáním nebo uvědoměním; může pravdu odhalit např. *dějinné vědomí (Bessinung)*? Tyto a mnohé jiné náměty, které se mají stát metodologickou průpravou k samotnému způsobu filosofování, jako průběhu myšlení, vzhledem ke zvoleným otázkám, Heidegger zásadním způsobem osvětluje vzhledem k pojmu „údiv“ (*Verwunderung*). Jako hledání cest k novému vystavění otázky po bytí, je uvedená metodika zjevně podporující zejména kritické náhledy na tzv. tradiční způsoby výkladu už jen toho, co má a může vlastně být předmětem filosofického zkoumání. Zde Heidegger naznačuje, že jím má být mj. zkušenost sbíraná z postupného odhalování pravdy na (o) *jsoucím – alétheiá* (*αληθεια*). Spis, který zde komentujeme, působí mezi ostatními svazky poměrně nenápadně.

GA 46 představuje text: *ZUR AUSLEGUNG VON NIETZSCHES II. UNZEITGEMÄßER BETRACHTUNG* (Freiburg, WS 1938/39). Je vcelku patrné, že u Heideggera s postupujícím vlivem politických událostí konce třicátých let, zesilovalo i jeho „národní“ cítění a nikoliv zcela otevřený a pro okolí transparentní postoj se promítal do jeho práce, i když latentně, avšak se znaky *nacionálních* fragmentů. Nietzscheovy *Nečasové úvahy* jsou dílem, které se zabývá převrácením dějin, převráceným pohledem na kulturu, národ a jeho génia, dějinnost a přítomnost, aj. Neboli, člověk žije v *bezčasí*, uvědomí-li si, jak jej jeho vlastní, domnělá dějinnost trvale dohání v přítomnosti. Pro přítomnost neexistují dějiny. Přítomnost je tak nehistorická. Přítomnost je *malá* nebo *velká* pouze vzhledem k jednotlivému člověku, který v ní koná *malé*, nebo *velké* věci. Tak zvaný „světový názor“ je potom výrazem onoho konání, které odpovídá nárokům doby, jejím výzvám, které jsou, nebo nejsou realizovány. Realizovány jsou potřeby. Z jejich fakticity leží před člověkem základní horizonty. Život je horizont potřeb. Jejich naplnění pomáhá zvládat jedině a pouze vůle, mj. i vůle k tomu, co je tu pravdou, a tou je člověk *realizující* tuto vůli, nebo člověk *nečinný*. Takto se člověk stává povoláním k realizaci pravdy v horizontu potřeb. Vnější morální smysl této realizace, se musí však nejprve stát smyslem, a to: *individuálně vnitřním...*

**PŘEHLED SVAZKŮ
(47 - 90) GESAMTAUSGABE**

V této části přehledu se budeme zabývat jednak několika svazky (47 a 48 chybí), které pochází přímo z doby, kdy Heidegger působil jako universitní profesor během druhé světové války a také několika tituly, jež jsou do číslovaného pořadí sice zahrnuty, ale jejich vznik spadá do doby, jednak těsně kolem dvacátých let a také do průběhu let třicátých. Toto řazení, které ve vydání *Gesamtausgabe* máme k dispozici, tedy nesleduje přednostně časovou, chronologii vzniku jednotlivých témat, ale zejména za života autora vydané, nebo nevydané texty. Tudíž mnohé byly a ještě budou teprve následně uspořádány pro tisk a tak zařazeny do rámce těchto Heideggerových spisů.

GA 49 *DIE METAPHYSIK DES DEUTSCHEN IDEALISMUS (SCHELLING)*, Freiburger trimester 1941. Heidegger tyto přednášky ohlašuje ve jménu *nového výkladu Schellinga*. Věnuje se zde rozboru jeho pojetí lidské svobody (Schellingovy mnichovské přednášky), a to z podstaty nového předmětu, jímž má být právě otázka lidského bytí (*existence*). Tímto novým pojetím je úhel pohledu, vycházející z tázání, kterak naložit s nově získanými svobodami, jestliže si nakonec člověk uvědomuje, že se ocitá, stejně jako v *Bytí a čase* neustále na předělu, mezi *úzkostí* ze světa, vědomím *smrti*, neboli vlastní *konečností* a přítomností *zla*, tj. určením vlastní nemožnosti mít vždy bytí ve své moci, tedy v podřízenosti *bytí* a *zájmům* druhých?

GA 50 je zde tematicky rozděleno do dvou oddílů: 1. *NIETZSCHES METAPHYSIK*; 2. *EINLEITUNG IN DIE PHILOSOPHIE DENKEN UND DICHTEN*. (WS 1941 až 1942 a 1944 – 1945). S největší pravděpodobností ani jedna z těchto vypracovaných přednášek, nebyla nikdy Heideggerem realizována. První téma autor věnuje rozvedení metafysického popisu tradiční filosofie, kde srovnává Platóna a Kanta s Neitzscheovým přístupem k reflexi jsoucna. *Vůle k moci, přehodnocení všech hodnot, nadčlověk, nebo - věčný návrat téhož* aj. Nietzscheovy pojmy, se zde opět stávají předmětem hlavního zájmu. Jenže Heidegger k nim přistupuje tak, jako by byly obsaženy již v dřívějších systémech. A vskutku odhaluje např. v Platonově pojetí *idejí* základ k těmto významům stejně jako v Kantově *apriorismu*, nebo *transcendentální* filosofii. *Vůle k moci, nadčlověk, přehodnocení všech hodnot*, jsou vlastně jen jinak modifikované *ideje*, skrze které člověk realizuje sebe sama. Aby k takové seberealizaci vůbec bylo možné přistoupit, musí současně ve vědomí člověka spočívat předpoklad o nějakém společném významu, stejně jako praktický přesah, jímž by, jako usilující o sebeurčení v těchto záměrech došel naplnění, tedy transcendentálního určení sebe sama. Člověk se nespokojuje pouze s tím, co leží v jeho přítomnosti, jeho naplnění přichází teprve v okamžiku, kdy může přítomnost uchopovat, jako nástroj své budoucnosti.

GA 51 GRUNDBEGRIFFE, Freiburg SS. 1941. V této nevelké knížce o 126 stranách Heidegger interpretuje otázku dalšího promýšlení, úvah nad problémem *Bytí, Podstaty a Základu*. Jejich vymezení pojmem, kterým by bylo možné přesnější nalezení obecného určení jsoucna, se má stát hlavní cestou, po níž se má filosofie vydat. Pojem základu (*Grundbegriffe*) je vůbec odvěkým zájmem, dosáhnout univerzálního znamenání v souvislosti s veškerou existencí. Naopak, dojít takového určení skrze *pojem základu* nelze, neboť vědomí člověka vnímá jsoucno strukturovaně. Nejde proto nalézt jednotný pojem základu, ale pouze výraz, jenž by stejným způsobem v sobě podržel, jednotu struktury.

GA 52 HÖLDERLINS HYMNE „ANDENKEN“, Freiburg WS 1941/42. A je tu opět téma básníka, tentokrát zaměřené na rozbor jeho „*Vzpomínky*“. ...Sever a jih spojují větry, které vanou až k Bordeaux a dávají lodím možnost dobré plavby. Opálené ženy spojují noc a den. Světlo a temnotu opájí ticho. Jen srdce chce rozprávět o tom, koho miluje. Komu dát přátelství, komu dát sbohem, jen malíř dokáže ocenit krásu země, prost války, však pln svobody. Jen tak lze vzpomínat na moře, kterému podlehl zamilovaný básník... Zhruba v tomto duchu se nese báseň, kterou si od Hölderlina náš autor převzal k interpretaci. Neboť rozprávět znamená: zastavit se a rozvinout. A dál...? V básnictví Heidegger trvale spatřoval filosofickou inspiraci.

GA 53 HÖLDERLINS HYMNE „DER ISTER“, Freiburg SS 1942. ...*Nyní přichází - - oheň! Jsme odhodláni k zdání dne. / . . . / Zde budeme stavět. V létě se tu i živočich osvěží. A člověk svým dílem spočine...* Heidegger ve výkladu, nebo spíše filosofické reflexi a nikoliv obsahu básně, ale její pojmové výbavě hledá takové slovní vyjádření, které by mu pomáhalo přiblížit se otázce po bytí, oním jiným způsobem, než je její původní, tradiční znění. Starořecká terminologie s náhledy, až k estetickým rozborům pojmu „*krásna*“, se zde stávají součástí textu. Jsme možná přeci jen na pochybách, stran vlastní smysluplnosti výkladu, který nakonec vyústí v to, že básnický *znak* (pojem jenž tu sděluje v básni její obsah), musí být předně *náladou* (*Gemüt*), odrážející *mysl*, jako *pohnutku* svého autora.

GA 54 PARMENIDES, Freiburg WS 1942/43. Tímto tématem se Heidegger vrací konečně zase k faktické filosofii. Elejského myslitele rozebírá ve vztahu k pojmu *alétheiá* – *pravda* (neboli řecky, původně jako: *odkrytost*). Detailní analýsou pojetí bytí, které zde bylo poprvé odděleno od jsoucího a tím učiněno věčným, nestvořeným, ale stejně tak nehybným (oproti např. Herakleitovi), se vytvořil zásadní obrat k ontologii, z nějž později čerpal i Platón a jeho nauka o *idejích*. V závěru knihy si Heidegger všímá toho, jak ke stejnému problému přistupoval Hegel, ve vlastních *Přednáškách k dějinám filosofie*, z pojmu *dění* (*Werden*).

GA 55 je tématem: *HERAKLIT. DER ANFANG DES ABENDLÄNDSCHEM DENKENS LOGIK. HERAKLITS LEHRE VOM LOGOS*, Freiburg SS 1943 a SS 1944. Z definice myšlení vychází jedna z možností, jak definovat logiku. Předpokladem k tomu má být definice starořeckého pojmu *LOGOS*. Neboť ve svém původním založení je to výraz, jenž ukládá jsoucnu nacházet se v rozumných, tedy pro myšlení samo vykazatelných a pochopitelných souvislostech. Jestliže se chceme dostat k tomu, abychom nově formulovali otázku po bytí, potom je tento objasňující počátek myšlení něčím, co nelze jen tak obejít. Konečně, Herakleitův *LOGOS* je součástí věčně pohybujícího se jsoucna, oproti jinak statickému *bytí* eleatů (viz, také téma předcházejícího svazku).

GA 56/57 *ZUR BESTIMMUNG DER PHILOSOPHE*, Freiburg 1919. Na chvíli se vracíme k opětným začátkům Heideggerova přednášení, bezprostředně po jeho nástupu na Freiburskou universitu. A tak původním odrazem, k onomu tématickému zaměření několika knih, které nyní budeme s autorem sledovat, je otázka vlastního významu filosofie, jejího kulturního určení, tedy: filosofie jako světový názor. Tímto vymezením by možná bylo i vysvětleno (pokud bychom se k tomu rozhodli), proč následující tři svazky intepretujeme jako jedno dílo. Ochudili bychom se však o možnost, sledovat Heideggerův vývoj. Téma: „*K určení filosofie*“

vychází, podle Heideggera z *imanentního pozadí*, jakým je právě to, co nazýváme „*názorem na svět*“. Tento *názor na svět* činí lověka teprve schopným, přistupovat k němu filosoficky. Je to přesvědčení, které dává na vědomí, že o světě je vhodné přemýšlet, a to, víc než jen z pozice pouhé praktické každodennosti. *Světový názor* je proto *imanentní výstavbou* toho, co se vposledku dá nazvat jeho pozdějšími pokusy o *filosofické určení*, nebo chceme-li, také určení vyjadřované filosofickými prostředky.

GA 58 GRUNGPORBLEME DER PHÄNOMENOLOGIE, Freiburg, WS 1919 – 1920. Silná pozice fenomenologie nejen na Freiburské universitě, ale v podstatě v celém Německu (také vedle *neokantovství*), nenechala ani mladého Heideggera bez toho, aby se s jejími otázkami nevyrovnával ve vlastních seminářích. Konečně jako Husserlův asistent, nutně přejímal názorové schéma svého staršího kolegy a vyrovnával se tak, podle svého pojetí filosofie s fenomenologickou tematikou, když tak jako tak, právě ona udávala moderním teoriím filosofie vědy, základní impulsy pro posun vpřed. Všechno, co spadá do okrsku filosofie, je proto současně vyjádřením postoje k životu. Filosofie staví na možnostech *evidence fenoménů*, které pomáhají pochopit, co před-stavuje existenci ve své podstatě, tedy, jak se sám svět stává tématem vědy. *Věda a svět* jsou výsledkem zaujetí myšlenkového postoje k bytí.

GA 59 PHÄNOMENOLOGIE DER ANSCHAUUNG UND DES AUSDRUCK, Freiburg - SS 1920. Detailnějším propracováním předešlého tématu je rovněž přednáškový cyklus: *Fenomenologie názoru a výraz*. Už v *Logische Untersuchungen* (1901) Edmund Husserl (druhý díl) věnoval pojmům *výraz a znak*, či *znamenání, trpělivost, rozlišení*. V tomto tématu se Heidegger věnuje rovněž problematice fenomenologické destrukci vědy. Jako úkol si předsevzal, ukázat na fakt, že fenomenologie je možná teprve za předpokladu, že jsou *kartesiánskými* prostředky zpochybněny všechny dosavadní jistoty poznávacích schopností, je vymezen pouze čistý obsah vědění a jeho metodologického zacílení na podstatu poznání, *fenomén vůbec*. Takto rovněž dospíváme k prvnímu znamenání bytí, tj. předně, *odlišením od všeho nahodilého*.

GA 60 pokračuje na téma: *PHÄNOMENOLOGIE DES RELIGIÖSEN LEBENS*, Freiburg WS / SS 1919 až 1921. Obsahem se zaměřuje na oblast od neoplatónismu po Augustina a rozbor středvěké mystiky. V tomto období zřetelně u Heideggera doznívají ještě vlivy, pocházející z jeho studia teologie (teprve později se věnuje čisté filosofii). Problém fenomenologie náboženství spatřuje autor předně v tom, že je třeba vzít v úvahu zejména otázku, co činí obsahem vlastní předmět náboženství? Je to *víra, iracionalismus* (pozitivní i-ratio), dále přitakání *apriorním* hodnotám, jako je například *bůh*?

GA 61 následuje zásadní: *PHÄNOMENOLOGISCHE INTERPRETATIONEN ZU ARISTOTELES. EINFÜHRUNG IN DIE PHÄNOMENOLOGISCHE FORSCHUNG*, Freiburg WS 1921-22. Jestliže se ve svém raném vystupování Heidegger někde odklání od vlivů fenomenologie a neokantovství, je to potom znát zejména v tomto jeho přednáškovém cyklu. Filosofie jako prožitek z kategorií existenciálního významu (později jako: *starost, úzkost, strach...*), nabízí zcela novou možnost přístupu k tradičním otázkám, jež je tak zapotřebí znovu přepracovávat. Neboť právě toto napětí vede člověka k vlastnímu zájmu o filosofii, tato nespokojenost s přítomností, vhání člověka do soukolí otázek a myšlení. Aristoteles může být vyložen, recipován, nebo zamítnut. Ovšem vždy je to Aristoteles, jehož dílo prožíváme jako nějaký druh výzvy, osobní účasti na *jsoucím*, či myšlení *o něm*.

GA 62 představují potom rozbory, ve smyslu zkonkretizování vlastního pohledu na vážnost tématu, v duchu: *PHÄNOMENOLOGISCHE INTERPRETATIONEN AUSGEWÄHLTER ABHANDLUNGEN DES ARISTOTELES ZUR ONTOLOGIE UND LOGIK*, Freiburg - SS 1922. V zásadě je filosofie praktická vždy jen tam, kde se logika a ontologie stávají základní, srozumitelnou a tedy smysluplnou součástí myšlení. Jelikož právě Aristotelés tuto podmínku splňoval bezezbytku, učinil ji rovněž Heidegger tématem hlubokého zamyšlení.

GA 63 navazuje: *ONTOLOGIE (HERMENEUTIK DER FAKTIZITÄT)*, Freiburg SS 1923. Jedinou vykazatelnou fakticitou ve filosofii je její hlavní předmět, tedy *bytí*. Tento předmět jejího zájmu musí být zachován, jinak by filosofie ztratila důvod, proč usilovat o interpretaci jsoucna. Tato interpretace je ovšem možná pouze z hermeneutického základu a sice, je možná jako přeinterpretování něčeho, co - čas od času - ztrácí na obsahu, neboť člověk o to, co se jeví být známé, postupně přestává mít zájem. Pojem *facticity* je existenciální. Podléhá nutným proměnám času. Aby se *facticita* mohla stát dostatečně vykazatelnou, tedy dostatečně zřejmou vzhledem k tomu, na co odkazuje, tedy na nějaký *fakt*, musí být prověřována vzhledem ke svému obsahu. Tohoto úkolu se může ujmout filosofie, a to opakovaným zájmem o tradiční pojmy (míněna je starořečtina a latina), kterými v každé přítomnosti máme snahu označovat to, co již vzhledem k těmto pojmům dávno ztratilo obsah a možná i smysl (např.: *rozum* původně jako *logos*, nebo *pravda* původně jako *odkrytost*, atp.).

GA 64 *DER BEGRIFF DER ZEIT*, Marburg 1924. Tato rozsahem útlá knížečka - 133 stran, pojímá dvě samostatné studie, aniž by byly zamýšleny jako univerzitní přednášky. Jejich existence, jak doplňuje text v závěrečném přípisu pořadatel textu Friedrich W. von Hermann, byla do poslední chvíle v majetku Heidegge-

rovy ženy v pozůstalosti, Elfridy (roz. Petri). Jde v zásadě o první náčrty Heideggerova postoje k problému *Čas*, a to v souvislosti s jeho pozdějším rozvinutím ve fundamentální ontologii. Kromě jiného, text má jednu nápadnost s mnohem pozdějším přístupem ke stejné problematice u H. - G. Gadamera. Rovněž jeho kniha: *Wahrheit und Methode* (1960), staví, mj. na učení W. Diltheje a myšlenkách hraběte Yorcka. Inspirativnost ze strany svého učitele, se v tomto případě zcela vyloučit nedá. Tak zvaný: *pobyt a časovost*, jsou hlavními argumenty knihy. Jako téma pro *Marburskou teologickou společnost*, to mohlo být vcelku příjemné osvětlení, když se přednáškovou místností, 25. července, nesla slova v tom duchu, že *dějinnost je časovost uchopovaná lidským rozumem...*

GA 65 je textově setaveno jako: *BEITRÄGE ZUR PHILOSOPHIE (VOM EREIGNIS)*, 1932 až 1938. Jde o náčrty zlomků k fundamentální ontologii, kde se poprvé objevuje také pojem *die Kehre (obrat)*, což v Heideggerovu slovníku znamená zaměření na problém techniky a odtud rovněž na nový způsob sebepojetí člověka, mj. i v oblasti uchopování tradiční filosofie, která se postupně stala méně využívanou. *Obrat k technice dal vzniknout zapomenutosti na bytí*. Jinak se tu ovšem dostává ke slovu také pojem *Seyn*, kterým je myšleno: bytí jako průběh okolností, průběhové bytí; nebo bytí, vykazující se časově, v události, tedy ja-

ko dějinnost. Rovněž v tomto smyslu potom je, Heideggerova ontologie hermeneutikou, neboť si bere za úkol pracovat s událostí (*Ereignis*), co by způsobem kladení *podmínek*, za nichž jedině, můžeme *jejich bytí* poznávat, neboť *vykazatelnost bytí* je dána pouze prostřednictvím uznání toho, že něco jest, tedy prostřednictvím toho, že se vůbec *něco klade*, a to ve smyslu: *sebe sama*.

GA 66 BESINNUNG, 1938/39; tento materiál je, podobně jako předešlý svazek GA 65, souborem náčrtů a úvah, zamýšlených rovněž k pozdějšímu rozpracování. Zdaleka nejčastěji se zde Heidegger věnuje promýšlení tématu „*metafysika*“ v souvislosti s problematikou *průběhového bytí*. Lze patrně v těchto souvislostech konstatovat, že oběma předloženými soubory textů, se autor nacházel na předělu mezi starým pojetím své filosofie, plně souvislým ještě s *Bytím a časem* a novými výhledy, které jsou později (teprve v druhé polovině čtyřicátých let a na počátku let padesátých) rozváděny jako *Technika a Obrat*, *Dopis o humanismu* aj., tedy až v Heideggerovu druhém období. Nejméně průrazné jsou patrně z těchto třicátých a čtyřicátých let, tak jako tak, jeho práce věnované tématu umění a zejména Hölderlinovi. I historické události, zde asi zanechaly stopu a vytvořily Heideggerovi cestu k takovým tématům, jako jsou *Bytí a moc*, nebo *Průběhové bytí a člověk*.

GA 67 *METAPHYSIK UND NIHILISMUS: 1. DIE ÜBERWINDUNG DER METAPHYSIK. 2. DAS WESEN DES NIHILISMUS*, 1938/39 a 1946 až 1948. Tento text, ze svého rukopisného archívu, Martin Heidegger do GA sestavoval se svým bratrem Hermannem v roce 1974. Tematicky se zde vlastně opakuje zaměření na *dějinnost*, dále pojetí *světového názoru* v souvislosti s *odhalováním bytí - jako jeho určením*, atd.

GA 68 rozvíjí téma: *HEGEL - 1. DIE NEGATIVITÄT; 2. ERLÄUTERUNGEN DER „EINLEITUNG“ ZU HEGELS „PHÄNOMENOLOGIE DES GEISTES“*, (p o j e d n á n í) 1938/39, 1941 a 1942 (bez udání místa vzniku; původně jen, jako součást rukopisné pozůstalosti v Heideggerových osobních materiálech, na Freiburské univerzitě). V tomto textu, se Heidegger zamýšlí nad Hegelovým přístupem k problematice *bytí* z pojmu *Werden* - dění, které zavdává k postupnému *nabývání jsoucna*, až k samotnému *bytí*. Hegelova kategorie nového druhu: *Nicota*, potom Heideggerovi slouží k tomu, aby na jejím příkladě ukázal, že *bytí* mající svůj protiklad, už nemůže být *bytím* ve svém původním významu, protože takto by ztratilo svoji jednoduchost a tím i vykazatelnost, skrze kterou jedině, může představovat to, čím *jest*, tedy touto *jednoduchostí* a ničím více. Zápor o sobě, se tady může uplatnit jen ve vztahu k *negativitě*, která dává podnět ke změnám, jako zániku jedné okolnosti a vzniku nové; *negace*...

GA 69 *DIE GESCHICHTE DES SEYNS: 1. DIE GESCHICHTE DES SEYNS, 2. KOYNON. AUS DER GESCHICHTE DES SEYNS*, bez udání místa: 1938 / 40 a 1939 / 40. S největší pravděpodobností tento materiál sloužil jako podklad k přednáškám, k jejichž realizaci ovšem nedošlo. Základním slovníkem, na němž má být téma vystavěno, zde je: *bytí, dějinnost, počátek, jsoucno, animal rationale, pravda, dějinně průběhové myšlení...* Detailnost a rozměr tohoto zamýšleného projektu, se opět vymyká, do té doby známým interpretacím, snad jen s výjimkou Burckhardtových *Úvah o dějinách (Geschichtliche Betrachtungen, 1905 – pův. 1873)*. Základní tezí, či východiskem k tématu je zde Heideggerovi: *člověk a jeho bytí k moci, jež se uskutečňuje v dějinném myšlení, co by zápasu a průběhu „nastolování“ sebe sama. Koinon*, tedy zápas o spolubytí účastí na věcech veřejných je potom vyšší složkou oné průběhovosti dějinného bytí v myšlení člověka, jako hlubokém, personálním interese na přítomné a s ostatními lidmi sdílené skutečnosti.

GA 70 *ÜBER DEN ANFANG* (1941), spadá opět do řady poznámkových materiálů, které se staly teprve později součástmi poválečných textů, rozvedených v jednotlivých studiích. Toto: *Anfang – počátek*, zde představuje téma, zaměřené na dějinný průběh bytí vycházející z lidského jsoucna, co by danosti: Da-sein. Bez kontaktu s počátkem všechna budoucnost zaniká.

GA 71 Ne jinak je tomu i v případě titulu: *DAS EREIGNIS* (1941/42), který pokračuje v sestavování poznámkových podkladů na, zde předložené zadání. *Událost – Ereignis*, má vyjadřovat v Heideggerovu slovníku okolnost, jakou je poukazování na momenty bytí v průběhu dění, kde vychází z původní řecké terminologie: tedy *dění* zahrnuje *událost* bytí v rovině: *περας, απειρον, δοξα, αληθεια, επιστεμη, φυσικς, λογος, νοειν*. Tyto *zastávky* na průběhu bytí v *událostech*, jimiž se lidské jsoucno vztahuje ke světu, mají poukazovat na onu průběhovost ze základního určení lidského bytí a tím je zde, vůle ke smyslu, hledání pravdy, potřeba racionální účasti na existujícím.

GA 72 V nové řadě doposud bez vydání.

GA 73 *ZUM EREIGNIS-DENKEN* (1932), zahrnuje celkově *dva svazky*, dohromady obsahující 1200 stran. Jako výchozí poznámkový materiál, jehož části se staly podkladem a výsledkem konečné fáze *GA 16 (Beiträge der Philosophie, viz výše)*, je toto neocenitelným přínosem, pro možnost nahlédnout do autorovy myslitelské a spisovatelské dílny. Navíc, v textu již zaznívají náměty k: *Ontologické diferenci (Identität und Differenz)*, *GA 11* a *Holzwege, GA 5*. Pozoruhodná je na tomto materiálu mj. i pečlivost a přesnost přípravy. Intenzita myšlenkového zpracování rovněž poukazuje na Heideggerovo jasné zacílení, směrem k ontologickým otázkám, tedy jeho zaujetí tématem vůbec.

GA 74 ZUM WESEN DER SPRACHE UND ZUR FRAGE NACH DER KUNST (přibližně: 1938/39). Další téma poznámek, tohoto svazku, zahrnuje všechny základní pojmy, které jsme už měli možnost sledovat také v oddílech předešlých: *Seyn, Dasein, Ereignis, Anfang...* Přibyly k nim však ještě tématické okruhy zabývající se problematikou, nebo spíše vyznačující její pozdější rozvedení a dopracování, směrem k *jazyku a umění*. Ve spojení se svazky, které jsme měli do této chvíle možnost sledovat, názorně vidíme, jak se postupné nabalování tohoto základního charakteru problematik povolna stává Heideggerovy metodicky schůdným i přes bohatě rozvětvený obsahový materiál. Heidegger vskutku promýšlí *bytí* od *základu* a jde cestou pokusů *vystavět otázku po jeho určení novým způsobem*. Neobává se přitom vstupovat do prostorů, které se již v minulosti zdály být takto definitivně vyřešené a ukázat, jejich opětným nastolením potřebu řešení a zdánlivost nedotknutelnosti.

GA 75 ZU HÖLDERLIN – GRIECHENLANDREISEN. Básnické dílo Friedricha Hölderlina zůstalo v předmětu Heideggerova zájmu po celý život. Soubor článků a poznámek z let 1939 až 1970, to zřetelně ukazuje. V minulých svazcích (*GA 4, 39, 52, a 53*), jsme již Heideggerův zájem o Hölderlina měli možnost poznat. Zejména v době, kdy se Německo stalo strůjcem druhé světové války, Heidegger tomuto básníku věnuje

značný prostor, což bylo některými jeho čtenáři i lidmi blízkými z jeho okolí, přeci jen vnímáno kriticky. V hölderlinovských člancích totiž Heidegger nikdy nevystupoval s takovou hloubkou a s takovou objevitelskou precisností, jako v ostatních textech, kde promýšlí ryzí ontologická témata. Spíše se dá říci, že se Martin Heidegger k Hölderlinovi tady s největší pravděpodobností utíkal jen z toho důvodu, že jeho poesie mu jednoduše vyhovovala a tak v jakémsi uvolnění, před ostatními, vážnějšími tématy, se tu, a tam, jeho dílem zabýval.

Nic méně zajímavou je zde mj. (od str. 59 do str. 196) fiktivní filosofická rozprava v Platónském stylu mezi „mladým“ a „starým“, kde se autor zabývá rozborem myšlenek a náhledy básníka Hölderlina. Téma zabralo Heideggerovy bez mála tři roky (1946 až 1948). Jejím předmětem je opět báseň *Der Ister*, kterou jsme měli možnost poznat také v *GA 53*. Hlavním námětem je řešení rozdílu mezi tím, co je vlastně *údělem* – *Geschick* básnického díla; Heidegger zde rozpravu koncipuje jako spor mezi uměleckým vyjádřením *pravdy* – *Wahrheit* a prostou formou estetického krásna, básně jako prožitku, umění slova, zasahujícího čtenáře krásou sdělení, obratem k jeho duchovní síle, tímto *oslovením* ve své podstatě. Skutečným *údělem* básně je potom její schopnost přetrvávat v tom, kdo si její obsah osvojí, koho zasáhne nesmiřitelnou krásou pravdy slova, odkrytím nejpůvodnější podstaty, která

se však sama do slov jen obtížně dostává, a tak básnická pravda nejčastěji působí jako pravda nevyslovená, dokonce jako pravda nevyslovitelná, intimně působící pouze v jediném vnímajícím subjektu, který si ji osvojil čtením, pochopením, ztotožněním.

GA 76 *LEITGEDANKEN ZUR ENTSTEHUNG DER METAPHYSIK, DER NEUZEITLICHEN WISSENSCHAFT UND DER MODERNEN TECHNIK*, představuje dvacet čtyři rukopisů z let 1935 až 1955. Heidegger totiž tématy *Technika (GA 7)* a *Obrat (GA 11)* zdaleka s reflexí moderní, novověké vědy nekončí. Uvedeným článkům jednak předchází, stejně jako po nich následuje další soustavné zamýšlení nad otázkami: postavení člověka k vlastním výdobytkům vědění, skrze rozbor významu a celkovému duchu vědy v Západní kultuře. Kromě toho, autor téma a jeho obsah posiluje poukazy na *metafysickou tradici* a srovnává tradiční otázky filosofie s vědeckými ambicemi na exaktnost. Každý fyzik myslí nějaké těleso, nebo energii, každý historik myslí právo, spravedlnost, nebo společnost, každý kunsthistorik myslí zase nějakou formu, nebo tvar uměleckého díla. Všichni vědci myslí tedy nějaký svůj zájem, jenž je dán předmětem jejich oboru. Otázka je potom, co může být v takovém oborovém poznání objektivní, když obsah vědy určuje subjektivní východisko, jelikož myslet objektivně zde znamená subjektivně chápat důvody, pro které je daný předmět

zkoumání vůbec předmětem zájmu. Prvním krokem v přístupu k objektivě vědy je proto, zodpovězení otázky jejího smyslu (str. 68 an).

GA 77 FELDWEG – GESPRACHE (1944/45). Platónský styl dialogu, na který jsme upozornili výše, Heidegger realizoval už také o rok dříve, rovněž v jiném tématu. Tyto *Polní cesty* a na jejich horizontech vedené *Rozmluvy - mezi badatelem, učitelem a mudrcem*, později opět, i v této knize, mezi *starým a mladým*, mají noetický základ: *co je možné vnímat?; co je možné myslet?* Podstatou poznání má být možnost dopracovat se, nikoliv k nějakému fiktivnímu, ale naopak k reálnému *elementu*, z něžž má plynout východisko pro faktické ozřejmení nějaké dané, a *pro ni* samu, neodejmutelné *skutečnosti*. Teprve z těchto elementů faktického vědění, že jsoucno je právě: *to a to*, je možné přistupovat také k návratu, k přiblížení se původním aristotelovským otázkám, k chápání jejich smyslu tázání: *co je to* (τι εσ τι), co z věci dělá to, čím věc jest, a zda se takto, pro člověka jevící věc shoduje rovněž i s pojmy a jejich obsahy, kterými věci označujeme v domění, že jim tímto plně, v souboru jejich vykazatelných vlastností, rozumíme. Otázka, zda to není nakonec jazyk a nikoliv myšlení, co je vlastním tvůrcem světa (E. Cassirer), proniká Kantovsky až sem.

GA 78 DER SPRUCH DES ANAXIMANDER (1942). Po delší době máme před sebou ucelený rukopis sys-

tematického textu, zamýšleného jako universitní přednášku. *Anaximandrův výrok*, jenž zaměstnává celé generace myslitelů, se nevyhnul ani Heideggerovu hledání témat k dalšímu zpracování. Jde o výrok dokumentovaný jednak u Hermana Dielse, ale rovněž u Friedricha Nietzscheho v jeho přednáškách o nejstarší řecké filosofii: *Odkud mají věci svůj původ, tam také musí zaniknout, podle nutnosti, neboť musí zaplatit pokutu a být za své nespravedlnosti souzeny podle řádu času.* (M. Hgg., *Anaximandrův výrok*, Praha /Oikoymenh/ 2012, str. 5 a 6; uvedeny oba překlady.) Otázka *původu věci*, její *nutnosti zániku* (nabízí se otázka důvodu vzniku) a co je onou *nespravedlností...*, tvoří tedy základní rámec toho, na co se výrok zaměřuje. Řecké názvosloví: η γενησις (původ), αναγκη (nutnost), φθορα (zánik) a další jejich varianty a spojení, potom představují celou tu spleť vynikajících postřehů, které naši současnou možnost, lépe pochopit starořecké myšlení, osvětlují nadmíru vynikajícím způsobem. Dá se, bez nadsázky říci, že uvedený svazek je jedním z nejlépe propracovaných textů k danému problému, v novodobých dějinách filosofie. *Ingeborg Schüblerová*, jako pořadatelka rukopisu, pověřená sestavením této knihy, odvedla vynikající díl práce, v rámci Heideggerových spisů GA. Téma je jedním z nejčastěji zadávaných na těch universitách, kde se Heideggerovo dílo stalo předmětem základního studia.

GA 79 BREMER UND FREIBURGER VORTRÄGE - 1. EINBLICK IN DAS WAS IST, 2. GRUNDSÄTZE DES DENKENS, (1949, 1957). *Věc, úděl, obrat a věta o důvodu (zásady identity)*, tvoří hlavní náměty v tomto předloženém souboru rukopisných textů. S postupně přicházejícími padesátými a šedesátými léty, minulého století, Heideggerovo zaměření směrem k otázkám techniky a ozřejmování nového přístupu k logice (propojovaného s ontologií a noetikou), výrazně roste. V první části, věnované problému, *zda to, co jest, je tím, čím jest*, Heidegger reaguje na některé otázky, řešené ještě neopozitivistickým přístupem k tématu *jsoucna* (Moritz Schlick), a to v systému učení, kdy má být z filosofie vyhnána problematika metafysická a má se její zájem orientovat výhradně na logiku (podobně jak stejnou myšlenku deklaroval o půl století dříve také B. Russell). Neboť k řešení takové otázky *nemůže* přispět filosofie, ale pouze *logika*. Heidegger naopak problematiku stejného druhu staví do světla, kdy uvádí, že logika je tu od toho, aby metafysické otázky doprovázela a nikoliv je nahrazovala, nebo dokonce jejich podstatu a přínos zastupovala. Neboť „*Náhled na to, co jest*“, nevyplývá z logicky uspořádaného vědění (poznání), ale z racionálního *chápání bytí*. Jedině z tohoto požadavku, lze potom uplatnit i *zásady identity* ve smyslu racionálního hledání shody, mezi vnímaným předmětem poznání a jeho vztahem k reálnému bytí.

GA 80.1 VORTRÄGE Teil 1.: 1915 – 1932. „Přednášky“ uvedeného období představují v tomto souboru většinu Heideggerových vystoupení, která se dříve nestala a nebyla ani původně zamýšlená k publikování. Některá témata se stala podkladem pozdějšího rozvedení a vřazení do dílčích kapitol jednotlivých již knižně upravených vydání, jiné přednášky jsou naopak z původně publikovaných témat separátně přepracovány právě jako dílčí, aktuálně realizovaná témata. Převažují tvůrčí náměty z oblasti logiky, psychologie, teologie, o Aristotelovi, metafysice a fenomenologii. Druhý svazek (80.2) je nyní v přípravě.

GA 81 *GEDACHTES*; jedná se patrně o ojedinělý výtisk souboru vlastních poetisujících textů a básní, které stačila z rukopisů uspořádat manželka autora. Nahodilost uspořádání, zde odkazuje na určitou živelnost. Bohatě koncipovaný materiál na bezmála 350 stranách ukazuje, jak se Martin Heidegger, vedle své filosofické produkce, tvořivě pokoušel o básnické zachytávání vlastních myšlenek. Konečně je známo, že Heidegger v době, kdy udržoval pravidelnou korespondenci a také osobní kontakty s Hannah Arendtovou, věnoval jí několik milostných dopisů, které vyšly samostatně, vedle *GA* a jsou konkrétním dokumentem toho, jak Martin Heidegger vnitřně zápasil s celou záležitostí své nevěry, ale stejně tak i se svým politicko-kulturním směřováním. Hannah jako židovka, student-

ka a Martin jako vážený a známý profesor, jedné z nejlepších světových universit, kteří mají milostný poměr v době nastupujícího fašismu a dále také v době otevřeného válečného konfliktu, k sobě tíhli opravdovou láskou:

In Jähen, raren, blitz uns Seyn.

Wir Spären, wahren – schwingen ein.

~

V strmé vzácnosti, záblesk našeho bytí.

My pátráme po jeho pravdě – kroužení.

GA 82 V nové řadě prozatím ještě nevydáno.

GA 83 Zde máme autorovy hlavní, rozsáhlé koncepty k universitním přednáškám z let 1928 / 1952 na jeho fundamentálně ontologické téma: *SEMINARE. PLATON – ARISTOTELES – AUGUSTINUS* (682 str.) Jejich obsahová stránka je podnětná zejména z toho důvodu, že propojuje ještě Heideggerovo rané, doznívání a vyrovnávání se s otázkami teologickými, tak jak jsou obsaženy ve filosofii, stejně jako postupné osamostatňování v rámci svého později fundamentálně ontologického směřování, které rozvíjí následně, po zbytek svého tvůrčího života. Koncepty naznačují, že šlo o detailní promýšlení základního názvosloví a hledání takových úhlů pohledů, které by prokázaly svoji života-schopnost, zejména vůči hlavnímu tématu, jež zaznívá v *Bytí a čase*: jak opětným způsobem, nově, vystavět

otázku po bytí? Tento opakující se akcent pouze podtrhuje onu stále přítomnou naléhavost věci.

GA 84.1 SEMINARE (Kant – Leibniz – Schiller) zahrnuje zejm. poznámkové komentáře k universitním přednáškám za období let 1931 až 1936. Tento detailní materiál ukazuje na mírný odklon od jednostranně ontologického zaměření k náhledům, které se nevyhýbají požadavku interpretovat bytí rovněž z pohledu noetického. Poctivý výklad noetiky z pohledu Kanta a Leibnize je v tomto svazku více než zřetelný. Témata, která v této souvislosti Heidegger otevírá rovněž ve spojitosti se Schillerem, lze považovat u autora za experimentální odskok, k němuž se patrně později už nikdy nevrátí. V každém případě je na tomto schillerovském záběru sympatické to, že se Heidegger neobával jisté tvůrčí obměny a tohoto německého, filosofujícího básníky, blízkého přítele Goetha, činí rovněž součástí své ontologické epopeje.

GA 85 VOM WESEN DER SPRACHE. ZU HERDERS ABHANDLUNG „ÜBER DEN URSPRUNG DER SPRACHE“; „cvičení“ k dané problematice jazyka, bylo otextováno k roku 1939. Heidegger se tématům: *jazyk a řeč* v minulosti již věnoval. Jestliže jsme doposud měli možnost jeho přístup k dané problematice nahlédnout z pozice filosofické reflexe, tak zde, se dočkáme reflexe vědecko srovnávací. Nezaznívá tu pouze jméno Herderovo, ale také: Leibniz, nebo W. Humboldt.

GA 86 SEMINARE. HEGEL–SCHELLING, v Marburgu a Freiburgu 1927 až 1957; mají přes svůj výmluvný název ještě další pozitivní stránky. Předně, opět nás nechávají nahlédnout do pozadí autorovy dílny, neboť z mnohých zde uvedených poznámek později vznikají knižní celky, zabývající se německou filosofií vůbec. Dále, jak z předloženého materiálu vyplývá, Heidegger nestránil ani jené z osobností, kterou se zde zabývá. Tento jeho pokus o *objektivní ontologii* má rovněž své důležité místo v dějinách filosofie. Můžeme nahlédnout nejednoho autora, jak popisem dějin myšlení přeci jen upadá jeho záměr podat výklad co možná nejúplněji, když to, co obsahově zpracovává nese známky, či otevřené vymezení jednomu systému, jménu, nebo osobnímu přesvědčení. Dějiny filosofie pocházející od nespočtu německých autorů, zvl. mezi devatenáctým stoletím a první polovinou století dvacátého, nám mohou takových příkladů doložit velký počet. Hegelův přístup se sice stal základním a určujícím, ale ne všichni autoři se jej dokázali nestranně přidržet. Schelling sice systematické *dějiny filosofie* nikdy nena-psal, ale jeho přístup k tomu, co je třeba filosoficky promýšlet, jako jsou otázky subjektu a objektu a z nich vycházející problematiky toho, co lze zvat vskutku transcendentním, mají ozřejmit vlastní filosofii, a vůbec to, co je schopno objektivit, objektivita sama, existuje-li, nebo to, že ji pouze myslíme...

GA 87 NIETZSCHE. SEMINARE 1937 a 1944; v tomto svazku máme patrně poslední *nietzscheovské* téma. Opět seminární cvičení, pro letní semestry, obou uvedených termínů. *Vůle k moci, vůle k nicotě, vůle k pravdě, vůle k bytí...* Heidegger si na Nietzschech všímá právě toho, že téma „*vůle k...*“ značí současně to, co má stejnou povahu jako „*mít odvahu k...*“ Tímto přístupem k nietzeochovským otázkám, ukazuje autor na vcelku novou složitost problému, neboť odhaluje na těchto „*vůlích k...*“ rovněž: „*odpovědnost za...*“ Tedy, jinými slovy, jestliže by člověk odhalil např. tzv. *pravé bytí*, bude schopen unést tuto pravdu, je dostatečně připraven na to, přijmout ji, pochopit, začlenit se do jejího rámce v té rovině, v níž se skutečně má, nebo by se člověk prozatím nebyl schopen s jejím obsahem identifikovat? Konečně Platónovo učení vychází také ze stejného rámce, když nechává Sókrata na holičkách, neboť mu jeden z přisedících posluchačů sděluje: *...a kdybys Sókrate pravdu našel, kterak, jestliže jsi doposud neměl možnost ji nahlédnout, by jsi poznal, že se vskutku jedná o pravdu, kterou hledáš...?* Nietzscheovské: „*vůle k...*“, by nás tedy mělo poučovat o tom, zda jsme vskutku připraveni na přijetí toho, co se má stát odhaleným: *bytí, nicota, moc*, či chceme-li, skutečná podoba *bytí* a naše *odpovědnost* za ně, skutečná *nicota* a naše *odpovědnost* za ni, skutečná *moc* a naše *odpovědnost* za ni...?

GA 88 SEMINARE ÜBUNGEN 1937/38 UND 1941/42. DIE METAPHYSISCHEN GRUNDSTELLUNGEN DES ABENDLÄNDISCHEN DENKENS. EINÜBUNG IN DAS PHILOSOPHISCHE DENKEN; záměr knihy zde již nemusíme nijak zvlášť ozřejmovat. Oba uváděné zimní semestry, v nichž se dané téma uskutečnilo, naplňoval duch zájmu, *promýšlet smysl Západní filosofie* jako takové. Přesto se ani v jenom semestru Heidegger nevy-slovuje ke svým, politicko fašistickým postojům a ote-vřenému válečnému konfliktu, jehož byl dobovou sou-částí. Naopak zachází do teoretisujících detailů o tom, co je z hlediska *myšlení jsoucná*, v takto postaveném problému otázkou, jež si zde může dělat ambice na fi-losofii jako takovou... (str. 12 an)? Jaké bytí člověk vlastně myslí a jakého bytí je vlastně účasten? *Sum-mum ens*, nebo *ens realissimum*, či *θειον*, nebo *φυσικς*... (str. 48 an)?

GA 89 ZOLLIKONER SEMINARE, 1959 – 1972; téměř třinácti leté autorovo promýšlení ontologických a existenciálních otázek kolem *člověka*, v souvislosti s psychologíí a ve spolupráci s Medardem Bossem, ve Švýcarském Zollikonu, dalo vzniknout podnětnému materiálu, který je dnes chápán jako základní text, ke vzniku tzv. *daseinsanalýsy*. Podle všeho, Heidegger si uvědomoval praktický dopad vlastní filosofie a její po-jmové založení, rovněž tak přesahem k určujícím otáz-kám *psychologie osobnosti a psychopatologie*.

GA 90 ZU ERNST JÜNGER; poslední svazek *Souborného díla* Martina Heideggera, který máme nyní k dispozici, nám zde představuje poměrně detailní poznámkový materiál, který si autor vedl (1934 až 1954) v souvislosti se svojí *soukromou polemikou* kolem tématu svého mladšího kolegy Ernsta Jüngerera a jeho publikací „*Die totale Mobilmachung*“ a „*Der Arbeiter*“ (vyd. 1932). Tento zhusta komentovaný poznámkový materiál, jak je ostatně z obsahu patrné, Heidegger sepisoval jako ostrou kritiku a nesouhlas s Jüngerovými postoji, neboť filosoficky stranil sociálně levicové ideologii. Srovnává v mnohém Jüngerovy postoje s Hegelovou, Diltheyovou a Nietzscheho politickou rétorikou, ale také s jejich filosofickými názory, stran sociálního zaměření. Šlo Heideggerovi hlavně o to, ukázat, že když filosofie opustí svoji ontologickou rovinu a začne svůj hlavní předmět zájmu vkládat do otázek např. čistě sociálních, už se v zásadě nejedná o filosofii, ale o tu její aplikaci, která je součástí jiného vědního oboru, který však musí být teprve správným způsobem vymezen. Tuto podmínku, kterou si Heidegger kladl, mladý Jünger nesplnit, čímž jeho filosofie upadla do marasmu jakéhosi, v zásadě nefilosofického světa pojmů a tudíž pozbývá filosofické hodnoty jako takové. Heidegger hledal v Jüngerově knize ontologický akcent. Avšak čím více do tématu svého kolegy pronikal, ztrácel v něm myšlenku, smysl.

GA 94 – 97 ÜBERLEGUNGEN (I – XV) SCHWARZE HEFTE 1931 – 1948. V době vydání těchto *Úvah*, poznámek a jejich úprav, kterým Heidegger dával osobní označení jako *Černé sešity*, se tyto doposud neuveřejněné texty staly předmětem dalšího badatelského zájmu, nejvíce snad očekávaných podkladů, které měly určit jednoznačnou autorovu spřízněnost s fašistickou ideologií. Opět ovšem zůstalo u nevyjasněných dohadů, k nimž, jako v minulosti, nepřibyl i z tohoto materiálu žádný věrohodný dokument. Většina odstavců je buďto číslována a nebo jsou to hustě popsané stránky, z jejichž obsahu jen málo kdy plyne souvislý text. Spojení filosofie dějin a antropologie je předmětem úvah, které slučuje GA 94. Nic méně, vcelku s jistotou lze říci, že v průběhu jednotlivých námětů úvah lze zaznamenat Heideggerův příklon k té filosofii, která má snahu konfrontovat, či promýšlet téma z oblasti *těla a ducha*, dále tematický rozměr *vědomí a bytí* (GA 95), popřípadě pokusy o dějinně politickou reflexi (GA 96); další antropologická a historizující témata jsou úžeji potom soustředěná do textů v knize č. 97.

***Další svazky GA
budou vydavatelem průběžně doplňovány.***

Michal Táborský

Koncizní rukověť k vybraným pojmům (zejména)
pozdního myšlení Martina Heideggera

*Myšlenková pouť od otázky po smyslu bytí (Sinn vom
Sein) k otázce po bytí smyslu (Sein vom Sinn)*

«Was gibt es Geheimnisvolleres als die Klarheit? -
Existuje něco tajuplnějšího než jasnost?»¹

Laskavému čtenáři předkládaný výkladový slovník vybraných filosofických pojmů jednoho z neoriginálnějších a nejinspirativnějších myslitelů minulého století je zároveň pozvánkou na dobrodružnou výpravu do stále ne zcela probádaného hájemství jeho takzvaného pozdního období, v němž radikálně a ve svém celku obnažil dosavadní filosofickou tradici, aby ji mohl jako zcela myšlenkově vyčerpanou překročit směrem k původnějšímu uchopení toho, co se člověku a s člověkem ve filosofii odehrává. Po takzvaném zvratu (Kehre²) myšlení totiž sonduje motivy, která byly u samého zrodu filosofie v antice odsunuty stranou a k nimž byl přístup v celém dalším myšlenkovém vývoji stále více zatarasován postupně se vyprazdňujícími filosofickými pojmy. Výstižnou zkratkou bývá toto odlišné myšlení charakterizováno jako promýšlení bytí z času³, což přes domnělý enigmatický obsah neznamena v jádru nic jiného, než rozetnutí hlubinných rozporů, které byly metafyzice dány do jejího neřešitelného víčku, totiž že od počátku chápe bytí jako stálost a trvání z upřednostněné časové dimenze přítomnosti, tedy neúplně a jako protikladné času, neboť kde jest stálost a trvání, tam není místa pro pomíjení, zároveň však čas pojímá jako uplývající a v tomto uplývání stálý, neboť čas svým uplýváním nijak nepomíjí, což implicitně znamená, že čas je myšlen jako bytí, takže nakonec nejsou bytí a čas ani komplementárními ani proti-

lehlými pojmy tvořícími jednotu, ale vše končí v neřešitelných zmatcích. Myšlení bytí z času je promyšlením hlubší, protože základnější půdy, z níž lze nejen rekonstruovat ustavení a proměnu významů jednotlivých tradičních pojmů, ale jež může též posloužit jako odrazová plocha, umožňující tyto pojmy a s nimi celou tradici nově založit na plnějším uchopení člověka a světa, a tak uniknout ze strnulého sevření takřka úplného významového vyprázdnění metafyziky. Důslednost tohoto rozchodu nachází průchod i v tom, že inspirací novému myšlení je básnická mluva, jejíž symbolické výrazivo dokáže jako záblesk pronikat houští zavádějících pojmů přímo ke smyslu lidského světa a lidství vůbec, tedy k tomu, pro což již není na konci metafyziky, vyznačujícím se úplnou opuštěností jsoucna bytím, žádného místa.

Výklad každého pojmu je uveden výrazem v němčině (tedy v domovském jazyce tohoto myšlení, o němž náš myslitel navíc s oblibou prohlašoval, že je spolu s řečtinou navýsost filosofickým jazykem, jelikož nejvíce odpovídá tomu, co se má myslet (das Zu-Bedenkende), a tam, kde je to relevantní, podává i dějinnou genezi včetně významových proměn.

Úvodem též považuji za důležité podotknout, že předkládaný výběr se zakládá v mém osobním čtení primární i sekundární literatury a nečiní si pražádný ná-

rok na úplnost. Slovník je navíc rozšířen o pár důležitých pojmů spjatých s mysliteli konce metafyziky, jejíhož stále probíhajícího končení jsme každodenními svědky. Zařazuji je sem z toho důvodu, že bez porozumění těmto pojmům nelze v posledku dohlédnout vnitřní smysl toho, co se kolem se stále větší zběsilostí odehrává. Vhled do založení těchto pojmů nám též může pomoci nastražit naši pozornost k otevřenosti pro nové uchopení člověka a světa, tedy k onomu, až takřka s razancí prorocké vyvolenosti ohlašovanému „jinému počátku“, a rozumět mu bez jakýchkoli zkreslujících, či jinak nepatřičných a mystizujících konotací.

Nutno také předeslat, že pro vstoupení do pozdního myšlení našeho myslitele je nevyhnutelné a nezbytné připravit se na celou řadu běžných pojmů, obvykle nezatížených žádnými hlubokomyslnými myšlenkovými koncepty, u nichž se však musíme přeladit na spodní, tedy skrytou a hlubší významovou rovinu. Teprve z ní náhle vyvstane to, co nejenže dříve nebylo na těchto pojmech nijak patrné, ba víc, co jakožto toto původně nepatrné je vlastně tou vskutku zakládající bohatostí, z níž se rozevírá významová hloubka jiného počátku. Takové prozření rozhodně vyžaduje odvahu k otevření se nároku jinakosti a k vzdání se jistoty pramenící z pohodlí zabydlenosti v dosavadním myšlení, což není myšleno jako efektně působící proklamace, ale skuteč-

ný nárok, který toto jiné myšlení požaduje od těch, kdo se vydávají jeho cestou.

Tato rukověť si klade za cíl buď zjednat neobeznámenému čtenáři vstup do obsahové šíře a pojmové proargumentovanosti tohoto jiného myšlení a nepodlehout tak často šířenému povrchnímu odsudku podsouvajícímu tomuto myšlení vyumělkované žonglování s rádobylibivými pojmy skrývajícími pod šlupkou tajuplnosti prázdný obsah umně maskovaný záměrně překomplikovaným zřetězováním těchto pojmů do neproniknutelných sémantických konstrukcí, nebo pomoci již zběhlejšímu znalci zorientovat se v hlavních výrazech v původním jazyce včetně možných překladů do češtiny a tím si usnadnit přístup k četbě primárních textů. Pro porozumění kontextu autorovy celoživotní myslitelské cesty je u některých pojmů naznačena i proměna jejich založení a pojetí před zvratem a po zvratu v myšlení.

Než se však na tuto cestu prostřednictvím jednotlivých hesel výkladového slovníku vydáme, je vhodné si připomenout, oč vlastně ve filosofii vsutku a především běží, přičemž budeme možná nuceni odhodit balast pseudovýznamů znesnadňujících svou všudypřítomnou záplavou vhléd a pochopení. A to zejména z toho důvodu, že filosofie je v dnešní době hojně nadužívané slovo, kterým se často označuje jakákoli myšlenková

tradice od starých Číňanů či Indů až třeba po indiánské civilizace. Stejně tak se dnes běžně můžeme setkat i s termíny jako filozofie marketingu či podnikání, či vlastně filozofií čehokoli. Takto chápaná filozofie (záměrně zde píši v tomto slově „z“, neboť již je zcela přetržena vazba na řecké založení, které zaznívá při psaní se „s“, tedy na filosofii) se však již pak podstatně odklání od toho, oč ve filosofii nejpůvodněji jde. Vlastní filosofii není totiž žádné mudrosloví, ani jí není jakýkoli třebas i ucelený systém libovolné nauky, ale zásadně a zejména jde ve filosofii o takzvané *myšlení bytí*, tedy o myšlení toho, co se s námi lidmi děje, pokud myslíme tu nejobvyklejší banalitu, která se nám odkrývá v nejpůvodnějším lásku k moudrosti probouzejícím údivu, a to totiž, že **jsoucí jest**. Tuto podivnost, která se stane zvláštní až radikální změnou běžného postoje, myslí staří Řekové jako *jsoucnost* jsoucího, tedy jako *bytí* jsoucího. Tato na první pohled běžná a zcela nepraktická samozřejmost začne budit údiv až násilným, protože běžnou navyklost bořícím aktem vytržení skrze soustředěné myslitelské úsilí překonávající v tomto směru nedokonalost našich standardních smyslů. Jakmile se však jednou údiv začne probouzet, je nutno se na druhou stranu vyvarovat romanticky zjitřeného sklonu přisuzovat jsoucnosti jsoucího jakýsi status něčeho mystického, rozum překračujícího a vyšší jsoucnost než běžná jsoucna vyka-

zujícího. Staří Řekové mysleli jsoucnost jsoucího takřka přízemně jako prostou *přítomnost přítomného*, respektive přítomné jsoucí v jeho přítomnosti, tedy v jeho stálosti a trvání, tedy v tom, co ho dělá tím, čím právě je (řecky TI ESTI) a že vůbec je (řecky HOTI ESTI), totiž co a že je právě to které konkrétní jsoucí ve své přítomnosti. Mějme tedy na paměti, že bytí není žádný mystický pojem nadaný zásvětními či nadsvětními funkcemi, ale je vždy bytím nějakého jsoucího, třebaže i jsoucího v celku. S ustavením metafyziky, tedy takzvaného prvního počátku, dochází uchopením bytí cestou od jsoucího či na jsoucím ke zduření přítomnosti jako stálosti a trvání na úkor dramatu dění vznikání a zanikání, jako které se předsokratovským myslitelům původně otevřela FYSIS, vůči níž vůbec může být řeč o nějaké metafyzice. Rozvíjením prvního počátku dochází k proměně chápání FYSIS od jejího prvotního řekněme procesuálního, dějového charakteru k významově okleštěnějšímu, protože od původní komplexní povahy odhlížejícímu postoji, tedy k FYSIS již jen jako čistému *vzmachu do přítomnosti*. *Vyrůstání z temného kořene*⁴ zůstává v tomto myšlení potlačeno a není explicitně zohledňováno. Základem všeho tak již není ono Anaximandrovo APEIRON⁵ jako rys bytostného odpírání mezi, hranici a jako potlačování tendence přítomnosti ustavovat se jako peratická, ohraničená, trvajíc a nepolevující stálost a trvání. APEIRON

ještě neodpouštělo „přítomnosti její trvání, které chce přelstít sebe a jít kam chce“, jak jasnozřivě nahlédl velký básník⁶. Tímto ustavením metafyzické tradice u raných Řeků je bytí myšleno od privilegované přítomnosti, která nabývá statusu totality, absolutna v jeho nejrůznějších obměnách. Přičemž sama přítomnost v průběhu dějin bytí (Seynsgeschichte⁷) nabývá podob, které spějí k postupnému vyprazdňování smyslu toho, co podává, tedy smyslu přítomného jsoucího. Různé způsoby dávání se přítomnosti přítomného a proměny akcentování z přítomnosti na přítomné jsou pak scénou dějin bytí.

Když vyjdeme z tohoto bytostného jádra filosofie, můžeme postoupit na naší pouti k odlišnosti myšlení takzvaného jiného počátku, která spočívá v novém založení myšlení tak, že jde „za“ (řecky META) ve smyslu „od“ *myšlení bytí* cestou od jsoucího, tedy od bytí jako jsoucnosti jsoucího a takto přívlastného jsoucímu k myšlení navracejícímu se k původnímu charakteru FYSIS jakožto ustavujícímu dění pro rozprostírání časových dimenzí, tedy k myšlení pokoušejícímu se odkrýt základnější půdu, z níž teprve něco takového jako povstání prvního počátku je možné. Vydáváme se na dobrodružnou cestu *meta-fyzické re-konstrukce metafyziky*.

Ustavení metafyziky jako první počátek filosofie s sebou nese několik zásadních a dalekosáhlých konsekvencí. Metafyzika totiž zohledňuje jen a výhradně to, co jest, tudíž to, co není, je s to chápat jen jako *deficientní* modus toho, co jest. I pojetí člověka je nasazeno od toho, že ve svém parametru, že jest, je takříkajíc na stejné rovině jsoucnosti jako ostatní jsoucna a má tudíž status jsoucna mezi jsoucnými. Nepřítomnost uniká tematizaci, protože od bytí jako přítomnosti viděno je nebytím, o němž toho není mnoho co říci, vyjma toho, že jest maximálně zápolem jsoucna.

Naproti tomu odlišnost jiného počátku vychází z několika základních náhledů, které zůstaly dosavadní filosofickou tradicí nepostřehnuty, byly opomíjeny či zcela nerozvíjeny, a to zejména z toho důvodu, že vzhledem k akcentům dosavadního způsobu myšlení byly vlastně takříkajíc mimo fenomenální horizont událostí. Na první pohled působí jejich vyzdvižení do možnosti oslovit nás nezvykle tím, čím tyto náhledy odporují zaběhnutému způsobu myšlení. Zvrat myšlení k jinému počátku sice možná zběžnému pohledu může připadat nezvyklý, nicméně je vlastně jen návratem k zásadně novému uchopení toho, odkud nasazení metafyziky vzešlo, je totiž návratem k FYSIS, již však ne myšlené ve svém vzmachu do otevřena a neskrytosti, ale právě jako *vyrůstání z temného kořene*, je návratem k promyšlení této zakládající temnoty.

Mezi hlavní náhledy jiného myšlení tak patří zejména radikální tematizace temnoty coby nepřítomnosti, a to v jejím charakteru skrytosti (něm. *Verbergung*, řecky *LÉTHÉ*), která nějak obepíná přítomnost, aniž by však byla jejím čistým záporem. Tedy skrytosti jako toho, co i když není, tak přesto nějakým způsobem pro nás je či se děje. A je tak, že se nás, tedy lidí, týká. Skrytost se nás týká tak, že je nám zásobárnou smyslu. Co je to tedy ona skrytost?

Skrytost je to, co je zanořeno, ponořeno mimo viditelný horizont, je tím, co je za ním, ale zároveň jako to, co tento horizont nese tím, že jej zakládá. Skrytost uchopena od času je *nepřítomnem* (něm. *Abwesen*). Toto nepřítomno však není pouhým záporem přítomnosti, není *ne*-přítomností přítomného, jak by se nám snad mohlo vnucovat, není tedy něčím, co má svůj smysl od přítomnosti, či tím, co v ní má svůj původ. Skrytost jako *za-horizontí* je hlavní složkou dynamismu, jímž se ustavuje to, co se nám podává „již jen jako“ bytí a čas. Součástí tohoto dynamismu jako to z něj zároveň vzcházející je přítomno, které však nutno významově odlišit od přítomnosti, přičemž i zde je nutno si nejprve ujasnit, co vlastně míníme přítomností. Začněme nejlépe od samotné přítomnosti, protože není přítomnost jako přítomnost. Pro pojmové utřídění si vezmeme na pomoc němčinu, která nám lépe osvětlí významové odstíny, pro něž v češtině nemáme dosta-

tečného jazykového citu v primárních pojmech. Přítomností (něm. *Gegenwart*) myslíme běžně časovou dimenzi ve významu stání vůči nám (něm. *Gegen* = proti), která následuje po minulosti a předchází před budoucností a která je v této posloupnosti myšlena od jednosměrného plynutí s vnitřní strukturou skládající se ze základních prvků času v podobě bezrozměrného „ted“. Přítomnost myšlená od ted' je právě tím, co se nám odtažením časových ekstází podává již jen jako čas, tedy jako čas myšlený od ted' (něm. *Jetzt-Zeit*) a tím čas myšlení od přítomnosti, neboť minulost je pak již jen „již-ne-ted“, a podobně je tomu ostatně i s budoucností. Avšak ani tímto sekundárním konstruktem myslí jsme ještě nevyčerpali bohatost významů přítomnosti, neboť tu stále ještě máme onu „nečasovou“ přítomnost, v níž se nám podává přítomné jako to, co a že jest, tedy přítomnost jako *Anwesenheit* (řecky *OUSIA*). I ona je totiž do jisté míry „konstruktem“ v tom smyslu, že se nám v této „podobě“ podává bytí jsoucího po odtažení původní jednoty času a bytí do skrytosti. Žádná z těchto přítomností není výše zmíněným přítomnem jako součástí dynamismu bytí myšleného z času. Přítomno tedy není žádným vakem či obalem přítomného, který má nějakou strukturu vycházející z „ted“, ani není nečasovým obalem času, ale je tím, co ve významu *přítomnosti* přítomnosti teprve povstává skrze vzcházení a zacházení z nepřítomna a

jako jednu z ekstází ustavuje přítomnost coby vyčnívání ze substrátu nepřítomna (tedy Gegenwart jako Gegend-wart od Gegend = krajina) a co vzájemným vyčníváním a diferováním jednotlivých ekstází mezi sebou ústí v ustavení původních významů bylo, jest a bude, a co tedy skrze toto povstání od sebe uvolňuje jak bytí, tedy přítomnost přítomného, tak čas coby jednotlivé časové dimenze přítomnosti, minulosti a budoucnosti ponořené do stálosti pomíjení.

Přítomno jako to podávající přítomnost se odtahuje do neviditelné průhlednosti jako to umožňující vidět. Přítomnost je tak tím, co se nám dává vyvstáním z půdy, na níž si vzájemně čelí nepřítomno s přítomnem. Přítomno se pak liší od přítomnosti tím, že již není tou totalitou, absolutnem, tedy stálostí a trváním popírajícím průběh, ale je něčím vzešlým z tohoto vzájemného podávání přítomna a nepřítomna a je mu zároveň i podřízeno, přítomno již není stálostí a trváním, ale je *průběhem* ze skrytosti do skrytosti.

Skrytost jako nepřítomno je tím, odkud se nám vyvstáním přítomna podává přítomnost přítomného. V tomto smyslu však je skrytost nejen tím **odkud** je *přítomnost* přítomného, ale i to **kam** *přítomnost* přítomného směřuje. Skrytost jako toto odkud a kam přítomna je nejen smyslem přítomnosti, ale dá se říci i jeho rezervoárem, protože přítomnost vyvstává až

z tohoto dynamismu vzájemného podávání nepřítomna s přítomnem.

Skrytost tak není v žádném případě záporem přítomnosti, jako *již-ne-přítomnost* (tedy minulost) a *ještě-ne-přítomnost* (tedy budoucnost), ale je zakládajícím děním či pozadím umožňujícím vyvstání přítomna, které od sebe uvolňuje přítomnost jako stálost a trvání, tedy jako bytí. Přestože je skrytost skrytá, i tak se nás dotýká, protože z ní vyvstává přítomno jako horizont smyslu přítomnosti, která je odkrytím či vynořením neskrytosti tedy pravdy v řeckém pojetí jako A-LÉTHEIA, čili *ne-skrytosti* přítomnosti jevícího se.

Skrytost je tematizovatelná na základě vhledu do takzvaného dění odtahu (Entzug), což je dění, jímž se nám to konstitutivní odtahuje ze zřetele ve prospěch toho, co se nám podává jako to konstituované, tedy ustavené, podané. Odtah je dáváním (Gabe), přičemž tento pojem vychází z "logiky" němčiny, v níž se neřekne, že **je** či **existuje** bytí, že **je** či **existuje** čas, ale tato zvláštnost se vyjádří frází „**Es gibt** Sein/Zeit⁸“: bytí a čas **se dává**, přičemž ono **es** je tím dávajícím v tomto dávání. Podstatným na náhledu odtahu je to, že dávající jako takové se stahuje mimo náš zřetel jako to umožňující, v jehož uvolňujícím „zviditelňování“ pak vidíme „samo“ podané, viděné. Nezvyklost náhledu dynamismu odtahu je dána tím, že se nám odtah

dává jako průhledný, tedy neviditelný. Odtah jako průhlednost a tím neviditelnost však zanechává své stopy v tom, co podává, tedy v podaném, darovaném či poskytnutém. To proto, že podané má svůj původ, základ a smysl právě v tom, co se odtahuje, co se nepodává, co se skrývá. Skryté, odtahující se je tak *zdrojem smyslu* dávajícího se neskrytého, ukazujícího se.

Neviditelnost průhledného lze do jisté míry demonstrovat na naší běžné zkušenosti se světlem. V modu naší každodennosti je pro nás světlo tím průhledným a jako takto průhledné je tím odtaženým, tedy neviditelným; světlo je *průhledným* k tomu, abychom v jeho světle viděli lidi a věci našeho světa. Světlo je tedy tím, co umožňuje vidět, přičemž samo se odtahuje do explicitně nevnímané a netematizované viditelnosti, takže ho vlastně nevidíme. Odtah lze též přiblížit i na *přítomnosti* přítomného jako platónské ideje, která se též odtahuje ve prospěch přítomného jsoucího.

Idea jako *přítomnost* přítomného se při vnímání jednotliviny, např. konkrétního psa jménem Rex, odtahuje jaké nepřístupná smyslovému vnímání, přičemž člověk vidí jen kopu smyslových jednotlivostí zrakového, čichového, hmatového a sluchového rázu, ale to sjednocující, ideu psa jako takového, nevidí (rozhodně ne smyslově), protože tato idea se odtahuje jako nevidi-

telná ve své průhlednosti ve prospěch podávaného konkrétního jsoucna. Přesto by člověk nebyl schopen žádného psa Rexe vidět, kdyby nebylo umožňující ideje psa, nahlédnutelné ovšem pouze kompetencí rozumu (řecky ΝÚΣ), tedy smyslům nepřístupné avšak smysl pořádající kompetence, vedoucí či určující pohled na smyslovou jednotlivinu při současném odtahování se této ideje do skrytosti.

Z nepřítomna vyvstávající přítomno a jeho odtah je jednou stránkou rastru, skrze nějž jsme schopni nahlédnout novou zakládající půdu. Nezbytným pandámem je dynamismus významů *blízkost* a *oddálení*. Blízkost a oddálení nejsou lokační ani prostorově určené významy, ale týkají se významové blízkosti provázané se vzájemnou souhrou nepřítomna s přítomnem. Blízkost jako to, co se vynořuje z nepřítomna do přítomna, ze skrytosti do neskrytosti skrze odkrývání; oddálení pak jako to, co se naopak pohybuje směrem opačným, tedy zanořuje se z přítomna do nepřítomna, děje se z neskrytosti do skrytosti. Blízkost a oddálení však nejsou jen ohledy vyvstávání na škále *odkud - kam*, ale zároveň jak skrytost, tak neskrytost jsou vnitřně strukturovány těmito dvěma ohledy. I skrytost, jako oddálené nepřítomno, se nám může stát blízkým, a to právě tehdy a jen tehdy, pokud ji budeme zohledňovat v tom jejím nejvlastnějším rysu, tedy v její skrytosti. Neskrytost skrytosti znamená zohledňovat

skrytost v její skrytosti, která se nikdy nemůže stát plně neskrytostí, stejně jako se budoucnost nemůže nikdy stát přítomností, protože by pak pozbyla svůj charakter „bude“.

Naopak, neskrytostí skrytosti je právě její *skrytost*, tedy *skrytost* skrytosti jako to nejvlastnější co skrytosti přináležejí. Řečeno lehce poetickou metaforou našeho myslitele: skrytost skrytosti jako *nejzazší bůh* (der letzte Gott⁹), který se podává jen prostřednictvím svých poslů (Gebote).

Skrytost, souhra přítomna s nepřítomnem, souhra blízkosti a oddálení, to vše se děje jako ekstatická časovost spočívající ve vystupování časových extází vůči sobě navzájem. Jde tedy o čas myšlený odlišně oproti celé dosavadní filosofické tradici, která tematizuje až to, co svým odtahem zakládající ekstatické časovosti podává již jen jako bytí a čas a v rámci takto chápaného času jako již jen jednotlivé časové dimenze. Nejde tedy o čas jako sled jednotlivých amorfních a bezrozměrných „**ted**“ (Jetzt-Zeit¹⁰) nahlížených z privilegované přítomnosti, která si zabrala i minulost a budoucnost (jako to „**ještě-ne-ted**“ a „**již-ne-ted**“) coby své deficientní mody. I věčnost byla takto okupována přítomností tím, že byla myšlena buď jako aeternitas – tedy věčné ted', nebo jako sempiternitas – tedy jako do nekonečna pokračující střída jednotlivých ted'.

V celé této tradici myslitelům podstata času unikala jako cosi záhadného a neuchopitelného (např. úvahy o čase od sv. Augustina) a vnitřně rozporného, tedy jako něco, jehož jsooucnost se sama sebou vyvrací. A je nepodstatné, jestli byla střída teď myšlena jako jednotlivé korálky navlečené na niti táhnoucí se odněkud někam – tedy čas braný jako lineární průběh, ať již z nekonečna do nekonečna, či z ohraničeného minulého konečna do ohraničeného budoucího konečna (čas vzniklý Božím aktem spolu s ostatním stvořením, čas jako funkce časoprostoru v pojetí moderní fyziky, tedy čas probíhající mezi jednotlivými vesmírnými stavy takzvané singularity), nebo jestli střída teď byla myšlena jako korálky jednotlivých teď navlečené na niti, jejíž konce jsou kdesi spojeny – tedy čas braný jako krouživý pohyb, v němž je vše jako v uzavřeném cyklu odsouzeno k ustavičnému opakování.

Centrem myšlení jiného počátku je myšlení bytí z času, který je chápán jako ekstatická časovost, tedy jako souhra vzájemného vyvstávání časových dimenzí mezi sebou i jako souhra blízkosti a oddálení v rámci každé časové dimenze. Jednotlivé dimenze se ve svém vzájemném vyvstávání významově kříží, tedy to, co bylo, je tím, co (vždy již) bude (dokud tu bude ono jest) a zároveň to, co bude, je tím, co (vždy již) bylo (dokud tu bude ono jest¹¹). V tomto reji vzájemného vyvstávání a křížení pak z dimenzí bylo a bude povstává pří-

tomnost ne jako to první a určující, ale až jako to poslední, co bere svůj smysl a původ z minulosti a budoucnosti. Na této půdě se v tomto jiném myšlení zakládá ne konstituce smyslu bytí, jako smyslu přívlastného bytí, ale jako bytí smyslu, tedy ustavení samotného smyslu v jádru temporality, z níž se teprve může podávat něco, co běžně nazýváme jako bytí a čas a co vlastně v nejvlastnějším významu těchto pojmů ani neexistuje.

Důležitým náhledem, z něž vychází myšlení jiného počátku ve filosofii, je též radikálně jinak uchopený samotný počátek (řecky ARCHÉ, něm. Anfang¹²). Počátek ne jako to, co se následně hledá jako důvod a příčina věci uchopené ve své jsoucnosti, tedy přítomnosti, a to opět v nejrůznějších proměnách pojmu příčina či důvod v metafyzické tradici, ale počátek jako *původ*, *odkud* počaté přichází a *kam* patří. Počátek jako původ, který je takříkajíc dvojnásobným děním, jednak jako to odtahující se ve prospěch počatého a jednak jako to dějící se vždy *od začátku do konce*. Počátek smysluplný jen jako myšlený v tomto kontextu, tedy jako celistvý, jako počátek, který se doděje až na konci, tedy počátek, který přijde až na konec. Počátek ne jako původ příčin, ale jako *původ smyslu*. Z hlediska jiného počátku se filosofující vztahuje k sobě, světu a věcem teprve následně skrze vztah k počátku, který je tím primárním, určujícím. Člověk tak již nevystupuje

ani jako jsoucno mezi jsoucný, ať již jako rozumem či nerozumem (vášně, nevědomí, a tak podobně) nadaná bytost, ale jako smrtelník (Sterbliche¹³), tedy jako ten, kdo se vyznačuje svojí schopností zmáhat smrt (Sterbenkönnen¹⁴), čili jako ten, kdo je celistvý až ve své smrti, kdo činí smrt součástí svého obzoru a nevysouvá ji jako celá metafyzická tradice mimo život, jako jeho zvláštní do života nepatřící ukončení, jako jeho záhadný konec. Smrtelník je pak ten, kdo z tohoto nasazení se teprve vztahuje k sobě a ke světu. Člověk nahlížený radikálně jinak: ***sub specie mortis***.

Tolik ve zhutnělé podobě nezbytných pár nasměrování úvodem. Ambicí tohoto příručního výkladového minislovníku je posloužit na způsob legendárního žebříku z Wittgensteinova známého příměru (Tractatus logico-philosophicus¹⁵), jenž v ideálním případě laskavý čtenář po vystoupení odhodí jako dále nepotřebný, aby již následně mohl kráčet cestami vlastního promýšlení jiného počátku v probíhající epoše vleklého konce metafyziky, která se s lidstvem může táhnout ještě nepředstavitelně dlouho.

•

Veškerá zodpovědnost za případné nesrovnalosti či nepřesnosti nutně padá na moji hlavu, lhostejno zda by příčinou byla neporozumění, nepozornost, či omyl.

Bene vale!

Na závěr nechť ještě drobná inspirace v poetické zkratce poslouží jako průprava k nezbytnému přeladění, neboť souznění vzhledu jest tu značné:

Proč žít⁶

Vladimír Holan

Ano, právě oné noci a jaksi laciněji
a pod nízkým stropem - ano, právě oné noci,
která ví všechno z dálky,
ale přimlouvá se za přítomnost
a neodpouští jejímu trvání,
která chce přelstít sebe a jít kam chce -
ano, právě oné noci,
a jako by chtěl dokázat,
že i osudu je z toho hanba:
začal, okrádaje vzpomínky,
ptát se, proč žít...

Nº 16.

D'après les dessins de J. Holbein.

Abgrund: původní význam v němčině značí „propast“; někdy též psáno jako „Ab-grund“ pro větší zdůraznění difference mezi významem předpony a základu slova; předpona „Ab,“ vyjadřuje nepřítomnost, chybění, odklon, základ slova „Grund“ pak zdůvodňující základ, či důvod; Abgrund tedy znamená základ (Grund), který nevykazuje svou zdůvodňující povahu; základ je základem tím, že nese a i Abgrund nese, ale nese tím způsobem, že základ chybí (Wegbleiben) (viz Leere) tak, že se odpírá skrze průtahy (viz Zögern) a tak je tedy vlastně ne-přítomen; Abgrund vyjadřuje původní bytování základu (Wesung des Grundes) jako jednotu prázdnoty chybění (viz Entbehren) v časové ekstázi „bylo“ a vyčkávání (viz Erharren) v časové ekstázi „bude“;

Ablassen: nechtění, odvyknutí si chtění; předpona „Ab“ zdůrazňuje chybění, nepřítomnost, nechtění ústí v ponechanost (viz Verlassenheit); jde o jedno z naladění jiného počátku, které je prosto vymáhavého požadování (Herausfordern) jako hlavního rysu novověké techniky;

Absprung: odskok, někdy se též píše jako „Absprung“; předpona „Ab,“ je zde ve významu „od“; jde o skok od významově vyčerpané metafyziky do bytí myšleného z času (viz Seyn; andere Anfang); skok naznačuje nezbytnost odhodlání opustit půdu navyklého

myšlení a ponechání této půdy za sebou radikálním myšlenkovým činem; jiný počátek vyžaduje odvahu;

abweisende Verweisung: odvracející přívrat; jde o kruhový pohyb, v jehož průběhu se vynořuje „nic“ (Nichts) jako ustavení významu „jest“, přičemž toto „jest“ vystupuje jako jiné vůči jsoucnu (tedy jako jsoucnost jsoucího); sousloví popisuje základní dění v jádru metafyziky, tedy ustavení myšlení bytí zakoušeného od jsoucna: chápání bytí na jsoucím samotném jako jeho jsoucnost; jde o kruhový průběh pohybu: 1. odvracení jsoucna ode mě ve své konkrétnosti – nemám se čeho chytit; 2. přivrácení jsoucna v celku pouze v jeho charakteru, že jest; cítím celek jsoucího jako obkličující tlak, který mě tísní (něm. Angst); 3. odvracím se od celku k sobě, kterého vnímám jako toho, komu je úzko; nic, které se v průběhu tohoto kruhového pohybu vynořuje, je skutečně „ničím“: výraz „nic“ pouze symbolizuje to, že původce dynamismu se odtahuje do skrytosti a nepřítomnosti ve prospěch toho, co podává – tedy ve prospěch jsoucnosti jsoucna; jelikož metafyzika zohledňuje pouze jsoucno ve své jsoucnosti a nic než toto, tedy jsoucno ve své přítomnosti; vše nepřítomné je metafyzice *nejsoucím*, tedy ničím, a proto výraz nic;

Abwesen: nepřítomno; protipól přítomna (viz Anwesen); nepřítomno jako zásobárna veškerého vy-

nořování přítomna; v této párové dvojici spolu-vytváří původnější půdu, na které je teprve založeno bytí ve smyslu přítomnosti; jde o zásadní výraz zatížený mnohými významy: skrytost (viz Verbergung), oddálenost (viz Entfernung), chybění (viz Entbehren), zadržování (viz Vorenthalt), prázdnota (viz Leere), vzpříčení (viz Versagung), průtahy (viz Zögern); předpona „Ab“ znamená chybění bytnosti, či nepřesněji podstaty (Wesen); jelikož bytnost metafyzika myslí jako přítomnost přítomného, či jako přítomné ve své přítomnosti, znamená Abwesen chybění či nedostavování se této přítomnosti; jde tedy významově o nepřítomnost ve smyslu skrytosti, oddálenosti jako opaku blízkosti (nutno zdůraznit, že se zde primárně myslí blízkost či oddálenost významová – podobně jako výraz „blízký člověk“ mi může být blízkým, i když se momentálně třeba nachází na druhém konci světa); důležitým pro pochopení významové šíře tohoto pojmu je to, že nepřítomné není člověku ničím, ale i jako nepřítomné, tj. nepůsobící svou přítomností, se může člověka dotýkat (viz Angang), a to jako horizont, z něhož se přítomné vynořuje, tedy ve významu „odkud“ či „kam“ přítomné prodlévá ve své přítomnosti (viz Verweilen); Abwesen poskytuje prodlévající v oddálení (Abwesende), čili nepřítomné, tedy myšleno z časových ekstází „to bylé“ (viz Gewesene) a „to budoucí, přicházející k nám (Aufuns-Zukommen); metafyzika myšlením bytí jako pří-

tomnosti od jsoucího chápala tyto významy pouze jako „již ne“ a „ještě ne“ přítomnost, a tím je nedostatečně myslela v jejich původním založení a i v jejich vzájemném významovém odkazování; v myšlení bytí z času se oba tyto oddálené významy prodlévání křížově prolínají, tj. bylost vždy již bude, stejně tak jako budoust vždy již byla, dokud tu bude přítomnost; přítomnost tak vzchází až jako poslední, zatímco metafyzika ji myslila jako to primární, se všemi důsledky z toho plynoucími (viz Seynsgeschichte);

Aktuelles: aktuální, naléhavé, zjevující se jako vláda aktuálního, která se sama odtahuje, aby nám stále nově poskytovala aktualitu, tj. pouze takové přítomné, které na nás činí nápor a které určuje trendy dalšího směřování; aktuální je smysluplné pouze z přítomnosti, určuje, co to, co bylo, skutečně bylo, a stanovuje stále nově to, co bude; významově odpovídá přítomnosti jako tomu určujícímu jak minulost tak budoucnost;

Andauer: pokračující trvání; Dauer znamená trvání, předpona „An“ pokračování, neustávání trvání; Andauer tedy jako nastávání přítomnosti jako neustávání toho, co se ukazuje; základem je nečasovost, která nezohledňuje průběh „odkud“ přichází a „kam“ směřuje trvání (viz Verweilen); Andauer jako protiklad

Ausdauer (viz Ausdauer) jako vyvstávání časových dimenzí (viz Ekstasis);

andere Anfang: jiný počátek, východisko z metafyziky, z jejího významového vyprázdnění v epoše Gestell (viz Gestell); východiskem jiného počátku je celistvost tohoto počátku, tj. počátek ve svém „od začátku do konce“; vztah k počátku vystupuje pro člověka jako smrtelnost (viz Sterblichkeit) a člověk je tak oproti celé metafyzické tradici již jen „pouhým“ smrtelníkem (viz Sterbliche), tedy jako ten jenž má bezprostřední vztah ke smrti odehrávající se v rámci součtveří (viz Geviert) jako odkládání smrti (Aufenthalt) pobýváním smrtelníka na Zemi pod Nebesy před Božskými; až prostřednictvím tohoto vztahu k počátku se smrtelník vztahuje ke zřejmému (Offenbare), tj. k jsoucímu; primárním tedy v novém počátku již není vztah ke jsoucímu, od něž se vše odvíjí včetně vztahu k počátku (viz erste Anfang) jako původu jsoucího, ale vztah ke skrytosti, ne-přítomnosti; smrtelník stojí v trhlině mezi zřejmostí jsoucen a skrytostí bytí a přiklání se k prodlévajícímu sebeodpírání (viz Versagung) plynoucího ze samotného trvání času (viz Entbehrung; Erharren; Ekstasis);

Anfang: počátek (řecky ARCHÉ); je tím, odkud něco bere svůj původ (čili odkud se něco děje či je poznáváno) a zasahuje vpřed i vzad; počátek je jednotou

bytí a nebytí, což znamená, že je děním (ještě nebytí a již bytí); počátek je počátkem jen a pouze ve svém celku, tj. od začátku do konce; počátkem se započíná jeho vlastní zánik (je spěním ke svému zániku) a sám sebe tedy uzavírá; počátek se navíc skrývá tak, že se odtahuje ve prospěch počatého, tedy zjevného, jsoucího; z pohledu počátku je každé jsoucno tím, čím bude a každé jsoucno bude kompletně, až když skončí smrtí či zánikem; odpíráním skrytosti (viz Verborgenheit) je mu odepřena a zamezena i budoucnost jako to poslední, co mu zbývá; počátek se skrývá v začátku (viz Beginn);

Anfängen: počínání počátku; děje se jako zdržování se prodléváním (viz Verweilen) při zřejmém (Offenbaren), tj. jsoucím, za současného zdržování příchodu smrti jejím odkládáním a zadržováním (Aufenthalten);

anfängliche Offenbarkeit: počáteční zřejmost; zřejmost světa z hlediska počátku; nejde o to myslet počátek jako počátek, jak činí metafyzika, která myslí jsoucnost jsoucího, tedy něco jako něco (etwas als etwas), ale jde o lidskou vstřícnost vůči počátku, který je (zatím) dán neúplně, jelikož se ještě nedoděl ke svému konci; myslet počáteční zřejmost tedy znamená myslet smrtelnost (viz Sterblichkeit);

Anfängnis: počátečnost počátečního počátku; jakožto samotná bytnost počátku je tím, co nadchází až napo-

sled, takže je koncem počátku, v němž se počátek do-
děje ve smyslu dospěje ke svému konci; tento konec
je oddáleně ve skrytosti blízky od samého započetí po-
čátku, to znamená od začátku dění počatého ve pro-
spěch něhož se počátek odtahuje do skrytosti;

Angang: dotyk, významově se týkat; dotyk souvisí s
blízkostí (viz Nähe) a oddáleností (viz Entfernung), te-
dy s rozestíráním časových dimenzí (viz Ekstasis);

Angst: úzkost; úzkost z "ničeho"; jde o naladění, ja-
kým vůči sobě vystupuje konečné jsoucno; úzkost je
spolu s nudou (Langeweile) jedním ze základních nala-
dění metafyziky, které má netematický charakter, to
znamená, že není vztahem k jednotlivému jsoucnu, ale
je předstupněm existence v tom smyslu, že v tomto
naladění je si člověk dáván jako ten, kdo má vztah
k osobě vztahu ke jsoucnu; úzkost vystupuje v podobě
je mi úzko; úzkost ústí v čisté vynacházení se (viz rei-
ne Finden), které staví člověka před jsoucí v jeho
jsoucnosti a před jako nic (Nichts) se podávající nejza-
zší horizont bytí (viz abweisende Verweisung); pandá-
nem úzkosti v epoše Gestellu (viz Gestell) již není úz-
kost, ale úlek (viz Erschrecken) z opuštěnosti jsoucna
bytím;

Anklang: zaznění bytí, které se ohlašuje ve svém od-
pírání (viz Versagung);

Ankommen: přicházení; budoucí dimenze času; čím více se blíží, tím více se odtahuje do předchůdnosti přítomnosti (viz Vorenthalt), respektive do odtahování budoucnosti;

Anwähren: prodlévání (viz Verweilen) v blízkosti (viz Nähe);

Anwesen lassen: dostavení se (ponechání) přítomna jako původnější půdy, z níž se dostavuje přítomnost, přičemž přítomno se odtahuje do skrytosti ve prospěch přítomnosti a přítomnost se odtahuje do skrytosti ve prospěch přítomného – tj. jsoucího; kaskáda tohoto dynamismu je přístupná myšlení bytí z času (jde o základnější půdu, která zůstala metafyzikou nepovšimnuta a která zakládá metafyziku jako myšlení bytí od jsoucího); dostavení či podání přítomna se děje z difference přítomno / nepřítomno (viz Anwesen; Abwesen), tedy z difference bytí – nic, skrytost – neskrytost, blízkost - oddálení; přítomno prodlévá v blízkosti pohybem ze skrytosti do neskrytosti; dostavování přítomna ze vzájemného působení přítomno – nepřítomno se jako celek a jako nejzazší horizont odtahuje do skrytosti ve prospěch poskytnutého jsoucího ve své neskrytosti (viz Anwesenlassen), tedy přítomnosti přítomného jako bytí jsoucího; pro pochopení tohoto dění je naprosto nezbytné myšlenkově uchopit rozdílnost pojmů “přítomno”, “přítomnost” a “přítomné”, jelikož v běžném

myšlení mohou tyto pojmy významově splývat v jedno; Anwesen lassen je horizontem, na němž se ustavují časové ekstáze „bylo“, „jest“ a „bude“ ve vzájemné souhře (viz Zuspiel); z horizontu Anwesen lassen se dostavují způsoby dávání se (Schickung: odtud výraz Geschick jako souhrn takového dostavování se) poskytnutého jsoícího v neskrytosti v epochách (Schichte), které se na sebe vrství do dějin (Ge - schichte) bytí (viz Seynsgeschichte); Anwesen lassen je pojmovým uchopením dění, jímž se obrazně a tedy velmi nepřesně řečeno otevřeme původnější „dimenzi“ (ne ve smyslu prostorovém), v níž se teprve ukazuje bytí toho, co je; v epoše metafyziky, v jejímž rámci se myslí bytí od jsoícího, se bytí odtahuje do skrytosti podávaného jsoícího a bytí samotné není smyslově přístupné, ale vyžaduje rozumovou kompetenci (řecky ΝÚΣ), kteréžto kompetenci pouze je bytí přístupné; ale takto pojaté bytí jakožto přítomnost přítomného je založeno na původnější půdě, kterou je právě poskytování přítomna, které se podává v diferenci k nepřítomnu vzájemným vyvstáváním časových ekstází, a celek tohoto diferování se odtahuje do skrytosti ve prospěch podání bytí a času, jako takových již vždy myšlených jen a pouze od přítomnosti; obtížnost uchopení tohoto dění (tj. Anwesen lassen) spočívá v tom, že přítomno je samo o sobě neviditelné (tedy průhledné, čili smyslově neuchopitelné), stejně jako je

neviditelné i vzájemné diferování přítomno – nepřítomno, z něž přítomno vyvstává, ale jakožto takto průhledné je tím umožňujícím vůbec vidět až k poslednímu článku této kaskády – tedy až ke smyslovému vidění; motiv průhlednosti lze v omezené míře připodobnit k fenoménu světla: světlo je na světle (tedy ne vůči tmě) fenomenálně (tj. podle toho, jak se jeví člověku) tím primárně tematicky neviditelným, protože prvotně nevidíme na světle světlo, ale prohlédáme světlem k tomu, co zrakem vidíme, to znamená, že světlo je tím, co umožňuje vidět; „vidět světlo“ ve vlastním slova smyslu lze vlastně jen v diferenci vůči absenci světla, tj. temnotě; na tomto místě nutno představit, že dění *Anwesen lassen* nelze myslet z nějaké světelné symboliky, protože to bychom se stále pohybovali na půdě metafyziky, jen si pro přiblížení „vypůjčujeme“ tuto fenomenální konotaci; diferování *Anwesen* – *Abwesen* se neděje na škále světlo – temnota, ale na škále blízkost – oddálení, skrytost – neskrytost, rozhodnuté – nerozhodnuté, které souvisí s tím, jak se přítomno a nepřítomno významově *dotýkají* člověka;

Anwesen: prodlení přítomna v neskrytosti; je přítom-nem, tedy dotekem bytí ve (významové) blízkosti (viz *Nähe*); je půdou, na níž dochází vytržením jsoícího ze skrytosti ke schraňování odkrytého (viz *Entborgenheit*) v neskrytosti (viz *Unverborgenheit*) a zároveň

v přítomnosti (Gegenwart), kterážto půda se odtahováním skrývá ve prospěch podávaného přítomného v jeho přítomnosti; tato půda je stáním i přechodem zároveň, v němž dochází jsoucí svojí chvíle prodléváním (viz Verweilen); Anwesen vždy vystupuje z horizontu nepřítomna (viz Abwesen) a ve významové souhře (viz Zuspiel) s ním; Anwesen se zároveň odtahuje do skrytosti ve prospěch podávaného, je tím průhledným (tedy neviditelným ve smyslu jevové zbadatelnosti), jež umožňuje vidět podávané přítomné ve své přítomnosti, přičemž samo přítomno se jako průhledné ukazuje jen a pouze na pozadí neprůhledného nepřítomného (Abwesen); samotné přítomno se podává v různých historických vrstvách, kterými jsou: HEN, LOGOS, IDEA, OUSIA, ENERGEIA, substantia, actualitas, perceptio, monáda, předmětnost, kladenost sebekladení ve smyslu vůle k rozumu, vůle k vůli ve věčném návratu, stanovování – Gestell; celkový přehled dějin bytí: viz Seynsgeschichte;

anwesend-abwesend: přítomně nepřítomný; tedy otevřený pro přicházení (für die Ankunfte offen);

Anwesende: vyskytnuvší se jsoucí, které se ukazuje jako neskryté, to znamená odkryté (tedy odňaté skrytosti), přítomné a jako takové prodlévající v blízkosti; jsoucí, které je podřízeno vzcházení a zacházení (řecky FYSIS);

Anwesenheit: přítomnost (při-tom-nost); ve smyslu neskrytosti, tj. odkrytosti (odkrytost zdůrazňuje význam vytržení ze skrytosti); přítomnost jako prodlévání (viz Verweilen), tj. schraňování v teď, které následuje po „odkud“ a předchází před „kam“; v tomto smyslu zahrnuje tato přítomnost i způsoby oddálení (viz Abwesen), které vyvstávají jako časové dimenze „bylo“ a „bude“; při-tom-nost je původnější než přítomnost ve smyslu pokračujícího trvání vůči nám Gegenwart (viz Gegenwart); centralita přítomnosti v metafyzice souvisí s jednosměrným lineárním pojetím času a ústí až ve zbytnění přítomnosti v aktualitu (viz Aktuelles) v epoše Gestellu (viz Gestell), vůči čemuž stojí extatická časovost jako souhra všech časových dimenzí mezi sebou navzájem, kdy přítomnost vyvstává z této souhry až jako ta poslední dimenze;

An-wesenheit: zdůrazněná předpona „An“, někdy též psáno jako Anwesen-Lassen, znamená komplexní vnitřní strukturu dynamismu dávání se bytí, která zahrnuje dvojí pohyb, a to jak vyvstání přítomna skrze diferenci skrytost – neskrytost (viz Anwesen lassen), tak vyvstání bytí do neskrytosti (viz Anwesenlassen); přičemž druhý pohyb je založen v tom prvním;

Anwesenlassen: ukazující se bytí chápané od jsoucího jako jsoucnost jsoucího; přivádí jsoucí do neskrytosti, znamená ponechání přítomného, tedy jsoucího

(Anwesende) prodlít ve své přítomnosti; nejde o samotnou *přítomnost* nějakého přítomného, ale vzhledem ke jsoucímu se bytí ukazuje jako ponechání *přítomného jsoucího*; v této souvislosti nutno zdůraznit významový rozdíl mezi přítomností a přítomným; do jisté míry se dá říci, že přítomnost jako neskrytost, čili odkrytost je horizontem, v němž se něco (tedy právě nějaké přítomné) ukazuje ve své přítomnosti; při vypomožení si symbolickým obrazem světla (které v rámci osvětleného horizontu nevidíme, protože je tím průhledným, a teprve touto svojí průhledností umožňuje, abychom viděli to, co se ve světle ukazuje jako přítomné jsoucí) je přítomnost tím, co je fenomenálně nezachyceno jako to průhledné, jíž zrak prochází, aby mohl spočinout na přítomném; toto přítomné je však vždy přítomným ve své přítomnosti, tedy přítomným v horizontu průhledné přítomnosti, která se odtahuje (mimo zrak) do neviditelnosti, ale přesto zůstává ve významové blízkosti; přítomnost znamená to, jako co tu přítomné je a jak tu přítomné je, tedy způsob toho, že je přítomným;

Anwesung: přítomnění, děj prodlení, které nastává při přechodu mezi ukazováním se (vznikáním) a skrýváním se (zanikáním) ukazujících se a skrývajících se jsoucen; ukazování se a zanikání jsou horizonty, v jejichž rámci se může něco ukazovat jako ukazující se či

zanikající; ukazování jako takové nelze nikdy zahlédnout, pouze ukazující se ve svém ukazování;

Armut: chudoba; jedno ze základních naladění jiného počátku (viz andere Anfang); je vazbou k bylému a přítomnému, odřeknutím se majetnosti a potřebného, které podléhá manipulaci disponování zdroji; postrádá jen to nejnnutnější – tedy to ne-potřebné (unnötige) ve smyslu disponujícího vytěžování;

Aufenthalt/Aufenthalten: pobývání ve smyslu zdržování se (enthalten) smrtelných (viz Sterbliche) na Zemi (předpona „Auf“), které se děje odkládáním smrti sebeoddáním se jsoučnu; smrtelný tak činí v odevzdané spřízněnosti se smrtí; základním rysem tohoto dění, které propuká náhle (viz Jähe), je ustavování skrytosti v oddálení (řecky LÉTHÉ) (viz Entfernung);

Aufgang: vzmach (řecky FYSIS); vyvstávavě-trvací souvislost; jednotný vztah ukazování se ze skrytosti do neskrytosti a trvání; u presokratiků je pomíjející jsoučí podřízeno této souvislosti a jedině z ní je smysluplné;

Auf-uns-Zukommen: budoucí dimenze času, která se vyznačuje odpíráním budoucnosti tak, že v předchůdnosti (Vorenthalt) před budoucností se podává přítomnost; čili je zadržováním budoucnosti; přítomnost je tou předcházející dimenzí, která způsobuje, že

budoucnost se k nám neblíží, ale naopak se od nás v tomto smyslu neustále vzdaluje;

Ausdauer: vytrvávání (předpona „Aus“); vzájemná významová souvislosti bylého a budoucího, tedy vzájemné členění těchto dvou dimenzí vůči sobě navzájem; významové překřížení “bylo” a “bude” (viz Überkreuzung); “bylo” vždy již bude (vše, co bylo, se vždy jako to bylé, tedy rozhodnuté, přesto však se člověka týkající, bude vždy navracet jako to, co bylo) a “bude” vždy již bylo (vše, co bude, tedy to nerozhodnuté, co se teprve rozhodne, již vždy bylo jako právě toto “bude”); proti Ausdauer stojí významově Andauer – neustávání trvání, tedy trvání bez kontextu odkud – kam, slovy básníka: „přítomné, které chce přelstít sebe a jít kam chce⁶“;

Bedrängnis: tíseň; naladění, které pramení z lidské příslušnosti ke skrytosti (řecky: LÉTHÉ), která je zastínována lidským sebezajišťováním se ve jsoucím, sebezajišťujícím ozřejmováním jsoucího; skrytost se ohlašuje již jen jako vstup záhadnosti či neočekávanosti do lidských životů a jako takové vzbuzují v člověku pocit tísně;

Beginn: začátek; párovým pojmem je počátek (viz Anfang); na rozdíl od počátku ve smyslu původu, který se odtahuje do skrytosti ve prospěch počatého, znamená začátek fakticko-historické započetí a je tak po-

čátečnější než veškerý počátek; začátek je zakoušen až na konec, kterým pro smrtelného je jeho smrt (viz Sterbliche); pro větší přiblížení možno ukázat na příkladu člověka, pro nějž počátek je rozepjatost od zrození ke smrti, začátek je pro něj pak samo skutečné, historicko faktické zrození, tj. narození se do světa;

Beharren: setrvávat; neustávat ve svém trvání; (viz Andauer, Gegenwart);

Bergen: schraňování, tj. podržování v blízkosti; není kladozáporové povahy, tzn. že se ho netýká vznik ani zánik (viz Entbergen, Verbergen); schraňování je podržováním v blízkosti prodlévající věci, tedy procesuální dění je takříkajíc jeho součástí;

Besinnung: promýšlení smyslu (Sinn = smysl); promýšlení toho, co má pro člověka smysl, což ve svém krajním vymezení je vše, co bylo, jest a bude; promýšlení toho, co se člověka týká, tedy ne toho oddáleného, ale toho všeho v blízkosti; promýšlení smyslu je uvolněním k nechání se vést k tomu, co je hodno otázky;

Bestand: stav; část a stabilní podoba skutečnosti; významové vyprázdnění jsoucna, které se však podává jako významově plné; nivelizace jsoucna upřednostněním jsoucnosti oproti jsoucnu (stav uskutečňování); jsoucí se podává ve své přechodné služebnosti jako k

dispozici vstříc požadování v nekonečném řetězci vzájemného zprostředkování „k tomu, aby“;

Beständigkeit (des Anwesens): stálost ukazování se ze skrytosti (viz Un-beständigkeit);

Beständlichkeit: být k dispozici (sich zur Verfügung halten);

Beständnis: odolnost;

Bestehen: trvání v rámci zprostředkovacího řetězce; trvání jako stav uskutečňování (viz Gestell);

Bestellbarkeit: dostavování; objednatelnost či dostavitelnost v rámci zprostředkovacího řetězce (viz Gestell);

Bestellen: dostavit se do působnosti; přistavit se do příslušného stavu, tzn. dostavit se na pozici, stát na pozici, na níž je zajištěna kontinuita působnostního řetězce; dostavit se do působnosti;

Bild: obraz jako průhled do neviditelného; obraz nechává vidět neviditelné ve vzájemném odkazu k viditelnému, které je tím přítomným (viz Anwesende); uchopením průhledného v jeho průhlednosti se děje vstup ze skrytosti do neskrytosti, skryté se stává neskrytostí a tak se průhledné stává důvěrným; v tomto smyslu vidět skrytost znamená de facto nevidět, což je v rámci obrazové symboliky vyjádřitelné slepotou,

slepce jako tím skutečně vidoucím; skrytost nelze vidět smyslovým zrakem, ale lze ji uchopit myšlením;

Da-Sein: bytí-tu; původněji uchopený pobyt (Dasein v období Sein und Zeit¹⁶, tedy před Kehre); odklon od pobytu (Dasein) jako exemplárního jsoucna a od analýz bytí tohoto jsoucna příklonem ke strukturacím vztahu bytí versus pobyt a jejich rozvrhu, tzn. vychází z myšlení bytí přímo z bytí a ne od jsoucího, které je oním zvratem v myšlení (viz Kehre); bytí, které lidství přináležejí, je v Da-Sein založeno a zároveň jej (Da-Sein) svým odepřením (viz Entzug) zakládá; jde o vzájemně propojený a podmíněný pohyb;

Daß-Sein: že-bytí (řecky: HOTI EST); Daß znamená prostý fakt výskytu - factum brutum; že-bytí je dále nedotazatelné a je výsledkem působnosti - Gewirktheit (viz Seynsgeschichte); že-bytí je sebezprezentací stálosti ukazování se (tedy přítomnosti - řecky FYSIS) nestálého (tedy přítomného) v nestálém (tedy v neustálém kolotání vznikání a zanikání); ustavením významu že-bytí je FYSIS (coby přítomnost sama) podřízena přítomnému; před tím dochází k ustanovení co-jest, (viz Was-Sein), tedy trochu zavádějícím českým slovem řečeno pod-staty či esence (řecky: HYPO-KEIMENON), čili přítomnosti (řecky: TI EST), tedy toho, co jest; ve smyslu: jako "co" tu ono přítomné jest přítomno;

Denken der anfänglichen Offenbarkeit: myšlení počáteční zřejmosti (viz andere Anfang – jiný počátek);

Denken des Seins: myšlení bytí; myšlení bytí ze zjevování, které je vždy ukazováním se ze skrytosti; poznání (Erkennen) potom spočívá ve zření EIDOS, tedy vzezření (Aussehen);

Ek-sistenz: ek-sistence; lidská existence jako vyvstání, jako být ze sebe do jsoucna, jako sebeoddání se jsoucnu; určuje strukturu bytí-tu (viz Da-Sein); bytí-tu je vytaženo do roz-vrhu (viz Ent-wurf) časoprostoru (viz Zeit-Raum) a v této provázanosti má své „tu“; existence jako vyvstání znamená lidskou příslušnost k neskrytosti (řecky ALÉTHEIA), která však spočívá ve schraňování skrytosti (schraňování skrytosti znamená podržování skrytosti jako skryté a tím její podržování v blízkosti) děním toho, že se člověku odkrývá (viz Entbergung) svět;

Ek-stasis: extáze; ekstáze, vytržení či vyvstání; vyvstání je vždy orientováno ve smyslu odkud – kam; má charakter zacházení vůči odkud a vzcházení vůči kam;

ekstatische Temporalität: ekstatická časovost: čtyřdimenzionálnost času, jsoucí se nepodává jen jako jsoucí/nejsoucí (metafyzika), ale ve významech bylo, jest, bude, čímž dochází k otevření pole, v němž může

jsoucí vystoupit ve třech temporálních modalitách; ekstatická časovost označuje dění, jakým vůči sobě navzájem vystupují či vyvstávají časové ekstáze; čas potom vyvstává jako jednota všech tří dimenzí, kterážto jednota je jejich čtvrtou dimenzí, v jejímž rámci se odehrává *souhra* všech tří dimenzí; každá ze základních dimenzí (bylo, jest, bude) je sama v sobě trojdimenzionálním děním blízkosti a oddálení; v přítomnosti je tím blízkým to vystupující jako přítomné, zatímco bylé a budoucí je oddálené; naopak v dimenzi bylo je tím vystupujícím v blízkosti právě to bylé, zatímco jest a bude jsou oddálené ohledy této dimenze; podobně je tomu i v dimenzi „bude“;

Entbergen vom Anwesen: odkrytí přítomna; přítomno zůstává v tomto odkrytí zadrženo (einbehalten) a proměněno (verwandelt);

Entbergen: odkrývání, které dává bytí;

Entbehren/Entbehrung: chybění, postrádání; je tím významem, v jakém se nás týká minulost: je vyjádřením nemožnosti toho, co bylo, tedy toho rozhodnutého, prodlít v blízkosti;

Entbergen der Verweigerung: odkrývání odpírání; odpírání je tím, co se nám nedává, co se odtahuje do skrytosti, do nepřítomnosti; v tomto smyslu se nám odpírá minulost i budoucnost; aktem odkrývání tohoto dění uchopujeme právě jako odpírání, vytrhujeme ho

ze skrytosti (řecky LÉTHÉ); odkrývání odpírání znamená přináležení neuchopitelnosti jiného počátku (protože je založen ve skrytosti) (viz andere Anfang);

Entborgenheit des Seienden im Ganzen: odkrytost jsoucího v celku; skrytost (řecky LÉTHÉ) je zastřena do neurčitosti a netematicnosti ve prospěch v centru stojícího konkrétního jsoucna;

Enteignis: rys úvlasti (viz Ereignis) spočívající v odtažení úvlasti (viz Entzug) ve prospěch toho, co se podává již jen jako bytí a čas; předpona od/z („Ent“) značí podávání ze skrytosti (řecky LÉTHÉ);

Entfernung: oddálení ve smyslu skrytosti, nepřítomnosti; je opakem blízkosti (viz Nähe), v párovém vztahu s níž dochází k ustavování přítomna z nepřítomna (viz Anwesen, Abwesen); oddálení neznamena prostorovou vzdálenost, ale vzdálenost významovou;

Ent-fernung: od-dalování (významové); zdůrazněním předpony od/z („Ent-“) je vyjádřeno dění zbavování dálky, od-dalování je tedy podáváním se blíženi toho, co má být myšleno;

entgegenweilen: prodlévat vůči nám, setkávat se s námi, prodlévat nám vstříc (viz Gegenwart); předložka „Gegen“ vyjadřuje působnost;

Enthalt: zdržení (zdržování se na místě);

Entrückung: vytažení, vytržení; termín vyjadřující jednotu časových extází; vlastním smyslem času je vzájemné bytování (Eröffnung) bylosti a budoucí (bylo a bude), čili už to není uspořádání po sobě, ale stření (viz Räumung);

Ent-scheidung: nechat ze sebeskrytí/sebeodtažení (předpona „Ent“) vyvstat (Scheidung) do podoby vzmachu, přítomnosti (řecky FYSIS); toto vyvstání difference jsoucí / nejsoucí (ON, MÉ ON), přítomno/nepřítomno, se odtahuje ve prospěch podáváného, takže přístupným nám je výhradně bytí jsoucího, tj. pravda jako neskrytost (řecky ALÉTHEIA); přítom do skrytosti se odtahuje bylá budoucnost i budoucí bylost (viz Überkreuzung), tj. pravda jako prodlévavost (viz Wahrnis);

Ent-Sprechen: odpovídání řeči zaznívajcímu (Klingen) oslovení či promluvě (Sage);

Entwertung: znehodnocení hodnot jako dění ústící v nihilismus (viz Wert); vyprázdňení metafyzických, zásvětních hodnot a jejich nahrazení zástupnými hodnotami neméně vyprázdňěnými; znehodnocení hodnot se vyznačuje bez-cílností (viz Ziellosigkeit): cíl je pouze prostředkem, svět v období nihilismu nemá žádný důvod (kein Grund für die Welt);

Entwurf: rozvrh; existenciální struktura rozumění bytí z období Sein und Zeit; znamená jsoucnost jsoucná pobyť;

Ent-Wurf: proměna pojmu rozvrh odpovídající jinému počátku; zdůraznění předložky roz/od/z („Ent-“) odkazuje k Er-eignis – úvlasti (viz Ereignis); nově se již nejedná o vazbu na jsoucnou pobyť, tedy o rozvrh jsoucná pobyť, ale je myšlena zřejmost a uchopitelnost bytí z úvlasti (viz Ereignis), tj. z myšlení bytí z času, respektive z myšlení jiného počátku (viz andere Anfang);

Entzug: odtah; dále odtah jako odpírání (viz Verweigerung), zadržování (viz Vorenthalt), skrytí (viz Verbergung), váhavost, průtahy (viz Zögerung); odtah je děním skrývání se, nepodávání se v blízkosti (viz Nähe), oddalováním (viz Entfernung); dění odtahování je tím, co celá metafyzická tradice zcela pomíjí, a proto pojednává to podávané bez založení na původnější půdě, a tím dochází k úniku smyslu; kvůli nepromyšlení odtahování se metafyzika dostává na s-jetí (viz Gefahr), které ústí až v epochu Gestellu (viz Gestell) jako nejvyšší úroveň odcizení se smyslu toho, co se podává ve vztahu člověk - svět;

Er-ahnen: vytušení;

Erblickung: zahlížení;

Erde: Země, jedna z významových komponent součtveří (viz Geviert); průhledná, průchodná, jako krajina, okraj veškeré tvárnosti země;

Ereignis: úvlast (někdy též příhodné); dotyk přítomného a nepřítomného; sounáležitost bytí a času; čas myšlený jako bytí, bytí myšlené jako čas; děje se jako udílení přítomna a uvolňování neskrytosti, přičemž samo toto udílení zůstává skryto; rysem úvlasti je sebe-zadržování, odtah (viz Entzug), proto se úvlast dává již jen jako bytí a čas;

Ergründung des Grundes: získání základu a jeho odepření, odtah do skrytosti;

Erharren: vyčkávání/vyčkávavost; postoj vztahující se k časové dimenzi „bude“; nemožnost budoucího prodlít v blízkosti, tedy neustálý odtah budoucnosti; budoucnost se neblíží, naopak se každým dalším podáváním přítomnosti stále více vzdaluje;

Erlebnis/Er-lebnis: sebeprožívající vy-žití; z nitra lidskosti vycházející nárokování dostavování se prožitků; je suspenzí, potlačením trvalosti, protože vyžaduje neustálou proměnu dostavovaných prožitků, ale je zároveň povahy trvací (jde o skrytý odkaz na stálost pomíjení), která lidství nutí do vyžadování neustálého přísunu stále nových prožitků, aby nedošlo k výpadku v aktuálním, tedy v tom úzkém výseku přítomného, které se vyznačuje naléhavostí svého náporu a které

je zároveň pojímáno jako to, co rozhoduje o všem budoucím a co již rozhodlo o všem minulém (viz *Aktuelles*);

Erschrecken: úlek; naladění odpovídající jinému počátku (viz *andere Anfang*); již nejde o úzkost (*Angst*) (viz *abweisende Verweisung*), která je základním naladěním metafyziky, kterážto pramení z tísně vyvolané *nic-em* či *nicotou*, jako tím co tu zbude po odtažení se konstituce významnosti „jest“ do skrytosti; úlek má časový průběh, jímž se ustavuje význam „budoucí“; úlek je úlekem z přibližujícího se a lze v něm identifikovat tři komponenty: 1. budoucí dimenzi věstící zlo, přičemž budoucí není trvací povahy, netrvá ve svém budoucím charakteru, ale vyvstává vůči mně, jako to, co se mě může týkat, je tedy extatické povahy; 2. charakter přibližování ke mně z budoucna, úlek plyne z toho, co se ke mně blíží; 3. hrůznost toho přibližujícího se, zděšení; v tomto zděšení se stahuji z obvyklosti spřízněného vztahování se, tedy ze sebeoddání se *jsoucnu*, nazpět do otevřenosti náporu toho, co se skrývá (tedy skrytosti) a co se mi pak běžně ukazuje již jen jako to podivné, neočekávané;

Erstaunen: údiv (řecky: *THAUMA*); *Er-staunen* zdůrazňuje *ú-div*: to vystupující podivné; údiv jako *THAUMA* je ze čtyř možných forem údivu tím skutečným počátkem filosofie, jak o něm mluví Aristoteles v

první knize *Metafyziky*; pro pochopení podstaty tohoto údivu je nezbytné projít zbylé tři formy údivu, vůči nimž teprve vystoupí privilegovanost a odlišnost údivu ve smyslu *THAUMA*; *první* forma údivu je údiv jako podiv, tedy divení se něčemu neobvyklému či záhadnému, tuto formu údivu doprovází touha po vyhledávání a nalézání záhad a podivností, která ústí v senzacitivost coby součást neautentického modu existence; *druhou* formou údivu je údiv jako obdiv, tedy obdivování obdivuhodného, které člověka nutí vyrovnat se tomu obdivuhodnému, dosáhnout stejné úrovně obdivuhodnosti, popřípadě tuto úroveň ještě překonat; *třetí* formou údivu je údiv jako úžas, tedy ustrnutí nad nepochopitelným v jeho neuchopitelnosti, úžas nad něčím překračujícím veškeré míry a meze: v úžasu sebe cítím v odstupu, jsem tím úžas-budícím jakoby paralyzován; všechny tyto tři formy údivu mají něco společného: jsou totiž vždy zaměřeny na nějaké konkrétní jsoucno či soubory jsoucen, a tak jsou tedy údivem nad jsoucím v jeho neobvyklosti, nad neobvyklým jsoucím, nad jsoucím, které jest tak, že je neobvyklé, na rozdíl od většiny ostatních jsoucen; pouze **čtvrtá** forma údivu se vymyká tím, že není žádným údivem nad neobvyklým jsoucím, tato forma údivu si vlastně vůbec nevšímá nějaké podivnosti, zvláštnosti či úžasnosti konkrétních jsoucen, ale naopak se diví tomu, že veškeré jsoucí vykazuje podivnou vlastnost toho, že

je; to, že jsoucí je, je ta nejbanálnější a tedy nejobvyklejší věc, které si běžně vůbec nevšímáme, protože ji považujeme za naprostou samozřejmost; v okamžiku, kdy si začneme všimnout této samozřejmosti a vystoupí před nás její podivnost, dostali jsme se do zajetí filosofického údivu, který je počátkem filosofie; čtvrtá forma údivu je tedy údivem nad *obvyklostí obvyklého*, která se již netýká nějakého konkrétního jsoucího, ale týká se každého jednoho jsoucího a zároveň i celku všeho jsoucího; vystupuje před nás zvláštnost jsoucího v jeho jsoucnosti, jsoucnost jsoucího, nebo-li dle Aristotela jsoucí jako jsoucí (řecky TO ON HE ON); pravý filosofii budící údiv tedy nepřamení z neobvyklosti nějakého podivného jsoucího, ale z *neobvyklosti obvyklého*, tedy z toho faktu, že všechno jsoucí vykazuje charakter toho, že je; údiv jako jedno ze základních naladění metafyziky je specifický tím, že v tomto údivu člověk zohledňuje pouze jsoucí, a to pouze jsoucí v jeho přítomnosti, v přítomnosti toho, že je, tedy pouze přítomnost; časové dimenze bylo a bude se nepřipouštějí, nejsou zohledňovány, respektive jsou považovány za něco nejsoucího; k tomu navíc v údivu člověk zapomíná na sebe, je jakoby pohlcen jsoucností jsoucího, sebe vnímá jen jako součást jsoucího v celku, takže sebe bere jako jsoucno mezi jsoucnými; údiv uvolňuje pouze jsoucnost a nic jiného (tedy pouze to, že něco je a co to něco vlastně je); pomíjením sebe a zbylých

dvou dimenzí času filosofický údiv jako základní naladění metafyziky končí v jisté bezradnosti vyjádřené okřídleným výrokem: „vím, že nic nevím“;

erste Anfang: první počátek; prvním počátkem se započíná metafyzika; hlavními fázemi prvního počátku, v nichž se ustavují jeho jednotlivé epochy (viz Seynsgeschichte) jsou: ustavení prvního počátku, dovršení prvního počátku, vyprazdňování prvního počátku až po jeho úplné vyprázdnění v epoše Gestell (viz Seynsgeschichte); první počátek se tedy dovršuje svým významovým vyprázdněním, z něž již v rámci prvního počátku není cesty nikam dále (přestože stávající epocha konce prvního počátku může trvat ještě nepředstavitelně dlouho) a záchrana z této situace je pouze v jiném počátku (viz andere Anfang); první počátek je děním metafyziky v proměnách vůdčí otázky (viz Leitfrage) po jsočnosti jsocího, čili jsocího jako jsocího, tedy po bytí chápaného od jsocího a na jsočím, v jejímž rámci se člověk ocitá v oblasti otázky (člověk jako jsočno mezi jsočny); první počátek se člověku neukazuje, ale odtahuje se ve prospěch podávaného, a tím podávaným je jen a pouze jsočno, jemuž se člověk oddává; výhradní danost počátku v prvním počátku vůči člověku vystupuje jako zřejmost (Offenbarkeit) světa, která je výsledkem dění vzejití ze skrytosti do neskrytosti jako zjevování přítomnosti přítomného; počátek vystupuje až následně z tohoto vy-

vstání světa člověku jako to, k čemu jsoucí, tedy zřejmé, čili neskryté odkazuje jako to, odkud (řecky HOTHEN) je jsoucí smysluplné;

ewige Wiederkehr des Gleichen: věčný návrat téhož; tj. způsob, jak se podává "jsoucí v celku" na konci metafyziky v epoše nihilismu, v epoše, která popírá veškeré cíle vně a nad jsoucím, popírá Nebesa a přitahává pouze Zemi (čehožto vyjádřením je známý výrok "Bůh je mrtev", který symbolizuje bezmoc nadsmyslového) a v níž esencí bytí (tedy tím, co bytí jest) je vůle k moci (viz Wille zur Macht) jako vůle k vůli (viz Wille zum Willen); jsoucí v celku se již nepodává ve své stálosti (Stehen) a ukazování se, tedy ve své nepomíjivé přítomnosti, ale právě v pomíjení (Vergehen), které však má stálost v nekonečném navracení: jde o přitahání dění (Werden); věčný návrat téhož ústí v bezcíllost (Ziellosigkeit), protože cíl je pouze prostředkem; neexistuje žádný jiný cíl než stupňování moci; věčný návrat téhož není žádnou fatalitou jednou rozhodnutého, kdy se stírá rozdíl mezi minulostí a budoucností v kolotoči neustálého opakování; věčný návrat téhož vychází naopak z klasického pojetí času myšleného jako stálost pomíjení, uplývání poměřovaného od okamžiku, který, symbolizovaný branou, průběh času v jeho uplývání rozevívá vedví na část před branou (minulost) a část za branou (budoucnost), přičemž okamžik je vždy plností času, nese tedy s sebou vždy celou minu-

lost; a v tomto smyslu se jedná o věčný návrat téhož: v každém okamžiku se vrací celá minulost tak, jak se udála, aby se obohacena o jeden nový, tedy aktuální okamžik opět jako celá vrátila v příštím okamžiku; věčný návrat téhož je naprostým opakem nějaké fatality, je přitakáním svobodnému rozhodování s vědomím, že každé rozhodnutí se již bude vždy s každým novým okamžikem navždy vracet; pro nadčlověka (viz *Übermensch*) neznamena věčný návrat téhož lehkost bytí, ale naopak každé rozhodnutí, každý čin má svou tíži svým důsledkem, že se vždy již bude navracet v budoucnu v každém budoucím přítomném okamžiku nesoucím celou minulost jako to, co již bylo jednou rozhodnuto a je tudíž neměnné; věčný návrat téhož je takové pojetí času, kdy v každém okamžiku zásadně rozhodujeme o celé budoucnosti jako věčnosti, žádná bezmoc vůči fatalitě, ale každé rozhodování a rozhodnutí mají svou tíži plynoucí z toho, že bytí žijeme jen jednou, žijeme již nyní věčně, neboť nyní se rozhoduje pro věčnost, která již nebude jinak; věčný návrat téhož a vůle k moci jsou párové pojmy toho, jak a jako co tu jest bytí, čili věčný návrat téhož je způsob, jak je tu vůle k moci: návrat celé minulosti v každém přítomném okamžiku je stabilizačnou složkou vůle k moci, přičemž rozhodnutí učiněná v přítomném okamžiku jsou dějovou složkou související s růstem moci, s jejím stupňováním;

Fort-Gang: chod, dění metafyziky (viz Seynsgeschichte);

Fortwähren: trvání, neustávání (viz Gegenwart, Dauer, Andauer);

Fuge: fuga; jednota jakožto skladba; spára, puklina, která odděluje vzcházení a zacházení (tj. přicházení do zjevnosti, neskrytosti a odcházení ze zjevnosti): nejde o spáru mezi člověkem a jsoucnem, ale o spáru mezi člověkem a skrytostí, tedy smrtí, přičemž člověk odkládá smrt svým pobýváním na Zemi po způsobu sebeoddání se jsoucnu; spára puká smrtnou vazbou (tj. významovým vztahováním se ke smrti) a pučením světské souvislosti, tj. spára nechává Zemi čnít svým nesením;

Fügung des Sichversagens: časení jako odpírání se dimenzí bylo a bude, jejichž významovým překřížením (viz Überkreuzung) dochází ke konstituci přítomnosti; toto časení umožňuje rozestření časových dimenzí bylo-jest-bude;

Fügung: diference mezi zřejmostí jsoucná a skrytostí bytí;

Gabe: dávání se (člověku); neznamená, že něco je, ale že se něco děje tak, že se to dává; dávání se navíc odtahuje do skrytosti ve prospěch posílání dávaného (Geben, Schicken) do zjevnosti; konstituentem tohoto

posílání (Schicken) je bytí: bytí je Ge-schicke; smrtelnému (Sterbliche) se odtahuje do skrytosti konstituce ekstatické časovosti (viz ekstatische Temporalität) a prodlévání bytí (viz Anwesen Lassen) ve prospěch toho, že se mu dává (již jen) bytí a čas, a to bytí jako stálost trvání a čas jako stálost pomíjení, obojí jako stálost, tj. obojí významově konstituováno od přítomnosti;

Gedankengang: myšlenkové putování (viz Seynsgeschichte);

Gefahr: sjetí; Ge-Fahr: souhrn (předpona „Ge“) s-jetí, tedy významové vyčerpání metafyziky jako postupné vyprazdňování prvního počátku (viz erste Anfang); tj. vyčerpanost prvního počátku, která znamená, že dotek člověka a všeho toho, co bylo, jest a bude, není možný jako tematizace jsoucnosti jsoucího, protože upřednostnění jsoucnosti před jsoucнем se významově vyčerpalo; dotek je nadále možný jen jako tematizace bytí jako bytí, jako myšlení bytí z bytí samého, ne od jsoucího; s-jetí odkazuje ke zvratu (viz Kehre) k jinému počátku (viz andere Anfang); s-jetí jako Gestell (viz Gestell), tj. jako v sobě nashromážděné (vyjádřené předponou „Ge“) stavění (Stellen) ukládání si o svoji povahu (Nachstellen) ústící v opuštěnost jsoucího bytím (Seinsverlassenheit);

Gegen-einander-über: vzájemné čelení v součtveří (viz Geviert);

Gegenschwung: protikyv odpírání a přináležitost k bytí; bytí-tu (Da-Sein) tu zakládá bytí člověkem;

Gegenstandslosigkeit: bezodstupovost; rys, v němž vystupují věci v epoše Gestellu (viz Gestell), kdy již nevystupují ani jako významově blízké (viz Nähe), ani jako oddálené (viz Entfernung); věci jsou pouze k dispozici (zur Verfügung); bezodstupovost zprostředkovává působnostní souvislost vzájemného a nikdy a nikde nekončícího zřetězení účelů vzájemného odkazování „k tomu, aby“;

Gegenwärtige: teď jsoucí/teď-bytí; stálostní povaha bytí od teď k teď; zakrývá význam trvat ve prospěch významu stát, zůstat, jako upírání zanikání;

Gegenwart: přítomnost jako nekonečná bezčasá působnost (nápor, klad, stabilita, trvalost, stálost); bytí či přítomné je jen jejím stavem (Bestand) – viz Gestell; přítomnost jako Gegenwart vystupuje vůči nám (Gegen – proti) a působí na nás svým nápořem; oddálené vystupuje pouze jako již ne a ještě ne, tedy jako zápor od jsoucího vyvstalého, stálého: přítomnost jako upřednostnění vyvstání vůči nic (spíše něco než nic);

Geheimnis: tajemství; týká se skrytosti, nepřítomnosti, toho oddáleného: nikdy ho nebudeme znát, protože se nám upírá, ale víme, že tu je;

Gelassenheit: uvolněnost, zdrženlivost, pasivita, ponechanost; díky ní je smrtelnost ponecháním věci být (tím, čím je) a odevzdaností božskému (tj. skrytému ve své skrytosti, skrytosti jako základající půdou neskrytého); významově stojí v opozici vůči metafyzickou tradicí rozvíjeného pojmu žádosti – Begierde);

Geschichte des Seins: dějiny bytí ve smyslu epochy bytí; dějiny jako Ge-Schichte, tj. jako souhrn (předpona „Ge-“: podobně jako například slovo Gebirge je souhrnem hor, tedy pohořím) vrstev (Schichte) bytí; bytí se zdržuje se svou pravdou v sobě, a to tak, že se odtahuje ve prospěch dávání se blízkého v jeho blízkosti, tedy přítomného v jeho přítomnosti; v dějinách bytí jde o to pochopit dění (Geschehen) jako prodlévání (viz Verweilen) a prodlévání jako sebekonstituci Bytí (viz Seyn), tedy jako počínání počátku a myšlení bytí z autenticky pojatého času (viz Seynsgeschichte);

Gestell: postavenost k dispozici; souhrn (předpona „Ge“ jako shromáždění - Versammlung) vymáhajícího požadování (Herausfordern); Gestell je epocha bytí odpovídající konci metafyziky, kdy již došlo k úplnému vyprázdnění smyslu bytí (viz Seynsgeschichte); epocha Gestellu se vyznačuje do sebe vzájemně propoje-

ným vymáháním dostavování (Bestellbarkeit) působnostní vymáhací souvislosti (řetězce „k tomu, aby“: každé jsou tu již není jako ono samo o sobě, ale jen k tomu, aby posloužilo k něčemu jinému a následně pozbylo jakoukoli svoji hodnotu – pro stručnou ilustraci možno vzít jednorázový kelímek na limonádu z provozovny rychlého občerstvení); věc již nevystupuje ve schraňujícím prodlévání, ale pouze jako stav (Bestand) či jako položka na pozici, na které je k dispozici; znehodnocení věcí spočívá v jejich bezodstupovosti (viz Gegenstandslosigkeit); komplementárním charakterem lidství v epoše Gestellu je sebeprožívající vy-žití (viz Erlebnis) neúprosně požadující po věcech vhodnost, hotovost k disponovatelnosti; svět vystupuje jako řetězec nekonečné účinné souvislosti (Stellen) dostavující se (bestellen) neustálým ustavováním (Bestellen) svých stavů (Bestand); souhrnem této souvislosti je právě Gestell; v epoše Gestellu se technika stává organizací nedostatku (Mangel) a ústí do masové výroby (Massenherstellung) v rámci řetězce neustálého působného vystávání, které potvrzuje samo sebe; svět se tak již dává jen jako působnostní souvislost, čímž dochází ke ztrátě orientace od subjektu k atributu, ke ztrátě předmětnosti vztahu subjekt – objekt; vše se proměňuje ve vztah použitelných, zjednatelných stavů, které zamezují blízkost (viz Gegenstandslosigkeit);

v epoše Gestellu je smyslem všeho, co je, zprostředkovat, ne být cílem;

Gestelltheit: kladenost, stabilita (viz Gestell);

Geviert: součtveří; Ge-Viert jako sou-čtveří, jako souhrn čtyř komponent, které vůči sobě vyvstávají a tímto vyvstáváním konstituují jedna druhou; součtveří patří ke zjevování skrytosti a znamená shromáždění do jednoty (vyjádřeno předponou „Ge-“); konstitutivními ohledy součtveří jsou **smrtelní** (viz Sterbliche), **božstí** (viz Götter), **Země** (viz Erde) a **Nebesa** (viz Himmel), které si navzájem významově čelí, uchopují se, nesou se, nabývají stability, konstituují pozemskou míru smyslu bytí člověka;

Gewährheit: prodlévavost (viz Verweilen); prodlévavost není bezčasým stáním či trváním, ale děje se vždy odněkud někam;

Gewährnis der Verborgenheit: schraňování skrytosti, které se děje jejím podržováním jako skryté, tedy jejím podržováním ve významové blízkosti tím, že svět je člověku neskryt ve smyslu odkryt (tj. odňat skrytosti); blízkost skrytosti se odtahuje a přesto dává, jde jen o to, se naladit uchopením své smrtelnosti, což se děje tak, že prostřednictvím vztahu k počátku se teprve vztahujeme ke zřejmému, tedy jsoucímu;

Gewesenheit: bylost jako časová ekstáze; časová dimenze bylo není tím, co pominulo (viz Vergangenheit), ale je tím bylým, které je podržováno ve významové blízkosti tak, že se nás stále dotýká; bylo jako minulá dimenze času vůči nám vyvstává překřížením (viz Überkreuzung) s dimenzí bude; to, co bylo, je tím, co je již jednou provždy rozhodnuto, ale jako toto rozhodnutí se nás týká tím, že již navždy bude, to znamená že se nás jako bylé bude již vždy dotýkat možností oslovení, aby vůči nám v tomto překřížení časových dimenzí vystoupila přítomnost;

Gott: Bůh; ten, který transcenduje, překračuje veškerou zřejmost; ten, který může být člověku zřejmý jen prostřednictvím poslů (Gebote); Bůh je symbol skrytosti jako původní půdy zakládání neskrytosti coby její rezervoár;

Götter: Bohové; ti, kteří vycházejí člověku vstříc a tím strukturují blízkost nepřístupného, která je založena tím, že sebeskrytí se děje ve prospěch dávaného;

Gottheit: božství; zjevuje se jako Nebesa (viz Himmel), protože samo zůstává ve skrytosti; božství jako součást součtveří (viz Geviert);

Gründen: závaznost zda a že něco jest;

Grundfrage: základní otázka směřující k bytí; jejím východiskem je zakoušení odpírání jakékoli přímé zku-

šenosti s bytím; je tazatelským stanovištěm směrem do otevřenosti bytování bytí;

Gründung: jádro tázání předchůdné otázky (viz Vorfrage);

Herausfordern: vymáhající požadování (vymáhat dostavování jsoucna v jeho služebnosti – předpona Heraus) jako bytnost techniky v epoše Gestellu (viz Gestell);

Himmel: nebesa; nebesa jako měrnost Země jsou jedním z významových ohledů součtveří (viz Geviert); nebesa orientují, prosvětlují, propůjčují Zemi míru (např. střídání dne a noci);

Hineingehaltenheit in das Nichts: vykloněnost do nic-u; uchopení nic; vztah k sobě a vztah ke jsoucnu otevírající se v naladěnosti úzkosti (viz abweisende Verweisung); krouživý pohyb vyvstávání nic jako do skrytosti se odtahující konstituent významosti „jest“, tedy toho, že jsoucí jest (a ne nic);

Hüten: opatrování; schraňování neskrytosti (bytí) světa člověku; člověk jako pastýř bytí;

In-ek-sistenz: in-ek-sistence; lidské přináležení k neskrytosti, které se děje jejím schraňováním při uchopování a dotváření neskrytosti orientovaností na jsoucí, jímž se lidství odvrací od svého založení ve skrytosti (viz Sterbliche); se skrytostí se pak již setkává jen

jako se vstupem nenadálého, nepochopitelného (viz Irre, Gefahr);

Innigkeit: krása, vřelost, vroucnost, napjaté, niterné sepětí; prolnutost; opatrovávající shromáždění součtveří (viz Geviert); prodlévá jako svícení (záření) světa, svět svítí souhrou dimenzí;

Innständigkeit: vytrvale prosit; intenzita naléhavosti, trvání, opakování; gradace, vytrvalost; naladění v jiném počátku (viz andere Anfang);

In-sistenz: in-sistence; dotčenost skrytostí se skrývá ve prospěch ozřejmování jsoucna; člověk se ustavičně vztahuje jen ke jsoucímu, zdržuje se v životě běžném, ovladatelném, provozuje sebezajišťování ve jsoucím;

Irre: zcestí, k němuž vede příslušnost k neskrytosti skrze sebezařizování a sebezajišťování se ve jsoucím; bytí se skrývá tím, že se odkrývá do jsoucna a tím otevírá cestu vyprázdňenosti bytí (viz Seinsverlassenheit); zcestí jako takové je účastí na skrytosti, která je zastíněna a tak schraňována ve věcech;

Jähe: náhlost, spěšnost, vystávání, vehemence; konstituce náhlosti, tj. času jsoucího: dimenzí bylo, bude (přicházení) (viz Zukunft), přítomnost, prodlévavost (viz Verweilen); dimenze bylo jako dotýkající se blízkost minulého, již rozhodnutého (entschiedene nochwesende); dimenze bude jako dotýkající se blíz-

kost toho, co je ještě nerozhodnuto, co se teprve rozhoduje (unentschiedene entscheidungsvolle); dimenze jest jako prodlévání (viz Verweilen); náhlost jako náhlé vyvstání jednotlivých časových dimenzí zároveň (Zugleich) vůči sobě ve vzájemné souhře (Zuspiel);

Jeweilige: prodlévající; *Jeweilige* jako to konkrétní, které je ponořeno ve své chvíli (něm. Weile), tj. je bytující z od-dálení (tj. do významové blízkosti) (viz Entfernung); to, co prodlévá, tedy je zde ve svém trvání a zároveň ve svém průběhu, v němž se významově kříží ukazování a skrývání se: prodlévající je zde z toho „odkud“, které vůči prodlévajícímu je tím zapadajícím, skrývajícím se, a zároveň je zde v pohybu „kam“, které sice ještě není, ale blíží se z oddálení jako to, kam prodlévající zanikne, skryje se;

Kehre: zvrát, ve smyslu zvratu situace; zvrát jako odvrát a přivrát zároveň; odvrát od situace, kdy vztahování člověka k počátku je dané a určované bezprostředním vztahem člověka ke zřejmému (jsoucím, přítomnému v jeho přítomnosti), přivrát ke změně situaci, v níž přímým vztahováním se k počátku je teprve určován vztah člověka ke zřejmému; svět je pak nově a jinak člověku počátečně zřejmý (je zřejmý z hlediska počátku, který je jako počátek celý jen jako „od počátku do konce“); Kehre je tedy odvrátem od tematizace jsočnosti jsočího a přivrátem k bytí jako

bytí, tj. k bytí odtahujícímu se do skrytosti a ukazujícímu se jako sebeskrývající (viz *andere Anfang*); Kehre je přivrátím k situaci, kdy se prodlévavá povaha bytování zabydlí ve jsoucím;

Kommen: přicházení, naskýtání se přicházení; dimenze bude, budost; přicházení proměňuje jsoucí, tedy přítomné; přicházení již rozhodlo o všem minulém a nynějším; přicházení, které ve svém přicházení nikdy nepřijde, protože by potom již nebylo tím budoucím, co přichází, ale stalo by se přítomným, tedy *nebudoucím*; v přicházení se budoucí stále dál a dál odtahuje do budoucnosti; významovým překřížením (viz *Überkreuzung*) časových dimenzí vyvstává to budoucí jako to, co již vždy bylo a co se tedy až následně náhlým (viz *Jähe*) přesmyknutím promění v to bytující v přítomnosti, co prodleje jako přítomné (viz *Anwesende*), to znamená, že přítomnost se děje jen potud, pokud se děje vyvstávání bylého (viz *Gewesene*) a budoucího (viz *Zukunft*);

Kunft: chod, naskýtání se, příchod (viz *Zukunft*);

Leere: prázdno, které je plností či hojností toho, co je již rozhodnuto i toho, co je ještě nerozhodnuto; prázdno ve dvojím významu, a to jak chybění tak vyčkávání; chybění toho bylého, kterému není dovoleno prodlít v přítomnosti (viz *Entbehren*) a které je již jednou provždy rozhodnuto a zároveň vyčkávání (viz *Er-*

harren) toho, co přichází ale stále ještě nepřišlo, toho co nastane, co bude, tedy toho co je stále ještě nerozhodnuto a teprve se rozhoduje či rozhodne;

Leitfrage: vůdčí otázka; klíčová otázka metafyziky: otázka po jsoucím jako jsoucím, tedy po bytí jsoucího (řecky TO ON HE ON); smysl bytí se ukazuje jako jsoucnost, vyznačuje se tedy zaměřením na jsoucno; dá se říci, že bytí leží jsoucnu naproti; vůdčí otázka se též vyznačuje tím, že tázající stojí v oblasti otázky, to neznamena nic jiného, než že člověk se pojímá jako jsoucno mezi jsoucny (ve všech dějinných proměnách od ZOON LOGON ECHON přes animal rationale až po nadčlověka;

letzte Gott: nejzazší bůh; symbolická metafora nejvyšší formy odpírání (viz Entzug), tedy nejzazší skrytosti; významově jde o skrytost skrytosti, o samu „podstatu“ skrytosti, která vyplývá z lidské příslušnosti ke skrytosti, k Božství, k dotčenosti skrytým Božstvím; nejzazší bůh je do sebe zavínutým počátkem, zavínutým ve smyslu skryté skrytosti, skrytosti, která odkazuje ke své skrytosti; čekání na příchod (advent) nejzazšího Boha je čekáním bez očekávání a vlastně je i čekáním bez příchodu, protože skrytost se nám může jako blízká podat jen ve své skrytosti; skrytost se může jen ohlašovat; nejzazší bůh se ohlašuje skrze své posly (Gebote); z hlediska časovosti u nejvyšší formy

odpírání vystupuje samotné trvání času na úkor nitro-časových jevů a událostí a skrytost skrytosti tak před nás staví nápor času;

lichtende Verbergung: osvětlující skrývání; osvětlující souvisí s pojmem světlna (viz Lichtung) jako to, co nechává vidět tím, že se odtahuje ve prospěch viděného; osvětlující skrývání jako nechávání skrytosti prodlít v blízkosti;

Lichtung: světlna; světlna jako místo, kde se něco podává, kde je něco vidět, přičemž světlna se odtahuje do skrytosti, respektive neviditelnosti skrze průhlednost; světlna jako mýtina v lese, na mýtině je vymýcen les, mýtina je tedy jako místo zbavené lesa jeho nepřítomností a zároveň díky zbavenosti lesa místem propouštějícím světlo z Nebes, ale právě mýtina umožňuje člověku skrze tuto nepřítomnost lesa v odstupu vidět okolní les, který člověk v lese obklopen lesem pro okolní stromy nevidí; světlna takto symbolizuje odtahování se bytí do skrytosti ve prospěch podávaného jsoucího; kořen výrazu nepochází od slova světlo (Licht), ale od lehký (leicht) ve smyslu volný, zbavený – v našem příkladu mýtina jako místo zbavené lesa;

Machenschaft: manipulace; postoj lidství odpovídající epoše nihilismu, v níž se bytí podává jako vůle k moci (viz Wille zur Macht);

Machten der Macht: překračování se vůle kvůli sobě; vůle jako to, co již vždy vůle má a kvůli čemu se překračuje (viz Wille zum Willen);

Mass-nehmen: přijetí měrnosti, míry (slovo odkazuje k německému Massnahme, což znamená opatření, zá-
krok, zásah); v přijetí měrnosti jde o lidské sebe-
podřizující přijetí (ve smyslu respektování) významo-
vého vyměření jak světské souvislosti, tak lidství sa-
mého; lidství dotváří příslušnost k neskrytosti tak, že
této příslušnosti odpovídá sebezajišťujícím zařizováním
se ve jsoucím (viz In-sistenz);

Mehrmacht: stupňování moci (viz Wille zur Macht);
podmínkou vůle k moci je to, že si vůle přistavuje
možnosti, a to skrze jejich nahlédnutí (Vorblick in
Möglichkeiten); stupňování moci převyšuje pravdu a
souvisí s neustálým přemáháním moci vyšší mocí; Me-
hrmacht jako složka dění v moci samé;

Metaphysik: metafyzika; tematizace bytí od jsoucího;
přivrácenost k něčím - ke jsoucímu; člověk je jsouc-
no, jehož jsoucnost spočívá v tom, že uchopuje jsouc-
no v jeho jsoucnosti; metafyzika tedy jako naladění
lidství vůči věcem (viz In-sistenz), a to na rozdíl od
naladění strachu (utíkám před věcmi), od naladění lás-
ka/zamilovanost (nedbám věcí); metafyzika rozlišuje
jednak to, co pravdivě jest, jednak to, co jako tímto
pravdivým poměřované vytváří (ausmacht) nepravdivě

jsoucí, respektive *nejsoucí* poměřované tím skutečně jsoucím;

Mitte: bod; zakládající vztahový střed, který zakládá vztahy bytí; původ dění bytí, jak se z perspektivy středu celý systém strukturuje; ne most, ale původní neoddělenost jsoucna a bytí; střed mezi vyjevováním a skrýváním se bytí;

Mass: míra, měrnost; konstitutivní ohled Nebes; Země (viz Erde) je vždy ozvěnou Nebes (viz Massenmen);

Nähe: blízkost (ve smyslu významová blízkost, nemusí nijak znamenat prostorovou blízkost); přibližuje tak, že oddaluje (viz Entfernen); v blízkosti jde o ustavení skrytého v oddálení (to znamená skrytého v jeho skrytosti) konstituovaném jako charakter nenadálého blízkého (neskrytého), tedy jde tedy o uhostění skrytého v blízkém, vystupuje jako náhlost (viz Nähe); blízkostí dochází k ustavování časo-prostoru (viz Zeit-Raum), k souhře vzájemného ekstatického vyvstávání časových dimenzí; člověk se nemůže setkat s blízkostí, pouze s rozestřeným blízkým, jímž se blízkost pozemsky bytujícímu smrtelnému (viz Sterbliche) ve prospěch blízkého skrývá; skrývá se v rozestření významů časových dimenzí bylo, jest, bude, které metafyzika chápe již jen jako čas myšlený od přítomnosti, tedy jako nyní, již-ne-nyní, ještě-ne-nyní;

Nähernde Nähe: blížení; ustavení náhlosti (viz Jähe), tj. času jsoucího (ve smyslu vzájemného odkazování ekstatických dimenzí bylo, jest, bude); blížení jako vzájemné působení blížení a oddalování; každé vystání je zároveň odepřením / zdržením (viz Verweigerung) bylosti a zadržáním či předchůdností (viz Vorenthalt) dimenze bude, tedy nadcházení (viz Kommen);

Nachstellen: kladení za sebe (nach = po, za; stellen = klást); Nachstellen jako strojení úkladů (nachstellen = klást úklady): ukládání si bytí o svou povahu (viz Ge-fahr) v epoše Gestellu (viz Gestell); jde o dění, kdy bytí se zapírá sebepřestavováním (Nachstellen) blízkosti; Nachstellen značí přestavbu náhlosti (viz Jähe) tak, že veškeré blížení a oddalování, přítomno a nepřítomno, staví za sebe a tím tuto půdu, na níž se zakládá smysl bytí, zcela opomíjí;

Nihilism: nihilismus; dějinná epocha konce metafyziky, v níž bytí je nic (latinsky nihil), bytí tedy nic neznamená, nadsmyslové ztratilo svou sílu, nejvyšší hodnoty pozbyly svoji platnost (oberste Werte sind entwertet); Bůh, který se stal nejvyšší hodnotou, je mrtev (Gott ist Wert, Gott is tot); nedokonalý nihilismus znamená pohyb od života určovaného zvenčí (kdy cílem je zásvětí, tj. autorita Boží) k životu vedenému autoritou svědomí a následně autoritou rozumu, na

místo vyprázdněných hodnot se dosazují jiné hodnoty, které však vězí ve stále stejné vyprázdněnosti, pouze skrytější: pohyb od věčné blaženosti na onom světě k pozemskému štěstí, pohyb od péče o kult náboženství ke kultuře šířené civilizací, pohyb od božího stvořitelství k lidskému konání; epocha nihilismu se vyznačuje vírou v sociální instinkt, v historický pokrok, v štěstí všech, což vše je jen proměna panství nadsmyslového, nadále zcela zbaveného smyslu, možná ještě zbavenější, protože navenek se tvářící plností smyslu, jde o pokračující zvetšení cílů, z něž jako východisko navrhuje Friedrich Nietzsche pouze radikální přehodnocení všech hodnot a prohlášení tohoto světa za jediný pravý svět (viz Übermensch);

Nichten des Nichts: nicování nic; jde o pohyb, jímž se vůči svému konstituentu do skrytosti odtahuje konstituce významnosti jest, totiž že je jsoucí a ne nic (viz abweisende Verweisung); tento pohyb je tematizován z bytí zakoušeného od jsoucna;

Nichts: nic; 1. nic jako zápor od jsoucna – vůči svému konstituentu do skrytosti se odtahující konstituce významnosti jest (nalehnutí na nás faktu, že jsoucí je, a to v náladě tísně – viz abweisende Verweisung); 2. nic jakožto zápor mezi bytím a jsoucnem; konstituent dění transcendence, nic jako ontologická diference (tedy rozdíl mezi bytím a jsoucím);

Nochwesende: to, co bylo a přesto se nás stále týká; je tím, co již bylo jednou provždy rozhodnuto a jako takové prodlévá tak, že se nás týká již jen jako toto jednou provždy rozhodnuté; zároveň se nám odpírá v tom vystupovat vůči nám jako přítomné i jako budoucí, které se teprve rozhoduje; bytující z minulosti se nás již bude vždy týkat tak, že vždy již bude oním jednou rozhodnutým, bylým;

Not der Notwendigkeit des Unnötigen: nouze nucení nenutného; odkazuje k počátku, který je *bezdůvodný* (*grundlos, abgrundlos* - viz *Abgrund*); počátek se odtahuje ve prospěch počatého a vůči započatému je počátek skýtajícím ponoukáním (*verfügende Not*) k započetí a prodlévání v tom kterém svém vlastním bytí;

Nötigende Not: nutkavá nouze; ponouká k jednání, nechává vystupovat, kým jsme a kým nejsme; nechává vystoupit svět a člověka, nechává vystoupit věcem; jde o skýtající a ponoukající ponechávání (viz *Gelassenheit*);

Offenbarkeit: zřejmost, neskrytost jako odkrytost; jde o lidskou vazbu na skrytost prezentující se jako neskrytost zřejmého (tj. počatého); neskrytost je díky vstřícnosti vůči skrytosti charakterizována jako čekání na smrt, či čekání smrti na nás (smrt je průzračnost, zřejmost);

Offene: volné pole; počátek neskrytosti, který schraňuje neskrytost (světlo, které nevidíme, ale které umožňuje vidět - viz *Lichtung*); rozevření jsoucna a světa; volné pole je protikladem k ontologické diferencii jako ustavení rozdílu mezi bytím a jsoucím;

Ortschaft: vyhrocování; předprostorová (*vorräumlich*) lokalizace dimenze (Ort = místo), již se ustavuje vnitřní smysl času, tj. vzájemné podávání bylosti, přítomnosti a budoucí; člověk jako smrtelný je smysluplný jako ten, kdo ustavuje blízinu (viz *Nähe*);

Prägung: ražba; způsob, jakým se podává bytí v dějinách bytí (viz *Seingeschichte*);

Rache: pomsta; vzpoura vůle (*Willens Widerwille*) vůči času a jeho pomíjení; významový konstituent nihilismu; ústí v nadvládu nadčasových ideálů, proto dosavadní člověk nemůže vládnout Zemi;

Reichen von Anwesen: dostavování přítomna; přítomno se dostavuje ve všech časových ekstázích, tedy v bylosti, přítomnosti i nadcházení, budoucí (viz *Anwesen*);

reine Finden: čisté sebenalézání účastí na nicotě; nic jako přechod (rotace významů v rámci konstituce významnosti „jest“ viz *Nichten des Nichts*; *abweisende Verweisung*); čisté sebenalézání je vědomím, že mi

nějak je, tedy nepociťuji sebe, ale pouze to, že mi nějak je;

reine Kommen: čisté přicházení, budoucnost; časová ekstáze „bude“, která tu vždy již byla; přicházení se stále více a více odtahuje do předchůdnosti před přítomností;

Riss: trhлина; rozprostření, nárys; smysl pukliny (viz Fuge), tedy propukání smrtné vazby (viz Sterblichkeit); ustavuje se *Unterschied* (diference svět a věci);

Ruhe: klid, který však není nevykazováním pohybu či činnosti a následně identitou se sebou, jež se prezentuje jako nápor, ale je to klid ve smyslu smíru, souladu všeho, který skýtá chvíli a místo (prodlévá, zdržuje se);

Sach-verhalt: podržování vzájemné neskrytosti času a bytí;

Seiendheit des Seienden: jsoucnost jsoucího; proměnnost způsobů přítomnosti jsoucna;

Sein des Seienden: bytí jsoucího; přítomnost (viz Anwesenheit) a stálost (viz Beständigkeit) ve smyslu náporu příchodu jsoucího z přítomna - toho, co je přítomné (viz Anwesende), ačkoli souvislost přítomno-nepřítomno se skrývá, je zapomenuta (viz Anwesen); i když je bytí určeno časem, přesto nepomíjí, tzn. nelze o něm říci, že jest; bytí se dává (viz Gabe);

Sein-lassen: ponechání být; rys příslušnosti člověka k pravdě (řecky ALÉTHEIA), který v ní odpovídá dotvářecí kompetenci sebezařizováním se ve jsoucím;

Seinvergessenheit: zapomenutost bytí; dějiny skrývání se (viz Verbergung) a odtahování se (viz Entzug) do skrytosti toho, co podává bytí;

Seinverlassenheit: opuštěnost bytím; bytí je přístupné výhradně (a jen) ve svém odepření (viz Verweigerung); opuštěnost bytím v epoše Gestell (viz Gestell) jako nouze (viz Not) jiného počátku (viz andere Anfang);

Sein-Verstehen: rozumění bytí; původnější než porozumění bytí (Verstehen des Seins – pojem z „Bytí a čas“); odpovídá jinému počátku jako myšlení bytí přímo z bytí a ne od jsoucího;

Seltenste: nejojedinejší, nejvzdálenější; náleží mu nejdelší doba přípravy a nepředvídatelná náhlost (unvordenkliche Plötzlichkeit) jeho blízkosti;

Seyn: „býti“ (někdy též překládáno jako bytj (snaha graficky vyjádřit významovou odlišnost od pojmu bytí = Sein); bytí myšlené ne jako přítomnost, tedy stálost a ukazování, ale myšlené z času, tedy jako dění; “býti” je hracím polem (Spielraum) pro bytí (Sein); Seyn = Sein + Sinn, tedy „býti“ jest obohacení bytí o jeho

smysl; "býti" jest pravda bytí (Wahrheit des Seins); „býti“ jako bytování budoucnosti a bytování času;

Seynsgeschichte: dějiny bytí; dějiny (Geschichte) jako souhrn (Ge-) významových vrstev (Schichte), tedy Ge-Schichte (vytvořeno podobně jako slovo Gebirge – pohoří, tj. souhrn hor), přičemž každá z vrstev je epochou, v nichž se „býti“ (Seyn) v jednotě s časem (Ereignis) odtahuje ve prospěch podávání bytí (Sein); dějiny bytí jsou dějinami významových proměn bytí v rámci prvního počátku, tedy v rámci metafyziky; z perspektivy konce těchto dějin, čili konce prvního počátku, se dějiny bytí odvíjejí v na sebe navazujících fázích, a to od ustavení významu bytí na počátku metafyziky, přes jeho následné rozvinutí až po postupné významové vyprazdňování bytí vyústující do významově vyčerpaného konce metafyziky; v úplném začátku myšlení, které se následně vyvinulo v metafyziku, stála FYSIS, která byla u takzvaných před-sókratovských myslitelů pulzujícím a všeobjímajícím děním, nejzazším horizontem i jevištěm zároveň; FYSIS byla klubkem přítomnosti i nepřítomnosti, kdy přítomnost byla tím, co vyčnívalo z nepřítomnosti, která naopak ční přítomnost záhadným způsobem nesla: přítomnost čněla svým jevením vstříc lidem právě z tohoto temného základu; v raném myšlení FYSIS se svět jevil jako dění neustálého vznikání a zanikání a jen z tohoto kontextu mělo vše jevíci se smysl a přítomné bylo vy-

vstávajícím ze skrytosti do neskrytosti přítomnosti; jako takto vyvstalé bylo však zároveň popřením bytostného smyslu FYSIS, bylo onou nespravedlností (řec. ADIKIA) z Anaximandrova výroku, protože se vyvstalé ve své vyvstalosti a trvání přičilo zanikání; Eleaté a zejména Parmenides následně vyzdvihli z této FYSIS původně myšlené jako jednota vznikajícího a zanikajícího právě a pouze její složku vyvstání do zjevnosti, její stránku přítomnosti a přitom zcela odsunuli stranou jako nemyslitelnou složku nepřítomnosti, toho, co není, tedy nic; touto proměnou se původní dějová jednota světa odtáhla do skrytosti v pouhou přístupnost FYSIS jako **vzmachu do přítomnosti**, která je vždy přítomností přítomného, tedy onoho „jest“ jako přináležejícímu přítomnému; FYSIS se na začátku dějin metafyziky ustavila jako vláda **přítomnosti** nad přítomným; význam přítomnosti se v dalším myšlenkovém vývoji dále posílil, a to zásluhou Platónovou v podobě ideje (řec. IDEA): idea jako to viděné na jsoucím (z řeckého IDEIN = vidět), jako vzhled věci, je konečným ustavením **přítomnosti** přítomného, kterážto významová proměna nejen prohloubila odtah a skrytí FYSIS jako původního dramatu dění a posléze vlády přítomnosti nad přítomným, to znamená, že ani *nepřítomnost* jako původní složka FYSIS ale ani *vláda přítomnosti* se již neukazují, odtahují se ve prospěch přítomnosti právě daného přítomného; význam přítomnosti je dále

posílen i tím, že *přítomnost* přítomného je tím jedině jsoucím, je tím jedině neskrytým, tím jedině přítomným, zatímco i přítomné samo se již ukazuje pouze jako **nejsoucí** (řec. ME ON), jako pomíjející mající pouze *podíl* na nepomíjejícím jsoucím; idea jako přítomnost přítomného hypostazuje do pozice toho, co jedině jest přítomným, zatímco přítomné coby podřízené vzniku a zániku je popřením přítomnosti coby stálosti a ukazování a jako takové je popřením ideje, je pouze účastí přítomné věci na ideji a je tedy *podřízením věci vnější moci*; idea se ustavuje jako to, co věc jest (řecky: TI ESTI, latinsky ESSENCE od ESSE = být, něm. Was-Sein = co-bytí); pomíjející vyvstává jako pomíjející avšak ve svém ukazování potud, pokud se ukazuje, jako mající podíl na ideji, tedy na stálosti toho, co tato věc je; co-bytí jako to, co definitivně jest, tedy jakožto proměnlivá (protože v jejím světle vidím pomíjející přítomné) prezentace svého vzhledu, tedy neskrytost *věčně trvajících podstaty věci*, na níž jednotlivé má jen svoji dočasnou účast; takto byl ustaven jeden významový kořen metafyziky, na ustavení dalšího se podílel Aristoteles, jehož přínos znamená přesun těžiště z přítomnosti jako vlády nad přítomným do samotného přítomného, tedy do toho, v čem pouze je přítomnost přístupná: v co přítomnost vyúsťuje, tedy věc jako výsledek pohybu, jako to, co má své bytí plně v sobě, tím se přítomné ze statutu "nejsoucí" stává tím jedině

“jsoucím”: to, že přítomnost patří přítomnému, se podává jako fakt, **že jsoucí jest** (řecky HOTI ESTI, něm. Daß-Sein = že-bytí), kterýžto význam se podává jako ENERGEIA (bytí věcí při díle) a ENTELECHEIA (věc má v sobě svůj konec) – věc je jako výsledek dění shrnuta v sobě; věc je tedy sice pomíjivá, podřízená vzniku a zániku, ale jakožto takto vyvstává z dění do náporu toho, že jest, se sama předkládá jako to, vůči čemu teprve určí rodová určení, věc se stává pod-statou (řecky HYPOKEIMENON), tedy tím, co je základem, na kterém je věc ve své přítomnosti založena, je tím, co podává přítomné; zároveň jako takováto pod-stata má věc v sobě své hranice a děje se působením sil (řecky DYNAMIS); jako že-bytí se věc předkládá **před nás**, FYSIS již na ní nemá samostatnou vládu, věc je kladena do výskytu před nás (předložka „vor“ v něm. pojmu Her-vor-liegen); přítomné se stává dílem (řecky ERGON), tedy něčím, co jakožto prodlévající (něm. Jeweilige) má v sobě centrum a východisko jednoty; ERGON je tedy prodlení prodlévání samého: FYSIS se pak již podává jen jako to, odkud jest jsoucí; tímto druhým kořenem je položen fundament prvního počátku, tedy metafyziky, který se se posléze dovršuje za přispění křesťanského myšlení do metafyziky významovým posunem přítomného od výsledku shrnutí pohybu do přítomného díla k přítomnému jako **skuteč-nému** (něm. Wirkliche), tedy přítomnému jako vý-

sledku jistého **působení** (něm. Wirken); přítomné se stává něčím způsobeným (něm. Gewirkte) na základě vnějšího působení; dochází k odpoutání od významu, že věc je před námi do významu, že je sama o sobě **výsledkem** působení, je působným uskutečňováním přítomného jsoucího (lat. ACTUS); přítomné jako esence vložená do věci *aktem* (lat. OPUS) Božího stvoření (lat. CREATIO), kterážto významová proměna mění skutečnost (Wirklichkeit) v ACTUALITAS, přičemž esence věcí jsou nyní v Boží mysli; věc se proměňuje ve výsledek aktu, činu, tedy působení; působné vyvstání přítomného činí z přítomného *předmět* (něm. Gegenstand), což je takový status věci, který se děje skrze představování (něm. Vorstellen) kladené **proti** subjektu, v nějž se přerodil člověk v novověku; předmět je nyní stavem toho, co (Was) je protistojící předmětné (něm. Was Bestand des Gegenstehenden); co-bytí se proměňuje v esenci, bytnost (lat. ESSENTIA), která je zároveň možností její skutečnosti (lat. POSSIBILITAS); že-bytí je pak samotným stáním vůči subjektu (něm. Stehen des Entgegenstehenden), proměňuje se tedy v existenci, vyvstání vůči subjektu (lat. EXISTENTIA); věc je jednotou stání uskutečněného stavu (něm. Ständigkeit des Bestandes) v představě subjektu (něm. Vorstellen) aktem přistavení (něm. Herstellen); skutečné je tedy to, co je smysluplné v horizontu působnosti, faktu (z lat. FACERE – činit,

konat), je ú-čin-kem; působný význam má prioritu, a proto jsoucí stojí **proti** (něm. Gegen) a ne **před** (něm. Vor), protože působně (význam onoho proti může mít buď člověk, Bůh, věčná souvislost, apod.); status věci se proměňuje od významu ponechat věc ležet před námi k významu vynucovat si věc zapřičiňováním proti nám, věc jako to vynucené (něm. Hergestellt) sem před nás (něm. Her-vor-bringen); tímto se věc proměňuje v objektivitu, která je *představitelností* (něm. Vorgestelltheit), tedy *sebeředkládání*, jemuž je poskytována přítomnost, jde o v sobě se dovršující přítomnost *sebe poskytování* (protože se děje v subjektu pro subjekt); z věci se stává *kladenost* ve významu trvání, stability, působnosti v ději *uskutečňování se* (Wirken); identitou jsoucnosti a jsoucího je skutečnost, působnost, *skutečnost skutečného*; fysis se mění v působnou souvislost sil a energií a má význam *produktivity*, hybnosti; tato proměna souvisí s ustavením subjektu jako toho, kdo si sobě přistavuje představy, kdo si klade předmět pro představování (představitelnost subjektu), subjekt není předmětem, ale je tím, kdo si způsobuje dostavování své představy: podmínkou vědomí a představování je **sebevědomí**, které je tím, co stojí představitelnosti v základu, je takřkajíc subjektem v subjektu: je **subjektitou**; jištění představujícího subjektu a svého představovaného (Vorstellen a Gegenstand jsou vzájemně komplemen-

tární) je půdou, z níž vzchází **subjektivita**, tedy ego cogito; pravdou se stává jistota vědění; s tím souvisí žádost po jsoucím (lat. APPETITUS) a podmíněné kladení (lat. OPERATIO); přítomnost jsoucího je vztažena zpět na percepci, tedy vědomí představovaného, přítomnost jsoucího je tedy *reprezentací* jsoucího; v dalším myšlenkovém vývoji se status subjektu dále upevňuje až na konci metafyziky vyústí v pojetí bytí jako hodnoty a vůle (viz Wille zur Macht, Wille zum Willen, Wert), bytí se stává podmínkou stanovenou samotnou vůlí, tedy subjektem; v epoše Gestell (viz Gestell) pak dochází ke ztrátě orientace od subjektu k objektu, od substance k akcidentu, a to cestou zbytečného jistícího stanovování stavu ze strany subjektu do pouhého *stanovování* (Gestell jako souhrn stanovování, tj. Ge-Stell): přítomné již není *předmětem*, který jako výsledek působného působení je postaven proti nám, ale přítomné se člověka dotýká již jen jako **stav působnostní souvislosti**; jsoucí postrádá svébytnost, je pouhým článkem v řetězci zprostředkování, je tím, co následuje po něčem a předchází před něčím, co způsobuje, je „stavem“, to znamená, že je *proto, aby bylo jiné jsoucí*, což ústí v zaměnitelnost jsoucího a tím ve *zničení* věcí: věc jako věc je skryta, *věc pouze stojí na svém místě*, je smysluplná od místa k místu a člověk tuto souvislost pouhopouze realizuje, je výstižně řečeno jejím funkcionářem; v dějinách bytí dochází k

proměně světa od sebe prezentace idejí přes sebedředkládání věci a působné uskutečňování ve věc až po věc jako pouhý stav, jehož smyslem je zprostředkovat a ne být cílem, v epoše Gestell dochází k upřednostnění jsoucnosti věci oproti jsoucnu a bytí si ukládá o svou povahu (Nachstellen) v dění takzvaného sjetí (viz Gefahr);

Scheu: ostych, plachost; zmlknutí, ponechanost; naladěnost jiného počátku (viz andere Anfang); setrvávání nablízku nejvzdálenějšímu; vazba k bylému a nadcházejícímu; opak uchvácení přítomňováním; na druhém pólu se nachází úlek (viz Erschrecken) a středem mezi oběma je skrytost, odepření, stažení se do sebe; ostych je zadržností zůstávání skrytím v blízkosti přítomného; je neporušitelnou blízkostí toho, co neustále nadchází (im Kommen Verbleibendes), kteréžto nadcházení zůstává rostoucím sebeskrýváním (odtahováním se budoucího);

Schicken: dávání se odtahuje a drží zpět ve prospěch dávaného; udílení, vedení a obracení k něčemu; upravování, posílání, propouštění, přiházení se (viz Seynsgeschichte);

Schichte: vrstva; epocha (bytí) (viz Seynsgeschichte);

Schmerz: bolest; naladěnost jiného počátku (viz andere Anfang); nápor přítomného s výhledem na nastá-

vající; poutá pozornost od dílčího k celostnímu zakoušení přítomnosti s výhledem na to, co nás bolesti zbaví a poskytne přízeň náležení ke zdraví, z níž nás bolest vytrhla;

Schonen als Freien: (autentické) opatrování jako oprošťování; jako takové je čekáním, které nechává prodlet; je rysem chudoby (viz Armut);

Schrein des Nichts: schrána nic-u; nic v jeho nicování se člověka týká, člověk stojí v dotyku s nic; významovým smyslem nic-u je smrt (Tod) (viz Sterblichkeit; Sterbenkönnen);

Sich-einander-Reichen: vzájemné sebedopádání se bylosti, přítomnosti a nadcházení, které tvoří jednotu;

Sichverbergen: sebeskrývání: je skrýváním, které schraňuje bytostnou možnost vzejití (viz Aufgehen) do neskrytosti;

Spiegel-Spiel: zrcadlení; vzájemné zrcadlení časových dimenzí;

Sprung: skok; razantní vstup do oblasti bytování bytí;

Ständigkeit des Vergehens: stálost pomíjení; jejím smyslem je otálení, průtahy (viz Zögerung), prodlévání smrtného vztahu (viz Sterbliche);

Stätte: stanoviště pro nazývání jsoucna jsoucnem; stanoviště je odepřeno jako to, co má být teprve založeno (zu Gründende);

Stelle zur Stelle: zaměnitelnost místa (viz Gestell);

Stellen: stanovování vymáhavého požadování (viz Herausfordern; Gestell);

Sterben können: zmáhat smrt ve smyslu být s to smrti jako smrti: nejde o relativně banální uvědomování si vlastní konečnosti, smrtelnosti, ale o to být smrtelníkem (viz Sterbliche), vůči kterému vystupuje smrt jako schrána nic-u; jde tedy o to být vstřícným ke skrytosti (řecky LÉTHÉ), nepřítomnosti, blížící se v oddálení, kterážto vstřícnost se děje jako otevřenost světa člověku; děje se jako schraňováním skrytosti se dějící ozřejmování jsoucna, čímž se realizuje příslušnost k neskrytosti; smyslem příslušnosti k neskrytosti je vyčkávání (Warten), tj. vztah k tomu, co v oboru empiricky přístupného není, a opatrování (Hüten) neskrytosti světa člověku, tedy bytí; vztaženost se smrtí se tedy děje jako podržování (Enthalten) a tak odkládání (Halten) smrti tím, že lpíme na zřejmém; zdržováním (Aufenthalten) příchodu smrti zdržováním se (Aufenthalten) při zřejmém, tedy prodléváním (zdržením se u něčeho na cestě za něčím jiným), čili zohledňováním dimenze skrytosti; povaha moci zemřít je vždy zřejmostí zřejmého, tj. pomíjející-

ho jsoucího; nejde o explicitní vztah k něčemu objektivně jsoucímu, tedy vyskytujícímu se jevením ze skrytosti; moci zemřít jako zdržující vstřícnost vůči počátku, který je zřejmostí zřejmého ustavován jako nejsoucí, jako absurdita (nemožnost) zřejmosti, tedy jako vstřícnost vůči smrti, má nutně od-dalující povahu blížiny, tj. konstituce významů blízko-daleko a teprve tím připuštění (Zulassen) i významově blízkého (viz Anwesende);

Sterbliche: smrtelník; člověk jakožto ten, jehož ozřejmování jsoucna má smysl schraňování smrti (nejedná se již o vymezení člověka jako živočicha – řecky ZOON – tedy od života); smrt se ustavuje jako to nejsoucí oddálené a tímto děním se smrtelníku skýdá blízkost; to znamená, že člověku se dané ze světa skýdá jakožto blízkost skrze vstřícnost vůči smrti (bytostně určená čekáním); vazba na smrt jako zdržování se při zřejmém; sebeoddání se jsoucnu, kterého se týká extaticky rozuměný čas (viz Zuspiel);

Sterblichkeit: smrtelnost; vstřícnost vůči počátku je vstřícností vůči smrti, tj. vůči absolutnímu nic (viz Sterben können); základní lidskou kompetencí ve světě je ponechanost (Gelassenheit), tj. že smrt jako počáteční zřejmost je tu pro člověka tak, že má povahu lpěním (Halten) na zřejmém podržování (Enthalten) a tak odkládání smrti (Aufenthalten), zdržováním (Aufenthalten) jejího příchodu se zdržování při zřejmém;

Strom: proud; FYSIS jako proud, který sjednocuje bytí (jež není časem) a čas (jež není bytím) v pomíjející jsoucí (které není ani bytím, ani časem); jde o jednotný vztah ukazování se ze skrytosti do neskrytosti a trvání (viz Anwesenheit; Bestehen);

Temporalität: časovost; distance přítomno-nepřítomno; sebe rozhodování (viz Ent-scheidung) ra-

dikálně myšlené bylosti, přítomnosti, budousti (viz Verweilen; Dauern);

Tod: smrt, tedy počátek dovršený coby počátek; vazba na oddálené nechává vystoupit blízkému; smrt jako lidská vazba na skrytost; jestliže vztah ke skrytosti spočívající v tvořivé povaze příslušnosti k neskrytosti se realizuje výlučně zohledňováním jsoucna, pak vztah ke skrytosti by mohl člověk prokázat jen a pouze tak, že by nebyl; člověkově ozřejmování jsoucna má smysl schraňování smrti; ve smrti jsme ryzí identita, již se nedostává jakékoli možnosti difference, tj. možnosti vztahu k sobě a k jinému: možnosti být vně sebe při jiných a s jinými;

tragende Durchragenlassen des Ereignisses: naskýtání se významové spjatosti vyčnívání a nosnosti; nosně prorážející zákládání časových dimenzí;

tragend-ragenlassen: nesouc nechávat čnít: bytí jsoucího;

Transcendenz: transcendence; dění, jímž se zakládá významnost být a významnost nic; významnost být jako konstituce Was Sein a Dass Sein, tedy ontologické difference: významnost nic jako nic rozdílu mezi bytím a jsoucнем;

Übereignis: překračování trvací podoby času a stálosti; povaha úvlasti (viz Ereignis);

Übergang: přechod; bytí je určeno od-dalováním (viz Entfernung);

Überkreuzung: překřížení jako jednota časení a střenění; významové překřížení dimenzí, bylost bude, budoust byla (viz ekstatische Temporalität);

Übermächtigen: přemáhání moci; souvisí se stupňováním moci, moc přemáhá dosažený a zajištěný stupeň moci; přemáhání jako dění; dění je život (Werden ist Leben);

Übermensch: nadčlověk; nové určení bytnosti člověka v epoše nihilismu (viz Nihilism); nadčlověk se nevyznačuje nadpřirozenými či zázračnými schopnostmi, ale překračuje dosavadního (bisherige) člověka (viz Wille zur Macht; ewige Wiederkehr des Gleichen);

Überschwingen: překlenování; počátek je tu (skrývá se) jako zřejmost setkávaného z hlediska počátku;

Umstimmen: přeladit představování v jiném počátku;

Umwertung aller Werte: přehodnocení všech hodnot; nové stanovení hodnot (Umkehrung der Art und Weise des Wertens); rozhodné ne dosavadním hodnotám a ano k novým hodnotám (viz Nihilism; Wille zur Macht; ewige Wiedekehr des Gleichen); zničení nadmyslového zászvětí, zůstává jen Země;

Un-be-ständigkeit: ne-u-stálost; tj. žádná stálost, tedy neustálé „nikání“, tj. vznikání a zánikání vznikajících a zánikajících jsoucen;

unentschiedene Entscheidungsvolle: to nerozhodnuté, co se rozhoduje; významově se rozhodující, tedy časová extáze budoucnosti, nadcházení, přicházení;

Un-gegenwart: nepřítomnost: ještě/již ne; pomíjení jako stálost pomíjení, tedy trvání (od jsoucnosti);

ungegenwärtig Anwesende: bytující v blížení nikoli po způsobu přítomného, tj. trvajících:

Un-grund: to, co už zdůvodňujícím základem není (= přítomnost);

Un-scheinbare: co není zdánlivé;

Unscheinbare: nepatrné;

un-sterblich: ne-smrtný; zprostředkovaný vztah ke smrti; ve smrti se člověk stává nesmrtelným (im Tod unsterblich) v tom smyslu, že ve smrti končí vztah ke smrti;

Unter-schied: roz-díl; ustavení světa a věcí (Welt und Dinge);

Unvergorgenheit: neskrytost (řecky ALÉTHEIA); neskrytost jako pravda ve smyslu odkrytosti (Entborgenheit); v pozdním období spíše psáno jako „A-LÉTHEIA“, aby zvýrazněním předpony „A“ bylo zdůraz-

něno založení neskrytosti ve skrytosti a tím i dění odkrytosti (Entborgenheit) jako odnímání ze skrytosti (řecky: LÉTHÉ), tj. podržování skrytosti v blízkosti (viz Anwesen; Nähe) skrze myšlení bytí z času; podržování skrytosti v blízkosti je základem neskrytosti jakožto odkrytosti a je tak základem lidského sebeoddání se jsoucímu, tedy základního rysu metafyziky, že člověk zohledňuje jen jsoucí a nic než to;

Unwesen: ohrožení Wesen der Anwesenung, tedy ohrožení bytnosti přítomnění, čili přítomnost vzpřičující se vznikání a zanikání;

Urgrund: pra-základ; bytí je bezdůvodné; odtah do chybění základu (Entzug ins Abgrund);

Ur-grund: pra-základ; původní základ;

Ur-sache: pra-věc; příčina ve smyslu toho, odkud má věc svůj původ;

Ursatz: pra-věta; bytí je jedno (řecky HEN);

Ur-sprung: pra-základ zdůvodňujícího základu;

Veranlassen: nechat povstat do blízkosti; stálost ukazování způsobuje, že jsoucí leží před námi; nechat skýtat se v blízkosti bytování;

Verborgenheit: skrytost, (řecky: LÉTHÉ); též zakrývání (Verbergen); nenechat vzejít, bránit odkrývání jsoucího; tah proti vzcházení, vzmachu (řecky FYSIS);

lidská příslušnost k pravdě jako neskrytosti (řecky: ALÉTHEIA) spočívá ve schraňování skrytosti (tj. podržování skrytosti v blízkosti) jako skryté tím, že svět je člověku neskryt jakožto odkryt; skrytost je spřažena s odkrýváním, je zálohou, rezervoárem pro odkrývání (viz Entbergen), tedy tím, odkud se děje odkrývání; příchod andělů: zjevení se skrytosti;

Verfügungsmacht: dispoziční moc (viz Wille zur Macht);

Vergangene: pominulé; chápané od minulosti jako již-ne-ted'; protiklad ekstázi bylosti (vis Gewesene);

Vergehen: zacházení; má charakter vyvstání vůči kam;

Vergessenheit: zapomenutost; ve vztahu ke skrytému se skrývá, to znamená, že skrytí je skryto; zapomenutost je vztah k tomu, co se odtahuje do skrytosti (řecky LÉTHÉ); udílení skrývání (Geschick der Verbergung);

Verhaltenheit: zdrženlivost; naladěnost jiného počátku; připravenost pro odepření se smyslu obdarování; střed a nitro zděšení a plachosti; jde o první význam smrti; pojí bylost a přítomnost s přítomným a nadcházením;

Ver-hältnis: rozestavení, tj. ustavení FYSIS vůči člověku jako negativně vůči sobě navzájem postavených

základních významů bytí (jako stálost ukazování se) a čas (stálost pomíjení), tj. bytí jako identita, čas jako negativita; vztah jako pohyb sebe kladení a sebediferenciace bytí; pomíjející = nikoli jsoucí, jsoucí = nikoli pomíjející; vzájemné zadržení; dynamismus ustanovování světa a věci (čili býti - Seyn a smrtelných) (viz Seyn; Sterbliche), kteří si vzájemně poskytují oporu a stálost prodlévání; jejich vzájemný počátek;

verharren: setrvávat, zůstat, vytrvat; vyčkávání přicházení;

Verlassenheit: ponechanost; povaha ponoukání (Anlass);

Vernehmen: vyslychat; uslyšet, dozvědět se; význam myšlení (řecky NOEIN);

Versagen: vzpříčení (extází); charakter časových dimenzí; dynamismus podávání se přítomna a nepřítomna (viz Anwesen Lassen); odpírání poskytuje prázdnotu (viz Leere); a to prázdnotu jako chybění (viz Entbehrung) a jako vyčkávání (Erharren); prázdnota, která se vytrhuje do přicházení, nadcházení, a zároveň rozevírající minulé, tedy prázdnota, která při setkání s přicházejícím vytváří přítomnost jako vytržení do ponechanosti (vzpomínavě vyčkávající): (Leere als in sich entrückende in Künftigkeit und aufbrechend ein Gewesenes, das mit dem Künftigen auftreffend die

Gegenwart als Einrückung in die Verlassenheit ausmacht (als die erinnerd-erharrende);

Verwahrlosung: neschraňující skýtování se věci; znehodnocení (věcí); učinění věcí bezprizorními; být bez ukotvení a náležení svému původu; (předpona "Ver" značí dění, "währen" značí prodlévání);

Verwehrung des Unwesens: zabrání vzpříčení se prodlévání (viz Un-beständigkeit);

verweigernd-vorenthalten: zapíravě zadržující v předchůdnosti; dění, jímž se skrze průtahy (viz Zögern) udržují časové dimenze od sebe a přece v blízkosti; toto dění je teprve nechává jako časové dimenze vyvstat;

verweigernd-vorenthaltene Nähe: odpíravě zadržující blízkost, která zadržení a odepření neničí, ale uchovává v jednotě;

Verweigerung: odepření, rozestření blízkého; sebeskrytím blízkosti dané odpírání blízkému vystupovat jako blízké, tj. jako bylé (viz Gewesen), již rozhodnuté;

Verweilen: prodlévání (Weile = chvíle, Ver = děj); jde o princip schopný vyjádřit totéž co opozice bytí – nic: příchod z nič-eho a odchod do nič-eho; otálení vzájemného členění si vzcházení a zacházení;

Verwüstung: zpusošení věcí v epoše Gestellu (viz Gestell);

vordergründliches Denken: myslí popředí (jen jsoucí) (myšlení = bytí);

Vorenhalt: předchůdnost; zadržování ekstáze "bude", nadcházení; podržování v předchůdnosti; sebeskrytím blízkosti dané podržování blízkého v pozici předchůdnosti; otevírá Zukunft; prodlévání po způsobu nerozhodnutého rozhodujícího se (viz unentschiedene Entscheidungsvolle);

Vorfrage: předběžný otázka; je nutná, protože přístupnost bytí je pro tazatele radikálně odlišné od zřejmosti jsoucího; předchůdnost Vorfrage před Leitfrage a Grundfrage;

vorgreifend-umgreifende Verstehen: předchůdně v celku uchopující rozumění;

Vorkommen: výskyt, vyskytnutí se;

Vorliegen: spočívání před námi (viz Seynsgeschichte);

Währen: prodlévání v blízkosti (viz Anwähren; Verweilen);

Wahrheit des Seins: pravda bytí; zakoušené se musí ukazovat; ukazující se je dané; skrze ukazování myslit danost;

Währnis: schraňovanost;

Wanderschaft: putování; jiný charakter otálení (viz Zögern);

Warten: čekání; ve smyslu blížení; přibližuje otevřenost světa, odevzdanost krajnosti (viz Sterben können); je vztahem k tomu, co v oboru empiricky přístupného není;

Wegbleiben des Grundes: chybění důvodění;

Weile: chvíle; rozestírá šíři (Weite), tedy to k čemu, v čem a odkud jest chvíle; rozestření vzcházení vůči zacházení a přechod jednoho v druhé (viz Fuge);

Weltbezug zum Seienden selbst: vazba na svět; dějící se již jen jako vztah ke jsoucnu samému: metafyzika; vztah subjektu ke jsoucnu a porozumění sobě: jsem Selbst: vyvstání difference já sám (Selbst) vs. to, co nejsem já sám (Nicht Selbst): celkovost tedy svět vs. já; za předchůdného sebeuchopování alias vztahu ke světu se vztahují ke jsoucnu (vztah k sobě = vztah ke světu); děje se v údivu: ve vazbě na svět zohledňují pouze jsoucno a jinak nic, tedy transcendentální vazba není (nepřekračují jsoucí);

Wert: hodnota; aspekt; hledisko (Gesichtspunkt); odkazuje ke zření (perceptio) vzhledu (eidos) a jako taková je vždy ohledem: každý ohled k něčemu přihlíží a od něčeho odhlíží (dvojitý pohyb); hodnota má vztah ke

„kolik“ (Soviel), tedy ke kvantu, měřítku; hodnota **ne-ní**, ale má platnost; dokud platí, pak platí; je něčím, s čím se musí počítat (Geschätzte, Erschätzte, Schätzen/Taxation, Er-rechnen); vše, s čím se počítá, se musí dostavit; jde o kladení podmínek, které vychází ze sebe (das auf sich selbst gestellte Setzen von Bedingungen); tyto podmínky jsou podmínkami bytí jsoucího, které je samo tím, co stanovuje podmínky a samo se takto jistí uprostřed jsoucího v celku a tak si zároveň jistí svůj vztah k tomuto jsoucímu a k sobě; smysl = hodnota = účel; hodnota umožňuje vůli být vůlí (kvůli čemuž jednání); s hodnotami jsou stanoveny podmínky jak zachování, obnovy, uchování, tak i stupňování (Steigerung) (viz Wille zur Macht); **hodnota znamená odepření esence věcem** (věc již není něčím, co je samo o sobě, ale tím, co je kvůli něčemu jinému); hodnota je podmínkou stupňování vůle k moci (viz Wille zur Macht; Beständigkeit der Beständigkeit des Bestandes);

Wesen des Seins: vnitřní smysl (Eigene) bytí; vyvstání (viz Ekstasis) vůči člověku a dotek (viz Angang) distancování bytí a nebytí (Nichts) odehrávající se jako blízkost čili vzájemné významové odkazování základních významových elementarit bylo, jest a bude; předmětně se setkáváme pouze s bytím (nápor, conatus, skutečnost);

Wesen: bytnost, bytování; souvisí s prodléváním, schraňováním, obýváním, (viz Verweilen, Währen);

Wesenssatz: bytí je, nebytí není;

Widerzeigen: přeznačování toho, co se ukazuje;

Wieder-holung: opětovné vydobytí; minulost jako ekstáze je tím, co se v každém přítomném okamžiku vrací, to znamená není něčím pominulým bez vztahu k přítomnosti (viz Vergangene);

Wille zum Willen: vůle k vůli; je tím, čím je ve své podstatě vůle k moci (Wille zur Macht); vůle se nevztahuje k tomu, co ještě nemá, ale vztahuje se k tomu, co již **má**: chce své *chtění* a tak se překračuje; chce být pánem již dosaženého stupně vůle, při překračování se nepřekračuje kvůli dalšímu stupni, ale kvůli sobě; ústí v bezcílnost, protože cíle se stávají pouhými prostředky stupňování vůle; rozkazování je sebepřekračování (Befehlen = Selbstüberwinden); ústí do zpusťování a znehodnocení věcí (viz Verwahrlosung; Verwüstung); vůle k vůli je odoláváním bezsmyslnému kolotání věčného návratu, kdy odpadá odpověď na otázku proč = nihilismus (viz Nihilism);

Wille zur Macht: vůle k moci; na konci metafyziky se bytí podává jako vůle k moci, což znamená, že vůle k moci je odpovědí na otázku: co je bytí, vůle k moci je tedy esencí bytí, esencí jsoucího v celku; vůle k moci

je dějícím se silovým uskutečňováním na sebe vzájemně působících silových center; vůle k moci stanovuje a jistí podmínky své vlastní bytnosti; vůle k moci je udržením a zajištěním (Erhaltung a Bestandsicherung) dosaženého stupně moci, a zároveň je stupňováním moci (Steigerung), protože podstatou moci je být více než doposud, tedy být i nadále, a to v neustálém stupňování moci; pro nahlédnutí, co znamená, že se bytí podává jako vůle k moci, je nutné vyjít z toho, co je vlastně vůle: vůle (něm. Wille, od něm. Wollen – chtít) není chtěním či toužením (wünschen) po něčem, čeho se nám nedostává, vůle není takovýmto nedostatkem (Mangel), ale původem vůle je rozkazování (Befehlen) a rozkazování není ničím jiným, než disponováním možnostmi jednání (Verfügen über die Möglichkeiten der handelden Wirkung), přičemž rozkaz (Befehl) je výkonem tohoto disponování (Vollzug des Verfügen), při rozkazování naslouchá rozkazující (Befehlende) tomuto „moci disponovat“ (Verfügenkönnen) a rozkazující svým rozkazováním naslouchá tomuto disponování a tomuto moci disponovat a tak sám sebe překonává, aby byl rozkazujícím jako tím, kdo tímto výkonem sám sebe překonává, kdo je si uložen jako ten, kdo se musí překonat, tedy kdo se musí dostat na vyšší stupeň moci; proto je neskonale náročnější být rozkazujícím, než být tím, kdo rozkazujícího poslouchá a vykonává jeho rozkazy; vůle k moci se

tak skládá ze dvou podstatných a vzájemně komplementárních složek: je jednak *zajištěním* dosaženého stavu (Sicherstellung) a jednak jeho *překonáním* navýšením či zvyšováním (Erhöhung); první složkou je tak udržení, zachování dosaženého stupně, tedy je její komponentou stálost a trvání (tedy přítomné trvání) a zároveň jako druhá složka i překonání dosaženého stupně jeho navýšením, je tedy i *děním*; v tomto smyslu je chápán Friedrich Nietzsche za dovršitele metafyziky, protože v bytí jako vůli k moci se bytí vrací zpět ke svému počátku, kterým v antice bylo rozvětvení cest myšlení bytí jako stálosti a trvání (Parmenides) a jako dění (Herakleitos); toto rozpojení cest na svém počátku dochází opětovného spojení na konci metafyziky, kdy se opět stálost a trvání spojují v jedno s děním ve vůli k moci; zvyšování moci z úrovně zajištěného stupně (kvantum) moci znamená, že se moc stává nestálou (unbeständige), což je nezbytná podmínka pro přemožení a dosažení vyššího stupně moci (Übermächtigung) v dění, které je podstatou života; vůle k moci nemá žádný cíl vně sebe, protože cíle jsou pouhé prostředky, když jediným skutečným cílem je pouze moc sama: vůle k moci tak ústí v bezcílnost (Ziellosigkeit) (tento rys zásadně odlišuje vůli k moci od vůle k přežití v Darwinově myšlení, kdy vůle k přežití ústí čistě a pouze v sebeudržení (Selbsterhaltung), zatímco vůle k moci zásadně v sebezpřekonání

(Selbststeigerung) zvyšováním moci); vůle je též specifická tím, že se neděsí "ničeho" (jejího stupňování může být dosaženo i ničením), ale děsí se jen a pouze *ne-chtění* (Nicht-wollen); vůle k moci je tak zmocněním k moci (Ermächtigung zur Macht), je skloubením vůle se sebou a s chtěným (Sichzusammennehmen des Willens); vůle k moci tak jde za okruh možného (Kreis der Möglichen) vytyčeného technikou, jde po nemožném (Unmögliche), a proto ústí ve zrušení: vůle totiž vnutila možnému jako cíl to nemožné; vůle znamená chtít sebe (sich wollen), což znamená vědomí sebe sama (sich selbst wissen) a souhrn tohoto vědění (Versammlung des Wissens jako Ge-wissen: utvořeného podle vzoru Ge-birge ale majícího v němčině též význam svědomí) je jsočno, které se stává subjektem; vůle k moci proměňuje i techniku, protože vůlí vzniká všude nedostatek, jehož organizací se stává právě technika, a tento pocit nedostatku ústí v neutuchající zajišťování vůle v masové výrobě (restlose Sicherung des Willens als Massenherstellung);

Wirklichkeit: skutečnost: přístupné skutečné, fakt, aktuální (viz Aktuelle), wirken = působit (viz Seynsgeschichte);

Zeit: čas, myšlený původněji než od bytí (metafyzika) vystupuje jako čtyřrozměrný, přičemž každá z dimenzí bylo, jest, bude vystupuje ve své trojdimenzionálnosti

ve vrstvě Anwesen Lassen; čtvrtou dimenzí času pak je souhra (viz Zuspiel) dimenzí bylo, jest, bude; vzájemným významovým křížením dimenze bylo a bude se ustavuje teprve přítomnost; stálost pomíjení, jakožto trvající, je určena bytím, není pomíjivým, není jsoícím, není věcí, nelze o níž lze říct, že je či není; proměna od pojetí v období Bytí a čas-u (něm. Sein u Zeit): od času jako smyslu bytí, tedy horizontu rozumění bytí v podobě jednosměrného vztahu času a bytí, k pojetí v období Času a bytí (Zeit und Sein⁸), tedy k pojetí času jako původní jednoty (dynamismus) vnitřního smyslu času a bytí, čili trvání (stálost pomíjení vůči pomíjejícímu jsoučnu); vyvstávání a souhra ekstází se děje jako současné bytí věci napříč časovými dimenzemi, jako např. „bylo, není, nebude“; „nebylo, je, nebude“; „nebylo, není, bude“; atd. ;

Zeitigung: časení; dynamismus či dění, jímž se souhrou vzájemného vyvstávání časových dimenzí ustavuje to, co se nám po odtahu tohoto vyvstávání podává jako minulost, přítomnost a budoucnost;

Zeit-Raum: časo-prostor; půda konstituce času a prostoru ústící v ustavení významu „stálost“; je původní jednotou jako jednotou původu, tedy bytností pravdy (něm. Wesen der Wahrheit), čili původním střením, které je měrně (odkazuje k Nebesům jako měrnosti Země) propukající (propukání jako ustavení

nosnosti Země) ponechávání zřejmého božství (tedy skrytosti) odevzdanou spřízněností se smrtí (tedy tím, v čem má člověk jako smrtelný svůj původ);

Zeitsatz: bytí jest nyní a je celé;

Zeit-Spiel-Raum: šírava; pozdější termín pro Spiegel-Spiel; ustavování identity a difference od jiného;

Zerklüftung: rozeklanost, otevřenost bytí; nutnost založit Da-Sein jako založení pravdy;

Zögern: průtah; ve smyslu otálení, nedostavování se; tedy dění ustavování následnosti; průtah jako protiváha fluxu, plynutí, trvání; průtah je smyslem stálosti pomíjení, tedy plynutí pomíjejícího jsoícího, které je myšleno jako proud (viz Strom); proud je otálení, průtah, prodlévání smrtného vztahu (jde o jiný horizont smysluplnosti než zjevování se ze skrytosti člověku); novým horizontem je měrně propukající ponechávání zřejmého božství odevzdanou spřízněností se smrtí;

zögernde Sichversagen: otálivé odpírání se (průtažnost);

Zu-Bedenkende: to, co má být myšleno;

Zueignis: blízkost úvlasti (viz Ereignis) k náhlosti;

Zueinander: pospolu; souhra (viz Zuspiel) drží při sobě tři dimenze, a to tak, že je drží v blízkosti;

Zugleich: zároveň; způsob, jakým se podává jednota času, totiž jako vzájemné podávání se ekstází budoucnosti, bylosti a přítomnosti (Sich-einander-Reichen von Zukunft, Gewesenheit, Gegenwart);

Zukunft: časová dimenze s významem „bude“; budoust, nadcházení; (významově) blízkým v této dimenzi času je bude, které vždy již bylo, dokud tu bude ono jest; oddáleným ohledem této dimenze jsou dimenze „jest“ a „bylo“;

Zukünftigen: vztah člověka a otevřenosti bytí; postoj vytrvalosti (Inständigkeit) v bytí-tu; budoucí podoba lidství;

Zurückkommen: navracení se k tomu, kde porozuměním vždy již jsem (jako bylý);

Zuruf: přivolání; odpírání svým odtahem přitahuje myšlení do světliny a v tomto smyslu přivolává;

Zusammengehören: sounáležitost; spolupatříčnost explicitního myšlení a explicitního ukazování se (Sein);

Zuspiel: souhra; takzvaný čtvrtý rozměr času jako původní jednota všech tří časových dimenzí; přítomno (viz Anwesen) povstává ze souhry; souhra je odpírávým zadržováním dimenzí (viz Verweigerung; Vorenthalt);

Ursprung: původ; původ jako prazáklad (Urgrund); významová souhra vzájemného odkazování prvního a jiného počátku; otevření tematické oblasti „přechodu“ z prvního do jiného počátku (das Zwische);

Zuweisung: přidělení stanoviště; přidělení onoho tu (něm. Da) v Da-Sein; zachycení v oblasti, do níž je myslitel vtažen odtahem bytí do skrytosti (bytí se děje jako váhavé odpírání);

Zwiefalt: rozštěp; rozpolcení na bytí jsoucího (Sein des Seienden) jako Anwesenlassen a na jsoucí ve svém bytí (Seiendes im Sein) jako Anwesendes;

Zwischen: mezi jako oblast přechodu mezi prvním (viz erste Anfang) a jiným počátkem (viz andere Anfang).

Literatura:

1. Paul Valery in: *Metaphysische Einflüsterungen*, Vittorio Klostermann.
2. Heidegger, Martin: *Bremer und Freiburger Vorträge*, Gesamtausgabe, svazek 79, Vittorio Klostermann.
3. Ladislav Benyovszky: *Náhlost, myšlení bytí z času*, Oikoymenh.
4. Zdeněk Pinc: *Kořeny evropské tradice, přednášky na FHS v letech 2003-2006*.
5. Heidegger, Martin: *Der Spruch des Anaximander*, Gesamtausgabe, svazek 78, Vittorio Klostermann.
6. Vladimír Holan, 5. svazek sebraných spisů: *Propast Propasti, sbírka Sbohem?*
7. Heidegger, Martin: *Die Geschichte des Seyns*, Gesamtausgabe, svazek 69, Vittorio Klostermann.
8. Heidegger, Martin: *Zeit und Sein in: Zur Sache des Denkens (1962-1964)*, Gesamtausgabe, svazek 14, Vittorio Klostermann.
9. Heidegger, Martin: *Beiträge zur Philosophie (Vom Ereignis)*, Gesamtausgabe, svazek 65, Vittorio Klostermann.
10. Heidegger, Martin: *Der Begriff der Zeit (1924)*, Gesamtausgabe, svazek 64, Vittorio Klostermann.
11. Ladislav Benyovszky: *Náhlost, myšlení bytí z času*, Oikoymenh.

12. Heidegger, Martin: Über den Anfang (1941), Gesamtausgabe, svazek 70, Vittorio Klostermann.
  13. Časovost a smrtelnost I - III, Togga, 2011.
  14. Heidegger, Martin: Bremer und Freiburger Vorträge, Gesamtausgabe, svazek 79, Vittorio Klostermann.
  15. Wittgenstein, Ludwig: Tractatus logico -philosophicus, Oikoymenh
  - 16 Heidegger, Martin: Sein und Zeit, Gesamtausgabe, svazek 2, Vittorio KLostermann.
-

Rytiny pocházejí z knihy: Hans Holbein (1498 – 1543):
Der Todtentanz oder Triumph des Todes.

O autorovi:

Michal Táborský - hlavní specializace a vzděláním ekonom, se filosofií zabývá s proměnlivou intenzitou a záběrem od studií. Filosofii rozumí jako způsobu, jak porozumět současnosti a jak z ní hledat východiska.

© Adamec Jiří, Michal Táborský

ČAS HEIDEGGEROVA BYTÍ

PŘEHLED „SOUBORNÉHO VYDÁNÍ“

Adamec Jiří - Filosofický seminář - Katedra teorie
2017 - A5, 100 výtisků.